

שאלות ותשובות

משנה הלכות

חלק ראשון

בארבעה חלקי שלחן ערוך ובכמה מקצועות הש"ס אשר נשאתי
ונתתי והשבתי לידדי וחברי ותלמידי בדבר הלכה, וגם מה שהחלפתי
במכתבים עם גאוני וצדיקי הדור שליט"א, ולהבחיל"ח ששבקו לן חיים
זי"ע להשתעשע בדברי תורה בס"ד

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים בברוקלין נוא יארק

בן לאאמו"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב

שנהרג ונשרף עקה"ש, הי"ד

יוצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

שנת תשס"ט לפ"ק

Published and copyrighted 2008

הוצאה שיטית עם הוספות ותיקונים

©

להשיג הספר:

מכון משנה הלכות

ת.ד. 23451

קרית אונגוואר

רמות, ירושלים

(02) 586 9097

Machon Mishne Halachos

1578 53rd Street

Brooklyn, N.Y. 11219

(718) 851 0806

נסדר ונערך אצל "ישר"
347.528.6918

הסכמות שקבלתי על ספרי משנ"ה ונדפסו בתחלת משנ"ה פי' על הבה"ג כתובות ובתחלת משנ"ה פי' על הבה"ג נדרים

הרב אהרן רוקח זצוקלה"ה - כ"ק אדמו"ר מרן מבעלזא
הרב אהרן קאטלער זצלה"ה - ר"מ בית המדרש גבוה באמעריקה
הרב אליעזר יהודא פינקל זצלה"ה - ר"מ דשיבת מיר ירושלים עיה"ק
הרב אליעזר זילבר זצלה"ה - רב לאגה"ק סינסינטי וראש אגה"ר דארה"ב וקנדה
הרב דוב בעריש ווידענפעלד זצלה"ה - אב"ד דק"ק טשעבין ר"מ דשיבת כוכב מיעקב ושיבת חיי עולם ירושלים
הרב יצחק זאב הלוי סאלאווייטציק זצלה"ה - אבדק"ק בריסק, ירושלים עיה"ק
הרב זלמן סודוצקין זצלה"ה אבד"ק לוצק - יו"ר מועצת גדולי התורה, ירושלים עיה"ק
הרב יקותיאל יהודה הלברשטאם זצלה"ה - כ"ק אדמו"ר מרן מקלויזענבורג, קרית צאנו תו"א
הרב יוסף אדלר זצלה"ה - אבדק"ק טורדא ואגפי' ונשיא לשכת ארטו' טרנסילבניא, ירושלים עיה"ק
הרב יוסף אליהו הענקין זצלה"ה - אב"ד בסמאליאן ושאר קהילות, מנהל לשכת עזרת תורה
הרב ישראל זאב מינצברג זצלה"ה - רב ומו"צ ירושלים עיה"ק
הרב יונתן שטייף זצלה"ה - ראב"ד דקה"י בודאפעסט ואב"ד דקה"י ברוקלין
הרב מנחם מנדל שניאורסאהן זצלה"ה - כ"ק אדמו"ר מרן מליובאוויטש
הרב משה פיינשטיין זצלה"ה - ר"מ תפארת ירושלים, נוא יארק
הרב עקיבא סופר זצלה"ה - אב"ד ור"מ פרעסבורג, ירושלים עיה"ק
הרב פנחס עפשטיין זצלה"ה - ראב"ד בד"צ רבתי עיה"ק ירושלים
הרב צבי פסח פראנק זצלה"ה - ראש הרבנים ואב"ד ירושלים עיה"ק

הקדמה להוצאה החדשה

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי.
 נר להגלי דברך ואור לנתיבותי, שמרני להצליח בשליחותי.
 שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, מלכי וקדושי.
 המלך המרומם לבדו מאז, הנה אל ישועתי.

פּוֹתֵחִין בכבוד אכסניא תחילה, וכתב החינוך (מצוה ל"ג) ראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים, ובפרט כיבוד אב ואם שמכבדם בחייהם ומכבדם לאחר מותם, והגם שבחייהם לא זכיתי בעניי לקיים המצוה כראוי, כי נלקחו מאתנו ע"י הנאצים ימ"ש, וי"ר שיהא חשובה בעיניו ית' כאלו קיימתיה. ה"ה מורי והורי זיע"א, אבי מורי הקדוש רבי אליעזר זאב הי"ד, ואמי מורתי הקדושה מרת רחל לאה הי"ד. ומורי ורבותי הגאון הקדוש רבי יוסף אלימלך כהנא הי"ד גאב"ד דק"ק אונגוואר, הגאון הקדוש רבי ישראל מנחם אלטר חיים הופמאן הי"ד גאב"ד בנעדיקאוויץ הי"ד, והגאון הקדוש אשר האיר לישראל בכל העולם ולימדם תורה גאב"ד צאנז קלויזענבורג זצוקלה"ה בעל הדברי יציב, ועוד, כל אלו וכיוצא בהם כולם יזכרו לטובה.

והנה כשחזרתי לאחר המלחמה ממחנות ההריגה, הגז והחשמל, ושאר הריגות והשמדות ומיתות משונות שהקימו הגוים שונאי עם ישראל ובראשם היטלר ימ"ש להשמיד להרוג ולאבד בכדי לכלות ח"ו את עם ישראל הי"ד, ונתיישבתי להתבונן ולראות מן העבר, וכמאמר וראית את אחורי לפני לא יראו, ולקחתי לקח מהחכם מכל אדם בקהלת (ג' י"ח-י"ט) על דברת בני האדם לברם האלוהים ולראות שהם בהמה המה להם. כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל. ואין טוב לאדם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו, ופירש"י (קהלת שם י"ג) תורה ומצוות, 'יידעתי כי כל אשר יעשה האלוהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע' (שם) וברש"י, כי כל אשר יעשה הקב"ה במעשה בראשית הוא ראוי להיות לעולם ואין לשנותו לא בתוספת ולא בגרוע, וכשולפעמים ישתנה, האלוהים צוה ועשה שישתנה בכדי שייראו מלפניו, אוקיינוס פרץ גבולו בדור אנוש והציף שלישו של עולם, והאלוקים עשה שיראו מלפניו. וכן שבעת ימים נשתנה הילוך החמה בדור המבול לזרות במערב ולשקוע במזרח, וחמה חזרה לאחוריה עשר מעלות בימי חזקיהו, ובימי אחז אביו נתקצר היום ונתרבה הלילה ביום מותו כדי שלא יהא נספד ע"ש, ובנקדימון בן גוריון חזרה החמה וזרחה, ולכן אין לאדם יותר טוב מלהתעסק במצותיו ית"ש ולירא מלפניו.

ומשבח אני את המתים אשר מתו כבר מן החיים אשר המה חיים עדנה, וטוב משניהם את אשר עדיין לא הי' אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, הואיל ובי בחר ה' להיות מן הנותרים לפליטה והנשארים בחיים, לחיותינו כהיום הזה.

ובישבי מתבונן, מצאתי דיתרון האור מן החושך, דהיינו התורה שהוא אור כמ"ש תורה אור, מן החשך, מתוך ימי החשכות והערבוביאי זוכים יותר להבין ערכה ועומקה של התורה הקדושה, וצוף טעמה

בבחינת אורות מאופל. והוא ית"ש ברוב רחמיו בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ובזה מובן מה שאמרו ז"ל (במס' ב"מ פ"ה ע"ב) מפני מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת י אשר נתתי לפניהם, אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה וברש"י שם כשהיו עוסקים בתורה לא היו מברכים לפניו, וביארתי דברכת התורה תחילה הוא אשר בחר בנו מכל העמים, והם מיאנו בזה אשר בחר בנו בקשר דקוב"ה ואורייתא וישראל חד.

ונפסוק אם בחקותי תלכו הה"ד (תהלים קיט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך ר' הונא בשם ר' אחא אמר חשבתי מתן שכרן של מצות והפסדן של עבירות ואשיבה רגלי אל עדותיך ר' מנחם חתנא דר' אלעזר בר' אבינא אמר חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ ואם לא תשמעו לי מה כתיב תמן ויספתי ליסרה אתכם ר' אבא בריה דר' חייא בשם ר' יונתן אמר חשבתי ברכות חשבתי קללות מאל"ף ועד תי"ו קללות מן וי"ו ועד ה"א ולא עוד אלא שהן הפוכות א"ר אבין אם זכיתן הריני הופך לכם קללות לברכות אימתי כשתשמרו את תורת הה"ד אם בחקותי תלכו. ויש לתמוה שיהא אצל דהע"ה כזה חסרון גדול עד שאין מוחו שולט על האיברים, ואטו בדעתו חושב כך ורגליו עושות אחרת, מיהו י"ל דמצינו בצדיקים שעלו במדרגות עד שאיבריהם לא עשו רק מצות ה' והאיברים היו מתנגדים מעצמם לעשות מה שלא צוה ה', ועיין נדרים (ל"ב ע"ב) מתחלה ה' אברהם שולט על רמ"ה אברים ושוב עלה על כל רמ"ח ע"ש, ולכן משתבח ואומר 'חשבתי דרכי' שהיו לפניו כמה דרכים שהיה צריך להם לטובת הדור וחשב בדעתו באיזה מהם לבחור, אבל ברוב קדושתו לא היה צריך להחליט בזה כי רגליו היו מוליכות אותו לביה"מ ומוכיחות לו שהעיקר הוא התורה שעוסקין בבי מדרשא.

והנה דרכו של מחבר, לכתוב הקדמה בו הוא מברר, התוכן המטרה והתועלת, היוצא מן הספר כדי לפרסמן בין המחברים וכיוצא, והנה כבר כתבנו בהקדמות קודמות את דרכנו בחיבורינו, אן לישב ולהגן על דברי הראשונים גם במקומות שנתקפו מרבתינו האחרונים. בן לא לסתור לדברי האחרונים בראותם מפלפלים בראשונים ואחרונים וד"ל.

והנני מתאוה בקרוב להשתקע בארצינו הקדושה ואמרו (ביצה דף לח עמוד א') כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל ופרש"י כי סליק רבי אבא כשרצה לעלות או כשהיה בדרך אמר תפלה זו. ואולי תתקיים בי חד מינן כי סליק להתם הו"ל כתרי מינהו, והחת"ס בתשובה (יו"ד סי' רל"ג) ששלח לכק"ז מרן ר' עמרם חסידא צוק"ל כתב בשלהי המכתב וז"ל הכ"ד יתיב בארעא דחשוכה ומילין לצד עילאה ממלל ברוח נמוכה ואולי לכשיגיעו הדברים לארץ נכונה יתעלו ויתקדשו פי שנים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה ובד"ז נתעלה תלמוד בבלי על ירושלמי אחר שנתקבל שם והיתה הרוחה בדין ובהלכה ע"ש. והדברים צ"ב, ונלפענ"ד לפמ"ש ז"ל כל האומר שמועה משם אומרה יהא רואה בעצמו כאלו בעל השמועה עומד לפניו (ירושלמי שבת פ"א ה"ב, קידושין פ"א ה"ז) וא"כ מיד נעשה הבעל השמועה בכלל חד מינן כי סליק להתם הו"ל כתרי מינהו.

ואם ח"ו לא אזכה שיתקבלו להלכה מ"מ אולי אזכה להיות אחד מארבעה שיטות (חגיגה ג' ע"ב) בשעה ר' אלעזר בן עזרי' הושיבוהו לנשיא פתח ודרש תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר "כולם נתנו מרועה אחד" אל אחד נתנן, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא. עיין רש"י, אין לך מבני המחלוקת מביא ראייה מתורת אלוה אחר,

אלא מתורת אלקינו. פרנס אחד וכו' אין לך מביא ראייה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו. עשה אזניך כאפרכסת - מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן, וכשתדע להבחין אי זה יששר, קבע הלכה כמותו ע"ש.

ואבקש סליחה מידידי שהשבתי להם בכתב כי שמא לא כתבתי לפי כבודם, וידידי אשר לא השבתי להם אני מבקש מחילה, ומה שלא השבתי לא ח"ו שאני מזלזל בת"ח או בחור משיבה ורק שהזמן לא מספיק. ומעתה אבקש מאבי שבשמים שישלח לי רפו"ש מן השמים בתוך שאר חולי ישראל.

בעזה"י במהדורה זו נוספו עוד שני חלקים בד' חלקי השו"ע ובעניני קדשים וגם בחלקים הקודמים נוספו מראי מוקמות וקצת הערות כפי שיראה המעיין. גם נוסף מפתח חדש מפורט ומקיף על כל החלקים.

ואמינא בזה לפעלא טבא איישר, וכאן הנני מכיר טוב לחתני היקר הרב הגאון וכו' כש"ת מוה"ר צבי האגער שליט"א מו"ץ בגולדערס גרין בלונדון אשר טרח ויגע הרבה זמן לראות שהמהדורה החדשה יצא בלי טעותים, וביותר בשני חלקים החדשים אשר עדיין לא ראו אור, העמיק ובדק את הדברים שיצא מוגה כראוי, ולכן יתברך בברכת ברוך אשר יקים, עם ביתו נאווה קודש הרבנית בתי הצנועה והצדיקת מרת פיגא ראשקע תליט"א ובני ביתם וכאש"ל לטובה.

והברכה אחת לך אבינו שבשמים הנני בברכה לבני הרב הגאון וכו' כש"ת מוה"ר דוד שלמה שליט"א רב ואב"ד דקרית אונגוואר ירושלים עיה"ק ואשתו הרבנית תליט"א ובניו ובנותיו, ומאת ה' יתברך בני חביבי הרב הגאון וכו' כש"ת מוה"ר עמרם שליט"א דיין ומו"ץ בקהל אונגוואר ברוקלין נ"י ואשתו הרבנית תליט"א ובניו ובנותיו. וברכה יעלה על ראש בני היקר הרב הגאון כו' כש"ת מוה"ר משה שליט"א בעהמח"ס כרתי ופליתי המבואר והל' גרים ראש הכולל בקרית אונגוואר ירושלים ואשתו הרבנית תליט"א ובניו ובנותיו. הנה ברך לקחתי לחתני חביבי הרב הגאון כו' כש"ת מוה"ר יהושע יואל וויינבערג שליט"א ר"י בישיבת סלונים בעיה"ק ירושלים ת"ו וביתו נאווה קודש הרבנית בתי הצנועה והצדיקת מרת מרים מלכה תליט"א וכל משפחתם, וברכה מרובה לחתני היקר הרהגה"צ כו' כש"ת מוה"ר יעקב יצחק ביעדרמאן שליט"א האדמו"ר מלעלוב, וביתו נאווה קודש הרבנית בתי הצנועה והצדיקת מרת רחל לאה תליט"א עם יוצאי חלציהם. כולם יתברכו משמים ממעל. ואחרון אחרון הרבנית אהובה ליבא תליט"א אם הבנים שמחה, ונזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתומ"צ לשמה ולא ימושו מפינו ומפי זרעינו וזרע זרעינו מעתה ועד עולם אמן. וגם לרבות ברכה נאמנה לאחיי שליט"א ולאחותי ולכל משפחתם, (ועל אלה אני בוכיה גיסי ר' צבי בן עטא אויסלנדר ע"ה).

וברכה לכל ידידי ותלמידי שלמדו אצלנו, ולכל בני עדתינו היקרים, לכל הקריה, וגם לכל בני הישיבה, ולכל ישראל בכל מקום שהם שיזכו לברכות ולטובות בכל עניניהם, ומי שילמוד במשנה א"י"ה אם יהי' לי זכות בעזה"ב אשתדל להתפלל בעדו. וי"ר שנזכה לאריכות ימים ושנים טובים מתוך בריאות הגוף והנפש ונזכה בקרוב לגאולה שלימה בביאת משיח צדקינו בב"א.

הקדמה להוצאה שניה

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ודרשו ז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית, שנאמר ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, אמרה תורה עד שלא נברא העולם נבראתי, אמר רב הונא בשם רבי שמעון בן לקיש שני אלפים שנה קדמה תורה לבריאתו של עולם שנאמר ואהי' אצלו אמון ואהי' שעשועים יום יום אמון ואמן אמרה תורה אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה כי נסתכל וברא העולם שנאמר ה' קנני ראשית דרכו יום יום, יומו של הקב"ה אלף שנים שנאמר כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול, וכתוב אחד ואמר זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור מלמד שנבראת תורה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות עד שלא נברא העולם, ועשרים וששה דורות משנברא העולם מן אדם ועד משה רבינו, וכשאתה מחשב תשע מאות ושבעים וארבעה דורות לשני אלפים שנה נמצא כל דור ודור שתי שנים ותשעה עשר יום וי"א שעות ושני שלישים וי"ד חלקים וזה הוא דור. וברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נתן התורה, והבדילתנו מכל העמים וחיי עולם נטע בתוכינו הוא יפתח לבנו בתורתו, לב טהור ברא אלקים ורוח נכון חדש בקרבי, דרכיך ה' הודיעני ואורחותיך למדנו, ברוך אתה ה' למדנו חקך. טוב אתה ומטיב למדנו חקך. אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהכלו.

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דא מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן וחשבון, מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רימה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה (אבות פ"ג מ"א). וכתב הרע"ב דבהני ג' דברים ניצול מן הגאווה ומן התאוה וחמדת ממון ופורש מן החטא ע"ש דברי התנא אלקי עומדין נגד עיני אדם להבל דמה טפה סרוחה יסודו מעפר וסופו רמה ותולעה חרד מאימת יום הדין שעתיד ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה. בזה היום אשר קוינהו לראות ספרי משנה הלכות על רבינו הגדול בעל הלכות גדולות (בה"ג) - כתובות, נדרים, נזיר, וגם שו"ת משנה הלכות שבעה חלקים בס"ד - פרי עטי לחזור ולהדפיסו אידרא ולהפיצו בין לומדי ואוהדי התורה, אשר ב"ה נתקבל באהבה רבה מפי חכמים וסופרים גאוני הדור ראשי ישיבות ותלמידיהם.

והנה תוכן הספר ומעשהו אין צריך לכתוב כי כבר הדברים כתובים בהקדמה ואין לכפול הדברים גם כי בס"ד לרוב כבר הוכר הספר בין לומדי התורה, ומי שתורה חדשה היא אצלו ימחול נא לעיין בהקדמה ראשונה או בפנים הספר או במפתח הענינים ויראה דרכנו בס"ד. ברם צריך להזכיר כי הוספנו קצת הגהות ותיקונים והערות אשר נתעוררתי קצת במשך הזמן, והדפסנום על גליון הספר על הרוב במקומו ואי"ה יהיה לתועלת הלומדים בספרים בס"ד.

וראה זה דבר חדש אשר הוספנו לבקשת הרבים ובפרט הרבנים הדופקים בתשובות ותלמידי הישיבות המעיינים בענינים עשינו מפתח חדש לפי סדר ארבעה חלקי שו"ע, ועוד מפתח אחד לפי סדר הענינים לפי האלפ"א ביתא מכל הז' חלקי משנה הלכות והדפסנום בס"ד בחלק ראשון מהתשובות וכל מי שיכנס בשער התשובה ויבקש דבר בעזה"י ימצא במפתחות רוב מהדברים והענינים הנמצאים מפוזרים אחת הנה ואחת הנה ויקל עול חיפוש על המעיינים בהספרים. ומיהו גם המפתח הישן נשאר כמו שהיה. לא חסנו על הוצאות ועל הטרחות כי ראינו בזה תועלת גדול בס"ד להמעיינים בספרים.

וואת למודעי שעשינו שינוי קטן בהוצאה זו ולדעתינו לטובה הוא, והוא דבהוצאה ראשונה נספח מדור התשובות עם רבינו הבה"ג על מסכת כתובות, וכן בחלק ב' נספחו מדור התשובות עם רבינו הבה"ג על מסכת נדרים ונזיר, ובהוצאה זו צרפנו דברי רבינו הגדול הבה"ג על כתובות נדרים ונזיר בחיבור אחד והשו"ת ג"כ אל התשובות ובעזה"י יהיה זה לתועלת למצוא דבר על אופנו. עוד תיקננו כמה תיקוני טעות הדפוס הראשון.

ר' אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ר' טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים הוא הי' אומר לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל אם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ושמאי הוא הי' אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת. מבואר דתכלית הבריאה היתה בשביל ללמוד וללמד.

וחייב אדם מיעוט כמני להעיר קצת בחשיבות לימוד תורתנו הקדושה להלכה למעשה ולהתעמק בה ובפוסקים נושאי כלים ראשונים ואחרונים כרי"ף ורמב"ם ורא"ש וטור ובעלי ש"ע הבי"י והרמ"א והש"ך והט"ז המג"א הפמ"ג הגר"א והגרע"א והח"ס המ"ב עד דורינו אנו כולם אהובים וברורים לברר הלכה למעשה כפי האפשר כי זה הוא עיקר לימוד התורה והגם שב"ה חברתי לזה קונטרס מיוחד בשם שערי המשנה והארכתי שם והראתי לדעת שעיקר לימוד התורה הוא לבא לידי מסקנא והלכה למעשה או להלכה ולא למעשה וכמו שמצינו בכל הש"ס דלאחר שקליא וטריא פריך מאי הוה עלה, או מסיק והלכתא כדין ואפילו במקום שלא קמסיק הלכה הוא לפי שסמיכין אכללי הלכה שנתבארו בש"ס עיין עירובין מ"ו-מ"ז ובדוד המלך אמרו ז"ל דוד דגלי מסכת כתיב ביה יראיך יראוני וישמחו שאל דלא גלי מסכת כתיב ביה ובכל אשר יפנה ירשיע ופרש"י דוד דגלי מסכת כדאמר בברכות (דף ד') שהיה יגע בתורה ומורה הוראות כדאמר ידי מלוכלכות בדם ושפיר ושליא ואומר מפיבושת רבי יפה דנתי יפה זכיתי כו' ואמרינן נמי מועד קטן (דף ט"ז) עדינו העצני יושב בשבת תחכמוני זה דוד כו' ירשיע לא היה זוכה להורות כהלכה ע"ש והוא פלא, דבשביל שלא הורה כהלכה קראו ח"ו ירשיע.

ובגמ' קידושין (ל"ג ע"ב) ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הוו יתבי חליף ואזיל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו חדא דאתון חכימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה ופרש"י תורה עומדת מפני לומדיה בתמיה לפי שעסוקים בדבר הלכה היו קרי להו לדידהו תורה עצמה ולדידיה קרי לומדיה פי' לפירושו דמשום דלמדו הלכה למעשה קרי להו תורה עצמה והוא שאינו לומד הלכות נקרא לומדיה ולא תורה עצמה גם במסכת ברכות (דף י"א ע"א אהא דאמרו אף לגמרא צריך לברך פרש"י שהוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצא עכ"ל"ק מבואר שעיקר התורה הוא לימוד שמביא לידי הוראה שהוא הלכה למעשה. ולכן הלומד תורה ועוסק בדבר הלכה מקרי תורה עצמה ולימוד שלא להלכה נקרא לומדיה. ובא"ר א"ח סי' קל"ו בשם שכה"ג והובא בפמ"ג שם לענין חיובים לעלות לתורה כדין קדימה כתב ת"ח בעל הוראה קודם לת"ח מפלפל ואינו בעל הוראה ונתן הפמ"ג טעם משלהי מסכת הוריות דסיני ועוקר הרים סיני עדיף ע"ש.

ונראה לבאר דמנ"ל לרש"י לפרש דר' אלעי ור' יעקב היו עוסקים בדבר הלכה ור' שמעון בר אבא לא, נראה לפמ"ש בגמ' (תענית י' ע"ב) אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה ופריך איני והאמר ר' אלעי בר ברכי' שני ת"ח שמהלכין בדרך ואין ביניהן ד"ת ראויין לישרף כו' לא קשיא הא למיגרס הא לעיוני פ' דללמוד תורה בלי עיון חייב נמי על הדרך וכדכתיב ובלכתך בדרך אבל לעסוק בדבר הלכה דבעי עיון זה א"א בדרך וזה שאמר להו אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר הלכה אבל למיגרס ודאי חייבין גם על הדרך ולפ"ז אתי שפיר דר' אלעי ור' יעקב היו יושבין ור' שמעון הי' מהלך ודייק רש"י מדקאמר דר'

אלעי ור' יעקב בר זבדי הוי יתבי ודאי מתעסקין היו בדבר הלכה שהוא תורה עצמה ור"ש שהי' עובר לא עסק בדבר הלכה וקרא עצמו לומדיה שאינו עוסק בליבון ובירור הלכות קרא על עצמו לומדיה. מבואר מיהו דהעוסק בתורה ובדבר הלכה דוקא הוא הנקרא תורה עצמה ולא כמו שנשתבשו כמה מצעירי הצאן שאומרים ללמוד הלכה אינו לומדיה ונהפוך הוא דללמוד הלכה דוקא הוא תורה עצמה וזה אמת וברור.

וברש"י על התורה פ' ויגש, ואת יהודה שלח להורות לפניו גושנה פרש"י לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה ויש לדייק מה הוסיף בלשון שמשם תצא הוראה, ולא די בלתקן לו בית תלמוד. אמנם פשוט, דהדיוק "להורות לפניו" שהעיקר שיהי' בית תלמוד שמשם תצא הוראה וזה עיקר הבית תלמוד, ואם יהי' הבית תלמוד בלי הוראה אין זה תקון. וכבר אמרתי דבאמת גם קודם לזה היו בתי מדרשות וכבית מדרשו של שם ואבר וודאי היו עוד בתי מדרשים וגם במצרים היו בתי כנסיות שלהם שהיו דורשים ולומדים חכמות שלהם אבל יעקב אבינו חידש בבית מדרשו שיתקן בית תלמוד שמשם תצא הוראה, וזה הי' מדרשו של יעקב אבינו, והראה לנו את הדרך ילכו בה מעיר לעיר ממדינה למדינה בכל מקום שיתיישבו שם בני העיקר הראשון לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה. ואמרו ז"ל איש אחד מאלף מצאתי ודרשו אלף נכנסין לביה"מ ואחד יוצא להוראה, וזה האחד הוא התכלית המכוון מכל הבית המדרש שאחד יצא להוראה. ולא עוד אלא שמי שעוסק בהלכה שכינה שרי' עליו כמ"ש חז"ל משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד וכמ"ש רבינו הראב"ד ז"ל בכמה מקומות כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשינו והוא ע"פ גמ' ב"ב חכם עדיף מנביא שנאמר ונביא לבב חכמה ואמרו שם משחרב ביהמ"ק אע"פ שבטלה נבואה מן הנביאים לא בטלה מן החכמים.

והגאון החסיד מרן ר' חיים מוואלאזשין בהקדמה על פ"י רבינו הגר"א ז"ל על אורח חיים, לאחר שהאריך בענין מחשבה ומעשה כתב וז"ל: ומכ"ש שלא להזניח ח"ו את לימוד התלמוד הקדוש המביא לידי מעשה וזה כל פרי לימוד הש"ס להוציא ממנו הלכה למעשה. אשרי השונים הלכות ע"מ לעשות ולקיים המה המקיימים את העולם כולו וכו' אמנם העם ככל דרכי ה' הישרים והצדיקים ילכו בס' כו' כי רבים כשלו לפרוק מעליהם עול יגיעת לימוד הש"ס להוציא ממנו הלכות ואומרים כי הלימוד אשר למעשה הוא רק ש"ע ואף אם לומדים גמרא אינם לומדים אלא לחדד השכל ויש מזניחים את התלמוד לגמרי ומסתפקים בלימוד הש"ע לבד ולא זו הדרך הישרה שחננו ה' בינה לדלות ממעמקי דברי הש"ס אשר כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נכלל בדבריהם הקדושים וצדיקים ילכו ביושר דרכם להיות עיקר הוראתם מן הש"ס ולימוד הש"ע הוא להיות להם למזכרת לזכור הדינים כי הוא הסולת הנלקט משיטות הש"ס וכלי מעיין בחיבור הזה אשר חיבר כו' הגאון רבינו אליהו החסיד נ"ע על ש"ע יראה שזו הוא דרכו של רבינו הגדול נ"ע לעורר ולהזכיר בלימוד הש"ע את מקורו מן הש"ס ע"פ שיטותיו ע"ש באריכות בהקדמה על א"ח לרבינו הגר"א ז"ל והנה מאן גברא רבא מעיד דכל פרי לימוד הש"ס הוא רק להוציא ממנו הלכה למעשה ואשרי השונים ע"מ לקיים שהמה המקיימים את העולם כולו והלומד בש"ס רק לחדד השכל ולהקשות קושיות והיות ולא להלכה למעשה אין זו דרך ישרה בעיני ה' וזה הי' דרך רבינו הגדול הגאון ר' אליהו מוולנא, ובאמת ראינו שכל חידושיהם ע"פ הלכה.

ובהקדמה עוד שם לבני הגאון ז"ל הגאון ר' יודא ליב והגאון ר' אברהם ז"ל כתבו באריכות ובסופו וז"ל: ולהשלים את בני דורו יסד בית מלא תורה להיות אנשי תמיד עומדים אל משמרתם סביב לשלחן ה' דשנים ורעננים מקרא משנה וגמ' וכו', איך במעט שנים ישיגו לדעת כל התלמוד ערוך בפיהם וידעו מקור הדינים והתורות של כל ארבעה טורים בתכלית השלמות והזהיר שלא לעסוק הרבה בפלפול אשר סופו להנטל ולפעמים שהוא לקנתר חלילה הוא הריסה גדולה אל רצונו ית' כי בו תרבה הפשע ותגדל העון ויופסד החיבור הנעים ויגורש האמת מעדת ה' והפלפול טוב לכוון אלא להלכה. הנה בקיצור נתנו לנו הלכה ברורה והשקפות רבן של כל ישראל הגאון החסיד ר' אליהו ז"ל שעיקר הלימוד ללמוד כל הש"ס והכל על קוטב הלכה למעשה עם ארבעה טורים ששה סדרי משנה ובלי לפלפל הרבה פלפולים אשר רובם מהם הם ללא יועיל ולפעמים

גם זייקו. עכ"פ הא לן שני עמודי עולם אשר בית ישראל נשאן עליהם כהלכה מפי משה מסיני אשר עיקר הלימוד הוא הלכה למעשה ובלי פלפול רב וגם ללמוד באופן שיהי בקי בכל התורה ששה סדרי משנה וכל הש"ס וכל זה יגיעו במעט שנים כמבואר שם בהקדמתם על ש"ע א"ח.

ובפ' בחקותי, אם בחקותי תלכו ואם מצותי תשמרו יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ואת מצותי תשמרו הוי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, עיין רש"י שם, הנה דצותה תורה ללמוד ולעמל בתורה אבל רק שתהא העמל על מנת לשמור ולקיים ובמה יודע איפה שהוא העמל ע"מ לשמור ולקיים כשהוא עמל ויגע בהלכה היוצא מהתורה כדי שיוכל לקיים מה שלמד ובכל מאמר ומאמר מחז"ל ילמוד כיצד לנהוג וכמ"ש ז"ל דאפילו שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד והם הלכה כמ"ש בר"ג שאמר ראיתם טבי עבדי שהוא ת"ח ולפיכך הוא ישן תחת המטה בסוכה וקאמר ומדבריהם למדנו שהישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו. עכ"פ מכל דבור ודבור העיקר ללמוד מינה ההלכה למעשה.

עוד זאת אדרוש מעטי מה ששמעתי פתגם מקצת מן הלומדים והתלמידים שהלכה למעשה לא צריך ללמוד אלא מורה הוראה, ומאחר שאני לא מתכוון להיות מורה הוראה ממילא לא צריך ללמוד הלכה למעשה, ובאמת כי זה שגגה גדולה מלבד מה שכתבנו לעיל דלימוד הלכה הוא הלימוד האמתי שנקראה תורה עצמה, ולפלפולא לא הוי אלא דרגא שני' אבל הרי באמת כל אדם הוא מורה הוראה בכל עת ובכל שעה. וצריך אדם לדעת ההלכות כדת מה לעשות וכיצד להתנהג ע"פ תוה"ק דכל דרכיו הן לעצמו והן לביתו ואם למשל עומד בבוקר צריך להורות כבר לעצמו בתהלוכות עד התפלה ושוב בתפילין ותפלה וברכות וברהמ"ז וק"ש וכל הש"ע ואם יוצא לקנות בחנות צריך להורות לעצמו בדיני ח"מ, ואם חננו ה' במשפחה ובנים הרי הוא מורה הוראות בכל יום ובכל שעה לאשתו ובניו כדת מה לעשות, והאיך להתנהג, והרי הוא מורה הוראות, ואם אינו יודע ההלכות ומורה להם הרי הוא ח"ו מחריב עולמות, ואם צריך לשאול בכל עת אין לו מורה הוראה וגם אינו יודע מה שהוא שאלה וצריך לשאול ובדיני או"ה בשר בחלב בביתו בכל יום וכיוצא בהם מה שכל איש ישראל מחויב בכל יום לפסוק לעצמו הלכות גדולות כי א"א לשאול על כל דבר קטן. ואם הוא בעל מלאכה או במסחר, שוב יש לו שאלות. עכ"פ כל איש מישראל הוא באמת מורה הוראות אלא שהחילוק אם הוא מורה לעצמו או לאחרים. ולכן ודאי החיוב על כל אדם מישראל ללמוד הלכה למעשה וכ"ש הל' שבת ויו"ט, חמץ ומצה, נדרים, רבית, הל' נדה, שהם גופי תורה אשר הם חיינו ואורך ימינו.

ולמודעי אני צריך להמבקרים אשר לא ימצאו חדשות כרצונם בספרינו, כי באמת בכל כחי שמרתי על עצמי שלא לחדש בין להקל ובין להחמיר, וב"ה וב"ש עלתה בידי במדה מרובה כי אני מתרחק מן החדשות ודרך החדשה זר הוא בעיני אלא בכל יום ויום יהיו בעיני כחדשים ולא חדשים דאין כל חדש תחת השמש שהוא שמה של תורה ואנן נאכל ישן נושן ונהפוך בהם ונשגה בה תמיד דכולה בה והוא תהלתי ותפארתי בעזה"י לשמור על הישן ולא לשנות דין או מנהג אפילו הנהגה טובה שהנהיגו בה אבותינו ואפילו מנשים זקנות כמבואר בשו"ת הרשב"א שהכל מקובל לנו מסיני. גם יש להזהר מן החדשות אשר מוציאים לאור מידי יום ביומו ספרים חדשים הנמצאים מידי יום ביומו קטעים מגניזות או לייברעריס והדבר מאד קשה לסמוך על הדברים האלו מפני ב' טעמים. (א) כי לאו בר רב רב אשי חתום עליה, עיין שו"ת הריב"ש סי' קס"ח שהביא אחד תשובת רב האי גאון ז"ל וז"ל לאו רבינו האי חתום עליה ואם היא אמיתית לא הוה משתמיט הרי"ף והרמב"ם לכתבה בחיבוריהם או אחד מהאחרונים ע"ש, וכ"כ רבינו הרמב"ן במלחמות ועוד פוסקים, והכ"נ כן הוא.

(ב) נראה דאפילו בספר כולו שנדפס מ"מ יש לעיין שהרי הכלל מסור בידינו דכל מקום שלא ראו האחרונים את הראשונים קיי"ל כראשונים מ"מ נראה דזה דוקא שהיו ידועים או עכ"פ נמצאים היו אבל

כה"ג שלא היו בנמצאים כבר כתב מרן החזו"א ז"ל כי א"א לסמוך על הנדפסין מחדש שכבר הפסיקה המסורה בינינו ואין אנו יודעים מי המה המעתיקים שמלאכת ההעתקה כבדה מאד ואף ע"י זריזין ומדקדקין מצוי טעות סופר הרבה ואם כן הדבר ע"י איזה רפיון בדקדוק הדברים יוכל הדבר להשתנות לגמרי ולכן הפוסקים שלא הפסיקה המסורה ביניהם ובינינו בכל הדורות ששקדו עליהם חכמי דור דור לשמרם ולנקותם צריכים לחשוב את ספריהם ליותר דוקנית וכ"ש במקום שאין ללמוד אלא מדקדוק לשונם שקשה לסמוך על החדשים, עיין חזו"א א"ח סי' ס"ז אות י"ב ועוד בכמה ספרים. וממילא הכ"נ אפילו נמצא מכת"י ראשון שלא ראו אחרונים אין לשנות המסורה ולחדש דרכים חדשים.

וזהו הראב"ן בשו"ת סי' י' ושמענו עתה מחדש שחבר אחד (כוונתו על ר"ת ז"ל) בצרפת, מורה שחמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם ככל איסורין שבתורה, וחלילה לנו ולכל הבאים אחרינו לשמוע לו כי על זה נאמר ואל תטוש תורת אמך שאין לנו להתיר מה שאסרו הראשונים ואפילו לא עשו אלא לגדר בעלמא שהחמירו בו בחמץ משאר איסורין משום דחמץ לא בדילי מיניה ושאר איסורין בדילי מיניהו ולא בעי גדר אין לנו לפרוץ גדרים שפורץ גדר ישכנו נחש כי גם תורה שלמה מסרו לנו והתורה מהן יצתה הלכך אין לסור ממשמעתם ואפילו אם לא הי' כי אם מנהג וחומר שהחמירו עליהם אבות ראשונים אין לנו לשנות את מנהגם וחומר שקבלו עליהם ואפילו אם יבא אליהו ויאמר כדאמר אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל אין שומעין לו שכבר נהג העם בסנדל הכ"נ אין לנו לשנות המנהג וכ"ש מנהג שיש בו חומר כדאמרינן בני בישן נהוג דלא הוה אזלי מצור לצידון במעלי שבתא אתי לקמי' דר"י כו' אמר להו כבר קיבלו עליהם אבותיכם שמע בני מוסר אביך וגו' וגם מדאייתרא דהוה אכלי ליה בני א"י ובני בבל לא אכלי ליה ונהגו ביה איסור וכשהיו באים בני א"י לבבל הוה אכלי בפניהם ולא היו רוצים להתיר מה שנהגו בו איסור כדאמר בחולין ובפסחים ע"ש, וסיים, והחכם שהורה לעצמו הורה, ואסור לשנות לן מנהג אבותינו עכ"ל. והכ"נ כן הוא דהרי יש לן מסורה אחרת א"כ אפילו מצינו באיזה קדמון היפוך מה שלא הי' נמצא בינינו, נניח שודאי מנהגינו לא הי' כמותו ועכ"פ כיון שכבר נהג עלמא אין לשנות.

ובזה נלפענ"ד לומר עוד חלוק דמה שאמרו הלכה כראשונים דדוקא במקום שלא נהג עלמא היפוך זה רק שחכם רוצה לפסוק בדבר חדש ומצינו בראשון היפוך זה אז הלכה כמותו אבל היכי דכבר נהג עלמא בדבר ובא אחד ומצא איזה שיטה בקדמון שלא הי' נמצא בינינו רוצה לשנות מנהג ותיקין שלנו ודאי אין הלכה כראשון בזה והו"ל בכלל שאם יבא אליהו אין שומעין לו שכבר נהג עלמא וכעין זה כתב בא"ז הגדול שמצינו כמה פעמים דנהוג עלמא שלא כש"ס ופוסקים אלא ע"פ ספרי חצונים כגון מס' סופרים ואדר"נ כגון קריאת ויחל ביום התענית ואפ"ה אם נהוג כן הו"ל כיצא בת קול שהלכה כהני ספרים ע"ש וא"כ הכ"נ לענין הני ספרים כיון שנמצאו אחר שנהוג עלמא דלא כותיהו לא גרע מהש"ס.

ועוד בו שלישיה כי כבר העידו לן רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל כי מן השמים השגיחו על בעלי ש"ע שימצאו כל הפוסקים הצריכים לנו ולהיות לנו למורי דרך ואם לא הביאו כמה מן הפוסקים מאת השם היתה זאת להרחיק שיטה זאת מהלכה ועיין שו"ת שאר אפרים סי' קי"ג וז"ל: ואשר הוא מסופק וכתב שקבלו עליהם גזירת מהר"י מינץ כו' ואינו דומה שמיצה לראי' אנכי הרואה בפנסק הק"ק תקנה קדמונים שקבלו עליהם כמה רבנים והתנו ביניהם שלא יפסקו שום פסק ע"פ תשובה ופסקים הן מראשונים והן מאחרונים אם לא מה שמבואר בטור וב"י ושלחנו הטחור עם הכרעת בעל המפה ומפרשיהם האחרונים ולא ע"פ שום פוסק אחר ואף שימצא לפעמים בספרים אחרים ממה שיהיה נגד הפוסקים הנ"ל אזי לא יזיק כלום להפוסקים ע"פ ספרים הנז' כו' ע"ש, ועיין משנה הלכות ח"ז סי' ל"ב קצת באריכות מזה. וא"כ בדידן נמי כיון שמן השמים לא נתגלו הני כת"י עד הנה אין לשנות בשביל הני פוסקים המסורה המסורה לנו ע"פ בעלי הש"ע אם לא במקום שאין הכרע אז יש לסמוך על הכרעה כזו.

ורביעי בקודש נראה כמ"ש התוס' שמצאו בקבר יחזקאל הנביא תפילין כשיטת רש"י והשיב ר"ת דמש"ה נגנזו והכ"נ יש לומר דהרבה ספרים גנזום בגניזות שלא רצו להשתמש בהם וכמו שרצו לעשות בספר יחזקאל ועם קהלת והכ"נ אפשר מה"ט נגנזו ואפילו יש כמה שלא נגנזו מ"מ כיון שודאי יש כמה מהם שנגנזו מפני שלא רצו בהם א"כ כבר על כל כת"י חדש שלא נתבאר ולא נודע שמם עד הנה יש להסתפק בגניזה עכ"פ ושוב אין מקום ח"ו לשנות שום דבר ממסורתנו בשביל כת"י שלא נתברר לן וזה לפענ"ד ג"כ נכון. ולכן רע המעשה מה שראינו יש צעירי צאן הרוצים לפקיע שמיהו מיד כשמוצאין איזה חדשות באיזה ספר קדמון מכת"י מה שלא שערום אבותינו מפרסמים את זאת כהלכה מסיני ופוסעים על ראשי עם קדש אם לא שומעין לדבריהם.

ועיין שו"ת נודע ביהודה תניא אבן העזר סימן ק"נ שכתב לצורב ת"ח גדול ש"ב וז"ל ובאמת חרה לי עליו וביותר על השואלים כי דבר זה לגדולי הרבנים מגיע להשיב בדבר חמור ולקצת פוסקים נחשב לדבר שבערוה, ומה לצעירי השנים וזה זמן מועט שיצאו מבית רבם, ואם כי הם חריפים גדולים, להכניס ראשם בזה וטוב להם לבלות זמן בלימוד ש"ס ופוסקים כי אחר מחילת כ' עדיין לא פסלת לך ארבעה טורים וטוב לך ליגע ביגיעה רבה לחזור על מה שלמדת וגם ללמוד אשר לא למדת בש"ס וטורים ואחרונים ועבור זה נמנתי להשיב כלל כו' עד זה הוא שורש דבריך אחרונים ובראותי הדברים הזרים הללו הוספתי חרון אף יותר ויותר וראה כמה גבר אצלך הילדות והשחרות וכוסף לקפוץ ולהורות לההבילך בהבל הבלים כאלו ואין הדברים כדאי להשיב עליהם כלל וראוי אתה לגעור בכך בגערה עבור זה ותאמין לי שבשביל הנאתך וטובתך אני כותב לך דברים קשים כדי להישירך לדרך הנכון עכ"ל. וכעין זה כתב כ"ק מרן בבית שערים לאחר, ולכן ח"ו לא לנטות ימין או שמאל ממסורת אבותינו הקדושים, וכבר אמרו הני דבי בנימין מאי אהני לן רבנן מעולם לא שרי לן עורבא ולא אסרו לן יונה כלומר שהתרעמו על הרבנים שאין מחדשים חדשות אלא אוסרים העורב ומתירין היונה הכל כמ"ש בתורה בלי שינוי והתחדשות כלל.

וכבר שגו בזה בזמנינו איזה חכמים שרצו לשנות מצות מילה המקובלת לנו מפי משה רבינו מסיני שהמצוה הוא: חתוך הערלה, ואחר כך פריעת העור הדק. וכן נהגו אבותינו ואבות אבותינו דור אחר דור. ופה באמעריקא קמו אנשים והתחילו לשנות ח"ו אופן ומנהג אבותינו במצות מילה המקובל לנו איש מפי איש הלכה למשה מסיני ותלוי עצמם על קורי עכביש שכביכול מצאו תשובת רב האי גאון ז"ל שכן הי' מנהג בני בבל. והרואה יראה כמה מן הטעות והעקמימות יש בזה, שהרי אם אמת שהי' זה מנהג בני בבל ושכ"כ רב האי גאון, ואם היתה התשובה אמיתית, לא הוה משתמיט הרי"ף והרמב"ם או אחד משאר פוסקים ראשונים או אחרונים להביאה ולהחזיק או לחלוק על מנהג זה שהוא שינו גמור באופן המילה שלנו. אבל האמת לעצמו יעיד שתשובה זו לא ידענו מבטן מי יצאה שהרי בתשו' הגאונים עצמה כתב שמצא בלשון ישמעל קטע לרב האי - ומי יודע מי זה האיש אשר כתב זה המכתב בלשון עכו"ם, ומי הוא זה רב האי, אם הוא רב או בר סמכא כלל וכלל בזה. ובספרי הארכתי בזה בס"ד בחלק ו' ע"ש. וח"ו לשנות מנהגינו דמצות מילה.

והיות כי המכשיל את חבירו גדול עונו מנשוא, ועיין מס' שמחות פ"ח וז"ל דורשי חמורות אומרים: ונתצתם את מזבחותם מה חטאו, עצים ואבנים, אלא לפי שבא לאדם תקלה על ידיהם אמר הכתוב ונתצתם, והרי דברים ק"ו, ומה אם עצים ואבנים שאין בהם לא זכות ולא חובה, לא טובה ולא רעה - על שבא תקלה על ידיהם לאדם אמרה תורה ונתצתם - אדם שהוא גורם להחטיא את חבירו ומטהו מדרך החיים לדרך מות, על אחת כמה וכמה, עכ"ל. ועיין רש"י קדושים עה"פ ואת הבהמה תהרוגו: אם אדם חטא, בהמה מה חטאה, אלא מפני שבא לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל ק"ו לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה, כיוצא בדבר אתה אומר אבד תאבדון את כל המקומות הרי דברים ק"ו מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השחת שרוף וכלה המטה את חבירו מדרך

חיים לדרכי מיתה, עאכ"ו, עיין שם. ולכן אני מבקש מכל מעיני בספרי משנה הלכות שלא לסמוך על דברי להלכה ולמעשה על שום דבר חדש, כי לא באתי לידי מדה זו לחדש חדשות ולא כתבתי רק לעורר ולפלפל כדרכה של תורה. ואם לאחר העיון יראה בעצמו שהדברים מכוונים להלכה, או ישאל ממורה הוראה מובהק או במקום ספק יוכל לצרף לפעמים גם את סברותינו ונמטי ליה כשווא מכשורי.

ונחלקו רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל המוציא לאור את ספרו אי מברך עליו שהחיינו עיין מג"א א"ח סימן רכ"ג סק"א בשם רמ"מ ושו"ת מהרי"א יו"ד סימן רע"ז וח"ס סימן נ"ג ובספר דעת אור"ח הנ"ל ובשו"ת רדב"ז ח"ג סימן תי"ב ובמו"ק ובשו"ת בית שערים אור"ח סימן ל' ובמשנה הלכות ח"ו סימן ו', וכבר הארכתי בזה בס"ד. ועתה מספקינא במוציא לאור את ספרו שכבר נדפס הוצאה שניה אי צריך לברך שהחיינו ומקום יש בראש לומר דבהוצאה ראשונה דוקא יש להסתפק בשהחיינו לאמרה שמא לא יתקבלו הדברים ולמה יברך אבל הזוכה להוציא הוצאה שניה שכבר נראה שהספר ב"ה תפס מקום בין יושבי בית המדרש לומדי התורה ושוחריה אולי כ"ע מודי כה"ג דמברך שהחיינו ועכ"פ בכתב ולכן אחר שזיכני השי"ת שמו להוציא לאור שנית ספרי משנה הלכות ז"ח וב"ה נתקבלו בין התלמידים יושבי בית המדרש וראשי ישיבות רבנים הגאונים, אברך ה' שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה להוציא הוצאה שניה.

ומעתה הנני מבקש שנית מאת לומדי ומעיני בספרי משנה הלכות, היות כי לא כתבתי הדברים רק מקופיא אלא טרחתי הרבה על כל הלכה והלכה כפי כחי לעמוד על בורי' בש"ס ופוסקים ובמפרשי ש"ס ראשונים ואחרונים ולכן אל ימהר המעיין למצא שגיאות וטעויות אלא יעיין עכ"פ כמה שעיניתי אני כי לא נפל הדיו על הנייר ונעשה אותיות מאליו אלא כתבתי בכובד ראש. ואם לאחר העיון ימצא אעפ"כ דברים בלתי מובנים וכיוצא בזה, אם ישלח לי אסיר לו תודה רבה ואם יהיה בידי להשיבו וליישב דברינו אשיכנו בתודה ובאם לאו אסיר לו תודה על אשר העמידני על האמת ומיניה ומיני יתקלס ברי' ואי"ה בספרים הבאים ובהוצאה אחרת נתקן הטעויות.

ומה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא על כל החסד אשר עשית עמדי כל ימי חיי הבלי מיום היותי על האדמה עד היום הזה אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא, ואם אמרתי אספרה מקצת מן המקצת מן הקורות שעדו עלי, הגליון יכלה והצרות לא יכלו ואיזה מהם אספרה ואיזה מהן לא אספר, מן החורבן הנורא שעשו הנאצים המנאצים את ה' וכל העולם כולו והרגו ורצחו ושרפו רוב מנין ובנין של עם קודש משופרא דשופרא מהם במחנות של כבושי אש מזה אחד ומזה אחד ואני בתוך רואה ס"ת חיים רבבות אלפי ישראל גופם נשרפות ונשמותיהם פורחות באויר ובתוכם אבותי ורבתי הק' ורוב ממשפחתי, יושב ומהרהר, זו תורה וזו שכרה, ובת קול מנהמת שתוק כך עלתה במחשבה לפני, ואני בעודי יושב ומצדיק את הדין ואהללה בוראי כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה את רגלי מדחי.

והן אני נשארתי לבדי אחר המלחמה ערום יצאתי מתוך המחנות אוישוויץ-בוכענוואלד ועוד קנה שבור ורצוץ עד שהקב"ה ברוב רחמיו הביאני עד כה וגם פ"ה לא עשיתי מאומה ופגעו בי נגעי ופגעי הזמן. ולולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי. ואמרתי לרשום רק מקופיא לאנשים כמוני שאם ח"ו יפגע בהם יד השם, לא יבעטו ביסורים אלא יקבלום באהבה כי כבר היה לעולמים ודרכי ה' נסתרה לא נוכל להבין ולהשכיל.

ועל הכל מודה אני לפניך ה' א' על כל החסד אשר עשית עמדי, נדבות פי רצה נא ה' ומשפטיך למדנו, שערי שמים פתח והסכת לתפלתנו, העבר לתקן אשר שחתנו. - ועל העתיד הנני צועק ומתחנן לפניך, יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו להטות לבבנו אליך כדי שנזכה ללמוד תורה לשמה וללמדה לאחרים בלי שום פני' בלתי לה' לבדו ויתקדש שם שמים על ידינו ויתרבה הדעת וכבוד שמים.

והנני העני ממש, קרוץ מחומר ונבער מדעת, מתחנן לפניך שוכן שחקים, בכפי פרושות ממעמקים, לזכנו לגדל את בנינו, ובהצלחתם יראו עינינו, לתורה וגדולה עושר וחיים, חן וחסד ורחמים מן השמים, ברכה והצלחה, לכל המשפחה, ואם הבנים שמחה, מגדול החל ועד קטן כלה, על אם הדרך ולא במסילה, בני אליעזר זאב, דוד שלמה, עמרם, משה, זרע ברך, מהשם המבורך - והבנות בנותי מרים מלכה, רחל לאה, פיגא רשקא, לאמותם הרבנית אהובה ליבא, יזכו לבעלי גדולי תורה קדושי עליון כפי הכתובה, ויהיו צנועות, כאמהות. ונזכה לראות בישועת ה' כהרף עין בביאת משיח צדקינו.

דברי חרס הנשבר אסקופה הנדרסת העומד לשרת בפני חכמי התורה ולומדיה, הטרוד והעמוס בעבודת הקודש, הכותב בידיים רותתות החותם ברעדה בלב ונפש

החודש ימי הרחמים והסליחות התשל"ח לפ"ק.
מנשה הקטן

דברים אחרים להוצאה שלישית

חסד ומשפט אשירה לך ה' אומרה (תהלים ק"א), יהי שם ה' מבורך (איוב א'), מעתה ועד עולם, על כל גלוי ועל כל נעלם, ואף כי כבודו מלא עולם, הוא נסתר מכל נעלם, ולית אתר דפנוי מיניה, והכל צריכים לו דכולא ביה, מרומם על כל, יוצר אור ובורא הכל, איזה עין תשורהו, לשון מי תכילהו, ולב מי ימצאהו, ואיזה שכל אשר ידעהו, ותבונות מי תבינהו, וחכמת מי תשיגהו, עמוק עמוק מי יעלהו, אבל כח מעשיו יגידוהו, נוראותיו יסדוהו, עלילותיו יודעיהו, כי אלקי אלקים לבדו הוא, אין עוד כמוהו, עירין וקדישין יקדישוהו, שמש וירח ומזלות יצלצלוהו, זרע ישראל יגדלוהו, יונקי שדים יברכוהו, שרפים ואראלים יעריצוהו, שבח יקר וגדולה וכבוד יתנוהו, מלך מלכי מלכים יקראוהו, מקרני ראם עד ביצי כנים יקלסוהו, מכנף הארץ זמירות ישמעיהו, ואנכי תולעת ולא איש, עפר ואפר מכבשוני אש, אפפוני חבלי מות, ומצרי שאול בחצר מות, ולאחר החורבן הגדול והנורא לעם ישראל, שלא היה כזאת מאז הבדילנו וקראנו בשם ישראל, הן אני נשארתי לבדי בלי אב ואם, כשרוב ממשפחתי הלכו על קידוש השם, יצאתי בערום ובחוסר כל, רצון ושבור גלמוד ושכול, ושבחתי אני את המתים מן החיים, אם לעת כזאת למה נשארתי בחיים, לבד הנשמה הטהורה הקשורה בעץ החיים, יעצה מצוה לקיים ובחרת בחיים, ואומר מה אנא מוביד סברי מן בריי, לית אנא מוביד סברי מן בריי, ונדרתי נדר גדול, לא-ל הגבור הנורא והגדול, להשקיע כל ימי חיי לבורא כל העולמים, לשום לילות כימים, ולהעמיק בתורתו הקדושה בלתי סוף, לחקרה, ולהבינה, ולסלסלה, מתחילה ועד סוף, ומאז לא שקטתי ולא שלותי, צרה ויגון מצאתי כי זרים עבדתי, לולי תורתך שעשועי בעניי אבדתי, ומתנת חנם מאתו ית"ש נתחננתי, לילות כימים שמת, ובתורתו חיי בלתי, ועוד שמת ינפשי בכפי, בעט סופר וברוב שרעפי, ללקט ולברר וללבן ענינים, מה שלפענ"ד אינם מובנים, ולקבוץ על יד יד, בעט כותבת כמו יד, זה לעומת זה, כנבואת אבי חוזה, בזמן שאחרים הלכו אחר תענוגי עוה"ז, ועוה"ב מה זה, ועל מה זה, ולאסוף כסף הרבה ולבטוח בדמים, ולבנות להם בתים, ולנטוע כרמים, נכסוף נכספתי לחי העולמים, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, בחבורה עם אחי ורעי, ולחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ולגור חיי צער עדי יביאנו לבית עולמו, וברבות הימים, כשנתרבו הענינים, שמת י אבן על אבנים, ויעצו כליותי לחברם במחברת, להיות לשם השם ולא לי לתפארת, ולקיים הנדרים, ולהדפיסו בחבורים, גם מה ששאלו ממני ידידי ורעי, ולפעמים משא ומתן עם מורי ורבותי, וזכני הבורא ית"ש ברוב רחמיו וחסדיו

לא בזכותי, אלא בזכות אבותי ורבותי הקדושים להדפיס עד חלק העשירי ועד בכלל, וב"ה וב"ש נתקבלו הספרים בין לומדי ושוחרי התורה בני ישיבות מרנן ורבנן ראשי ישיבות גאונים ות"ח, והגם כי לא עשיתי דבר שיהא בו מעלה, להיות בו עולה ונתעלה, אלא כתלמיד הלומד, וכותב דבריו להתלמד, וכלוקט המלקט מאחרי הקוצרים, וכמאסף פרט ועוללות מבין הבוצרים, ואין בו חכמה אלא מלאכה, יגיעה רבה בכל דבר הלכה, וחפץ ה' בסייעתא דשמיא, לזעירא דלא מן חבריא, להדפיס ולהפיצם בין צדיקיא.

ואמרו ז"ל בג' הוה חזקה לכולי עלמא, ובכך אתן שבח לבורא עלמא, אשר זיכני להוציא לאור ספרי משנה הלכות הוצאה שלישית, ולהפיצם בין לומדי תורה רבנים גאונים ראשי ישיבות ותלמידהון, ה' יפיש חייהון ויסגי שלמהון, וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא ויתהדר ויתעלה שמיא דקודשא ברוך הוא, אשר מאתו הכל הוא, לעילא מכל ברכתא ושירתא, תושבחתא ונחמתא, על כל אשר אתי עשה, על נסיך שבכל יום עמנו, מעת מרחם יצאתי ועד הנה הגיעני, ועל כל אלה אשר ב"ה נתקבלו דבריני בין כותלי בית המדרש, והנני מודה על העבר וצועק על העתיד.

בתיב כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, ואמרו ז"ל (ברכות ס' ע"ב) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה ואמר רבא לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה, ואמר ר"א משום ר' לוי מאי קרא (תהלים ק"א) חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, ר"ש בר נחמני אמר מהכא (שם נ"ו) בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר בה' אהלל דבר זו מדה טובה באלקים אהלל דבר זו מדת פורענות, ר' תנחום אמר מהכא (שם ק"ט) כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, ורבנן אמרי מהכא (איוב א') ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך. והנה בעמדי באמצע הדפסת ספרינו הוצאה חדשה זו, והנה פתאום שמענו מהאסון הגדול אשר קרא אותנו אשר בעוננו"ה ובעון הדור השליך ארץ תפארת ונלקח מאתנו ארון הקודש וס"ת שלמה ה"ה חתני כבני כליל המעלות איש האשכולות שלשלת היוחסין בעל תריסין הרב הגאון כו' כש"ת מוה"ר יהודא אריה אלתר זצלה"ה רב דשכונת רוממה ודומ"ץ לחסידי גור וראש כוללי חסידי גור בירושלים עיה"ק, בן מחותני מעכ"ק הרהגה"צ שלשלת היוחסין משרידי הדור הישן וגדול מרביצי התורה שבדורינו ענותן ושפל ברך נא כל מדה נכונה כקש"ת מוה"ר פנחס מנחם אלתר שליט"א ראש ישיבת שפת אמת, ויהי בנסוע הארון ביום א' דסוכות השתא התשמ"ח (התשמח בה"א לשון שאלה בעוננו"ה) והוא אברך בן ז"ך שנים קנקן חדש מלא דבר ה' תורה ויראה וקדושה נא כל מדה נכונה והניח אחריו את אשתו הרבנית הצדיקת בתי מרים מלכה ובנו הילד שעשועים הב' אברהם מרדכי הי"ו בן ארבע וחצי ונשאנו עליו הספד גדול בירושלים עיה"ק וכל בית ישראל יבכו את האסון הנורא הזה כי ה' ממש עתיד לגדולות מאד מאד ונודעזע כל ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, וגם כל העולם כולו עם התורה, אוי נא לנו כי חטאנו ואבדנו את הארץ החי הגדול מבין החיים, אבד חסיד מן הארץ, צר לי עליך בני יהודה אריה, נעמת לי מאד נפלאת אהבתך לי מאהבת נשים. איך נפלת על במותיך חלל. ווי, חבל, חבל, מה שאבדנו, ונאבד אילן גדול מישראל שהיה עתיד לגדולות אשר נבאו עליו וכאשר ראינו בשנים המעוטות כמה פעל לטובת הכלל להרבצת התורה ולמען כבוד שמים והכל בהצנע לכת.

והנה הניח אחריו הרבה חדושי תורה יתן ה' ונזכה להוציאם לאור ויתקיים בו אגורה אוהלך עולמים, וע"ד שאמרו ז"ל צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל, ויהיה מליץ יושר למשפחתו הכבודה והחשובה, אשתו הרבנית והצדיקת מרת מרים מלכה תחי' ובנם היקר ילד שעשועים אברהם מרדכי הי"ו, ולנו ולכל הדור, אוי נא לנו כי הצרכנו כפרה גדולה וצעירה כזו, דודי ירד לגנו ללקוט בשושנים ובמקום אחר נדפיס את ההספד שספרנו עליו, ולא הבאתי פה שורות אלו רק כדי להניח לו מקום בין החיים יהי זכרו ברוך, ויתן ה' כח לאשתו ולבנו ויחזקם ויאמצם להמשיך בדרך ה' ולגדלו ולחכמו לגדול בישראל שיהיה לתפארת אבות בס"ד.

והנה בהוצאה זו השלישית אשר זכנו השי"ת להוציא לאור הוספנו קצת הוספות ותיקונים הן בעצם הדפסה מה שנפלו כמה שגיאות ושיבושים, והן קצת חידושים שנתחדשו במשך הזמן בענינים והוספנו אותם על הגליון, ובמקום שלא היו נכנסים על הגליון הדפסנום בסוף הספר בהשמטות, והננו מקוים שבעזה"י יהיו לתועלת המעינים בספרים. כן הוספנו עוד דבר חדש בס"ד מפתח ענינים בב' אופנים מכל העשרה חלקים בס"ד שעד עכשיו לא היו רק על שבעה חלקים, ומאז נתוספו ג' החלקים בס"ד בכדי להיות דבר שלם הוספנו המפתחות על כל עשרה חלקים, והדפסנו המפתחות בחלק הראשון כמו בהוצאה שניה.

ואבקש מהא"ל העוזר, להיות לי לעזר, כדכתיב עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ (תהלים קכ"א), וכתוב ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי ואני עני ואביון ה' יחשב לי עזרי ומפילתי אתה אלקי אל תאחר, עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור, ובתפלת ר' נחוניא בן הקנה יהי רצון מלפניך ה' אלקי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם, וביציאתו מה הוא אומר מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי עוה"ב והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בכך.

אלו דברי כלי שבורה, עבד נרצע לאדוניו, העומד לשרתו ולשרת בניו זרע אברהם יצחק ויעקב אסקופה נדרסת בפני כל פה בארץ חשיכה ז' להדלקה וי"ר שיאור לנו מאור הגנוז מששת ימי בראשית בביאת משיח צדקינו בב"א אמן.

הכותב והחותם בלב ונפש,

מנשה הקמץ

בן לאאמו"ר הקדוש מוה"ר אליעזר זאב הי"ד

וא"מ הצדקנית מרת רחל לאה הי"ד

הקדמה להוצאה רביעית

מעוז צור ישועתי לך נאה לשבח, נדבות פי רצה נא ה' כקרבן תודה על המזבח, שהחיינו וקיימנו להוצאה רביעית מספרי משנה הלכות שמך להלל ולשבח, השם החיינו וקיימנו לעבדך באמת עבג"צ ואז אגמור במזמור שיר חנוכת המזבח.

זה עשר שנים שעברו מאז הדפסנו הוצאה שלישית, מספרינו שו"ת משנה הלכות עשרה חלקים בעזרת מגיד מאחרית ראשית, וב"ה נתקבלו בין לומדי תורה שנבראת קודם ברא בראשית, ובעזה"י נתקבלו תיכף ומיד, ומאז הולך ונתמעט, ונשארו מהרבה מעט, ואין לנו להספיק עוד, ממה שנשארו להמבקשים עוד, גם כי בעזה"י הוספנו עוד ארבעה חלקים, במשך השנים בעט ועופרת חקוקים, כולם במספר י"ד כרכים, ובעזה"י כלם אהובים ולבני תורה נצרכים, ואתחנן ליוצר אור ובורא אדם, חזקינו ואמצינו לעת זקנה ככלות כחות האדם, להמשיך ולקיים בבוקר זרע זרעך, ובערב אל תנח ירך, לב טהור ברא לי אלקים, ורוח נכון

חדש בקרבי להקים, ברוך אשר דברי התורה הזאת יקים, וללמוד וללמד, מפיך המלמד, תורה לעמו ישראל, עדי יבא ינון גואל ישראל, ללא עיפות ולא ליעות, ללבן ולברר וללבן בין חלוקי דעות, ולהעלות על הכתב, כל מה שצריך רב, ולהשיב לשואלי דבר אמת, ולהכיר למי הפסולים ולמי החותמת, ולהוציא לאור שאר תשובות וח"ת, אשר עדיין לא זכו לאורה, ולהוסיף עליהם כהנה וכהנה, בדעת צלולה וסברא נכונה, והשי"ת שמו יהי בעזרתי, לא להכשל ח"ו בהבנתי, ולא ישמחו חבירי בכושלי, כמאמר התנא במשנה שהתפלל שלא אכשל בדבר הלכה, וישמחו חביריו במה שזכה.

ואת אחי אנכי מבקש, נא למעה"ש שלא להתעקש, ולראות בעין טובה, ממצות השם הוא ללמד זכות ולא חובה, ואם יראו דבר שלא כרצונם, ואשר נראין מר ליכנס לתוך גרונם, עד שיתן לי אלקים חיים, יריצו אלי דבריהם, פה או בירושלים, ואני אנסה בכל כחי, להמתיק ולהסביר דברי שעלו במחי, ואם באמת אראה ששגיתי, אז אודה ולא אבוש לומר טעיתי, ולא אצטרך לאחר מאה ועשרים לבוש, כאמרם ז"ל הודה ולא בוש, ואבקש סליחה ומחילה מכל העדה, ומהשם כפרה על השגיאה שבא ע"י לעדה, ואם לאחר מאה ועשרים שנה, ולא יוכלו לעמוד עתי בכתב מי מנה, אבקש שלא לפסול הדברים, כאלו הם בלי דעת נאמרים, אלא דגם לא יפסוקו משם נגד הדעות, אשר יבאו כהנים בימיהם שעודם בחיות, וכעין מה שאמר רבא לרב פפא ולרב הונא, (ב"ב ק"ל ע"ב) כי אתי לקמייתו פסקא דדינא דידי, וחזיתו בה פירכא לא תקרעוהו, עד דאתיתו לקמאי, אי אית לי טעמא אמינא לכו כדבעי, ואי לא הדרנא בי, ואכתוב אלי דברי שאמרת טעיתי, ואם יבא לכם לאחר מיתה, או עם הגסיסה, לא מיקרע תקרעוהו, ומגמר נמי מיניה לא תגמרוהו, לא מיקרע תקרעוהו, דאי הואי התם קאמינא, דלמא אמינא לכו טעמא, ושמא גם אתם תמצאו עוד תי' או מענה, מגמר נמי לא תגמרו מיניה, דאין לדיין אלא מה שענינו רואות בשעתיה, הן דבר התלוי בסברא, והן דבר התלוי בגמרא, אין לו אלא מה שלבו רואהו, ע"פ התורה אשר יורהו.

ומעתה כמה מילין על הוצאה הזאת הרביעית בס"ד הנה בהוצאה השלישית או יצאו לאור עשרה חלקים משו"ת עם מפתח כללי וכו"ה נתקבל בעולם התורה, ללא הפלי' באהבה וחבה ומאז יצא לאור הוצאה הנ"ל ספו תמו הספרים מן השוק ושואלין ודורשין במשנה הלכות ואין בחניות של ספרים ולא בשאר מקומות לא נשארו, לכן בעזה"י החלטנו לאדפוס אידרא הוצאה רביעית זו בדרך רמז ורביעי בקודש, ובקצת תיקונים ושיפורים על ההוצאה השלישית.

וראה זה דבר חדש היות כי בינתיים בעזה"י הוצאנו לאור עוד ארבעה חלקים שו"ת חדשות משנה הלכות מהד"ת נוסף על ה"י חלקים כמו שזכרנו למעלה נמצא יחד עכשיו י"ד חלקים של משנה הלכות, וע"פ עצת כמה מידידינו החליטו להוציא לאור כל הי"ד חלקים בהוצאה חדשה זו, אבל כיון שהכמות של י"ד חלקי שו"ת הוא תופס הרבה מקום ולא כל אדם יש לו מקום כזה בעקד הספרים או בחדר ספרים שלו או ארונות של תורה, ולכן הסכמנו להדפיס על נייר יותר דק ולכרוך הי"ד כרכים בשבע כרכים, כלומר להדפיס ולכרוך כל שני כרכים יחד הגם שיתפוס ג"כ מקום מ"מ יהי' חילוק גדול בין י"ד כרכים נפרדים לי"ד כרכים כל שני חלקים יחד והנני מקוים שעשינו לטובת המעיינים להקל על קונים ועל הלומדים בספרים. גם הוספנו במפתח הכללי המפתחות של הארבע ספרים הנוספות בכדי שיהי' דבר השלם להמחפש ומבקש למצוא חפצו שקשה כח החיפוש בי"ד ספרים והגם כי המפתח יותר ממה שכתב ביה יש בפנים הספרים ומ"מ הרבה תועלת יבא מהמפתח לכל אחד שבקל יוכל למצא מבקשתו.

והיות כי דרכי מאז ומעתה שלא לעבור הזדמנות שלא להזכיר מן הנסים שעשה לנו הקב"ה בזמן החורבן העולמי העבר על כלל ישראל וכבר כתבו הרמב"ן ובעל צדה לדרך בהל' חנוכה שמצוה להזכיר הנסים שעשה לו הקב"ה והעובר על זה כאילו כופר בטובת הקב"ה לאדם ומן המיצר קראתי י' ענני במרחב י'. (תהלים קי"ח ה') כל גוים סבבוני וגו' דועכו כאש קוצים וגו' לא אמות כי אחי' וגו' יסור יסרני

י' ולמות לא נתנני, פתחו לי שערי צדק, נראה המשך הפסוקים לעניינינו כי בעונ"ה ראה ראינו שאבותינו הי"ד בשעת צרה שצר הצורר על עם ישראל משנת תרצ"ח עד שנת תש"ה והי' עם ישראל בעת צרה ליעקב אשר כמוה לא נהיתה ועם ישראל מן המיצר קראו לה' קרעו צום ותפילה וצעקה ובעונ"ה שתם תפלתם וכל גויי הארץ ממזרח וממערב עד סוף העולם סבבוני ודועכו כאש קוצים הרגו שרפו והמיתו בתאי גז קראמעטאריאוס ולא נשארו אפילו אחד בעיר ושנים ממשפחה עד ששמחו שח"ו הצליחו לעשות ח"ו כלה בשונאי ישראל, עד שהאיר ה' וריחם על שארית ישראל כי הבטיח לנו לא להחליף אותנו ולא ימיר אותנו באומה אחרת ונשארו אודים מוצלים וע"ז ניבה דוהמע"ה מן המיצר קראתי י' וגו' כשכל גוים סבבוני דועכו כאש קוצים ואעפ"כ לא אמות כי אחי' שכלל ישראל סוף סוף יציל שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל אבל התנה לא אמות כי אחי' אבל בשביל שאספר מעשה י' כי הן אני נשאיתי לבדי בכדי לספר מעשה י' ואפי' יסור יסרני י' ולמות לא נתנני הכל בשביל פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה י'.

ועוד גבר עלי חסדו שלאחר שיצאנו מן המחנות אשר תחת יד הארורים, ששם אותי בקרן אורה זו תורה ולא שם אותי בקרן חשכה אשר אין נוגה לו ח"ו וזיכני ממרום להיות חלקי בין יושבי בית המדרש ולא שם חלקי בין יושבי קרנות ואחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי כלומר הגם שזיכני עד הנה עזרוני רחמיך ולא עזבוני חסדך הנני מתפלל ואל תטשנו ה' אלקינו לנצח, ובפרט שב"ה הגעתי לימי זקנה ועוד ימי זקנה ממשמשים ובאים שהשם יתב"ש יאריך ימי ושנותי ושיהיו ימים שיש בהם חפץ בבחינת זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם אף שאין בזה"ז דין ת"ח וכ"ש אני הקטן שלא זכיתי לחכמה אבל בכל זאת ולא בבחינת זקני ע"ה שדעתם מטורפת ח"ו וזהו שאמר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי ואמר שאלתי בלשון עבר ואותה אבקש על להבא ולהנ"ל אתי שפיר דעד השתא בקש לישוב ונתנו לו אבל כיון שבאים ימי זקנה מבקש שנית שיהיו בכלל עוד ינובין בשבה דשנים ורעננים יהיו אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי ולחזות בנועם ה' ולבקר בהכלו עד שיעברו כל ימי חיי בבית ה' ושוב לבקר בהכלו לעתיד לבא בביאת משיח צדקינו.

ומעתה אפרוש את כפי אליך אבינו שבשמים חוס ורחם עלי ועל ביתי זו אשתי הרבנית הצדיקית ובני וחתני ובנותי וכלותי ונכדי שיחיו תן להם חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה ומאוצרך הטוב תשפיע לנוויהם שפע ברכה והצלחה, והברכה אחת לך אבי תשפיע גם למחותנינו ולכל אנשי קהילתנו ולכל אנשי שלומנו לתלמידי כבני ותלמידי הישיבה שיזכו ללמוד תורה לשמה ויצליחו בלימודם למען שמך הגדול נא ברכם שגבם טהרם תמיד גמלם עדי יבא ינון ולו יקתה עמים.

וסימנא מילתא הוא היום בקומי בבקר הצצתי בהקדמת ספרי משנה הלכות ח"א שהוצאני משנת תשמ"ח והי' ממש ביום ז' להדלקה וז"ל שם אלו דברי כלי שבורה עבד נרצע לאדונו העומד לשרתו ולשרת בניו זרע אברהם יצחק ויעקב אסקופה נדרסת בפני כל פה בארץ חשיכה ז' להדלקה וי"ר שיאירו לנו מאור הגנוז מששת ימי בראשית בביאת משיח צדקינו.

החותם ברעדה ובלב ונפש,

מנשה הקמן

בן לאאמו"ר הקדוש מוה"ר אליעזר זאב הי"ד
וא"מ הצדקנית מרת רחל לאה הי"ד

שאלות ותשובות
משנה הלכות
חלק ראשון

סימן א

מחיה חיים יכתב ויחתם לחיים טובים ארוכים את כ"ק רב הרבנים גאון הגאונים חכם חרשים גדול האשים דתילד כותיה תילד, כל רז לא אניס לי ע"ה פ"ה סיני ועוקר הרים בקי בכל הששה סדרים, חסיד ועניו, חכמתו תאיר פניו שמו הגדול הולך מסוף העולם ועד סופו וכו' ה"ה כקש"ת מוהר"ז סאלאווייטשיק אבדק"ק בריסק ירושלים עה"ק תו"א.

שמיא ואולי פסקי הרא"ש הטעהו לר' ירוחם ז"ל שראה שהרא"ש כתב דברי הר"ן הנזכר תקף סמוך ממש אחר צרכת צתולים והוא סבר' וכבר ראיתי לחכם אחד שטעה ג"כ בזה ובאמת הא לימא שדברי הרא"ש צטס הר"ן קאי שס אלפני פניו אצרכת חתנים וז"פ ע"כ. ואחריו נמשכו כל האחרונים ז"ל הח"מ וצ"ש ועיין צ"ח וצעה"ט והט"ז.

והנה אף שאיני כדאי להצין וכ"ש להשיב מ"מ נלע"ד דדברי רי"ו והרמ"א נכונים איצרא לנכאורה נראה דגם דעת בה"ג שהוא מקור צרכת זאת נמי ס"ל דלריכה כוס שהרי כתב וז"ל וכד מפיק ליה לסודר' מחייב לצרכי אי איכא כסא ואסא מצרך עליהו צפה"ג ועני צשמים והדר צרוך אתה ד' אמ"ה וכו' עד צרוך הצותר צורעו של אצרהס הרי שכתב ז"ל דכד מפיק ליה לסודר' והיינו הסודר שהומינו לדס צתולים כמו שאמרו צגמ' כתוצות דף ו' ודף י' הביאו לו אותו סידור ודף י"ב ע"א ועיין רש"י צד"ה למשמש וצדף ו' ודף י' מפה למה ופרש"י לצרר את הצתולים וכד מפיק לי לאותו סידור מחייב לצרכי אי איכא כסא ואסא ואדצבה עוד הוסיף ואסא ג"כ מה שלא הזכירו הפוסקים ז"ל עכ"פ נראה דגם דעת הצה"ג הוא דצעי כוס וכדעת ר"ן גאון ורי"ו והרמ"א ז"ל הן אמנת דמדברי הצה"ג אין הכרח כ"כ אי האי כוס דוקא לכתחלה צעינן או לעכצ דהלשון סובל צ"פ דא"ל האי מחייב לצרכי אי איכא כסא ואסא היינו רק אז החיוב והוי רישא לדיוקא או נימא דדיוקא דרישא לאו דיוקא הוא ומחייב לצרכי מ"מ רק אי איכא כסא ואסא מצרך עליהו ואי לא לא והראשון נראה לי עיקר וכן נראה לנאורה הלשון מסתבר יותר לענ"ד וזה כדעת ר"ן גאון שהציא הרא"ש ז"ל, אמנס לנאורה קשה למה לא הביא הרא"ש ז"ל כן צשס בה"ג רק צשס ר"ן אפשר לומר מהאי טעמא דהי' מספקא לי להרא"ש ז"ל ג"כ אי הצה"ג ז"ל מיירי לכתחלה או דיעבד קאמר ולכן הביא דברי הר"ן שמפורש להדיא דאפי' דיעבד אין לצרך צלי כוס.

ועתה נשוב ליצב הקושיות שהקשה הדרישה ז"ל ארי"ו ז"ל מה שכתב שמדברי הרא"ש גופי' מוכח מיני' וצי'

אחרי רוב קידה והשתחוויה כעצדא קמי' מלכא מאן מלכא רצנן ואחרי צקשת אלף מחילות עצור הטריחו האי נדיק צאתי צשאלתי שאלה קטנה וגדולה היא אללי אהא דראיתי מחלוקת צין הפוסקים צאה"ע סי' ס"ג כתב הטור וז"ל כתב צה"ג צרכת צתולים צא"י אמ"ה אשר נג אגוז וכו' צרוך הצותר צורעו של אצרהס ע"כ וכצ"י צרכת זו צשס צה"ג כתצה הרא"ש צפ"ק דכתוצות וכתב אח"כ אפשר צרכת זו תקנת הגאונים ומסתצרה לצרכת אחר שמנא צתולים עכ"ל. וכתב עליו צד"מ וצחא"ו נתיב כ"צ ח"צ כתב צשס רצינו ניסים שצריכה כוס של יין ולא יצרכהו צלא כוס וכן הצאו הצ' דעות צש"ע אה"ע. וצדרישה האריך הרצה להקשות אצדברי רצינו ירוחם צהפלל ופלל שכתב צשס ר"ן (והביאו הרמ"א צד"מ וכ"פ צש"ע) על צרכת צתולים שצריכה כוס ואין לצרכת צלי כוס ואס אין מנזי יין ישרה צמוקים וסחוט אותס ויצרך ואס לא ימנא יצרך על השכר שהרי גס הרא"ש צפ"ק דכתוצות הביא דברי הר"ן ושס מוכח צהדיא מיני' וציה כלשון הר"ן גופי' דלא קאי כלל אצרכת צתולים אלא אצרכת חתנים דוקא מדסייס וכתב אצל צרכת חתנים שהיא שצב צרכות חייב לצרך על הכוס אלמא דתחלת דצרינו נמי מיירי צצרכת חתנים דוקא וכן הטור הביא דברי הר"ן הנזכר א"ע סי' ס"ב אצל צסי' ס"ג גצי צרכת צתולים לא זכר ולא פקד דברי הר"ן, וכן צקינור פסקי הרא"ש הביא דברי הר"ן לענין צ"ח אצל לא לענין צ"ב וכן הרצה מחצרים והכי מסתצרה וכו' דא"כ יקשה האריך הר"ן מצריך יותר גצי צרכת צתולים לצרכת דוקא על הכוס יותר מצרכת אירוסין שכתב הרא"ש צשמו דא"ל כוס וזה הוי יציא צארעא וגיורא צשמי

ראיתי לחכם אחד שטעה בזה, נראה לדמותו החכם כתב כן מכת הטעמים הנ"ל שוב ראיתי בערוך השלחן א"ע הנ"ל שהביא ברכת אשר אג הנ"ל והביא מצד"ג הנ"ל ג"כ דין דכוס הנ"ל והגאני שפ"י כן כדברי בה"ג רק שלא נחית בכל מה שכתבתי ולענ"ד כמו שכתבתי.

עוד רגע אדבר לאחר שהולאתי ואני עפר ואפר תחת כפות רגלי לדיקים אהא דראיתי בפסחים ס"ג ע"ב שנחלקו ר"י ור"ל בשוחט בפסח אי צעי עמו בעורה או לא וכתב שם בגליון הש"ס להגאון רע"א עיין ר"ש כלים פ"א מ"ח ונע"ג ע"כ. וכוונתו נראה דכתב הר"ש שם לפניו מן החומה מקודש וכו' ועוד מקודש לכמה דברים דלא תנן הכא ומשכח אחת מהן לענין שוחט על חמץ לר' יוחנן דלמך צפ' התודה וצפ' תמיד נשחט חוץ לחומת בית פאגי ע"ש, ולכאורה אדרבה לר"י הדין דאיסורא היכי דאייתי אייתי דלא צעי בעורה וא"כ מה עושה החומה לר"י וכן ראיתי ברש"ש כלים הנ"ל שהקשה כן. וקושיא זו תקשה נמי להרא"ש ז"ל דגם הרא"ש כתב שם כן כדעת הר"ש ולכאורה צ"ע אמאי לא הקשו כן גם לדעת הרא"ש ז"ל.

והנלע"ד לולי דבריהם הקדושים, ליטב דעת הראשונים ולא לשוויניהו טעה בדבר משנה דהנה ידוע שיטת רש"י פסחים מ"ח ד"ה אבל דמיתן בגירסא הואיל ואי צעי מיתשל דאין ישראל עובר בכל יראה משום דהואיל אי צעי מיתשל ובחוספות הקשו שם עליו, ותירצו צבא ליד גזבר, ובש"א כתב ליטב שיטת רש"י אף דבכל מקום אין סברא שיהא שלו מחמת סברא זו דמיתו לרשותו מ"מ גבי חמץ דאף קבלת אחריות עובר מקרא דלא ימנא דאף דבכ"מ דבר הגורם לממון לכמ"ד כאן שאני א"כ הקדש נמי הואיל וכו' הוא כדהגל"מ ועובר עליו, ובמנ"ח מצוה י"א כתב דבחמץ של מע"ש למש"ל דבחמץ לירושלים הוא ממון גבוא א"כ א"ע וצירושלים דממון הדיוט הוא עובר ע"ש ולפי לשיטת רש"י כבר יש נפקותא בקדושת החומה לענין לא תשחט וכגון שהי' לו לשוחט או לאחד מבני חבורה חמץ של מע"ש ואלו הי' חוץ לירושלים הי' מ"ג ופטור וצירושלים הי' ממון הדיוט ועובר ח"פ לענ"ד.

ובאופן אחר נלע"ד לפי מה שפ"י המפרשים צווכה דלכס צעינן שיהא ראוי לאכילה ג"כ וכ"ד שאין צו היתר אכילה לא מקרי לכס לענין אחרוג ומנא ולכן בטבל דעת הרבה פוסקים דל"ה לכס מחמת שאין צו היתר אכילה ועיין תוס' סוכה ותשו' שאג"א סי' נ"ו ונ"ו עוד כתבו דבחמץ של טבל אינו עובר דלא הי' לכס דמה שאמרה התורה צ' דברים אינם צרשותו ועשאם הכתוב כאלו הם צרשותו דכ"ו היכי שהאיסור רק מחמת איסור חמץ לחודיה או הי' גזה"כ אבל אם החמץ מחמת עצמו לא הי' שלכס וכגון איסורי הנאה,

דלשון הר"ן לא קאי אצרכת בתולים מדקיים וכתב ח"ל אבל ברכת חתנים שהוא ז"צ חייב לברך על הכוס וכו' אלמא דתחלת נמי מיירי בצרכת חתנים וכו' אחר נשיקות עפר רגליו סייעמא לא קא חזינא הכא ולולי דבריו הקדושים הוה אמינא רא"י להיפך דלכאורה עיקר ראיותו מתיבתא אבל דקאי אלעיל ואי משום הא לא ארי' לענ"ד דהרי כתב שם נמי אבל ברכת אירוסין אם לא ימנא כוס ומה שייך שם לומר דקאי אהיכא אמנא לפי דעת ר"י אחי שפיר דקודם כתב דין אשר אג וכוס מעכב צו והדר כתב ברכת אירוסין אבל בזה אינו מעכב והדר כתב אבל ברכת חתנים ודאי מעכב, איצרא דלכאורה לשון הרא"ש א"א לפרש צע"א מתרי טעמא חדא שכתב שם לאחר כתבו הברכה והורה ר"ן וכו' ואי נימא דלא קאי אהלכה אלפניו הי' לו לומר הורה ר"ן צלי וא"ו החיבור וכמו שכתב שם בסמוך צסי' י"ו כתב רב שרירא ולא כתב וכתב ר"ש צוא"ו החיבור לפי שזה הי' דין חדש צ' לדעת הפרישה דהאי הורה קאי אצרכת חתנים כפולי מילי למ"ל שכיון שקיים ולא סגי לי' אלא בכוס אבל בצרכת אירוסין אפי' בלא כוס א"כ כבר ידעינן דינא דצרכת חתנים וצ"א ולמה לי' לחזור ולשנות אבל ברכת חתנים שהוא שצב צרכות חייב לברך על הכוס הרי כבר כתב כן דלא סגי לי' בלא כוס ומאי אשמעינן כאן מה שלא ידענו כבר וא"כ האי אבל השני חייב לברך על הכוס מיותר הוא כדברי הרא"ש ולא היה לו לכתבו אמנא אי כדעת הר"י והרמ"א אחי שפיר פי' הרא"ש דמתחלה כתב פסק הר"ן לענין צ"צ ואח"כ ברכת אירוסין ואח"כ ברכת חתנים ואחי הכל בדיוק וכנ"ל.

וזה שהביא הדרישה ז"ל רא"י לדבריו מדברי הטור וקיינא פסקי הרא"ש ראיתו ברורה הוא ברם כגון דא אכ"ל וכי גברא אגברא קרמית דר"י לא ס"ל כפי' הטור כדברי הרא"ש וידוע דקיינא פסקי הרא"ש נמי מצעל הטור הוא א"כ גם מזה לכאורה אין כאן רא"י ח"פ ומה שהקשה האריך יהי' מחייב כוס יותר בצרכת בתולים מצרכת אירוסין לדעת הר"ן ויציא בארעא וכו' לולי דבריו הקדושים גם הא אפשר ליישב דצרכת אירוסין לא הי' רק הכשר מצוה וצלי ברכת חתנים אין ברכת אירוסין עושה כלום לענין אישות דכלה בלא ברכה אסורה לצעלה כנדה (ואף שנעשה א"א גמורה בצרכת אירוסין אמנא זה נעשה גם בקידושין צלי ברכה כלל) וא"כ כיון דצרכת אירוסין צלי צ"ח אינו גומר המצוה וכ"כ המרדכי צסם הראצ"י בכתובות הביאו בהגה"ה להרא"ש דף ז' ע"ב ולכן בצרכת אירוסין קל משא"כ ברכת בתולים דהוא עיקר המצוה (ואיפשר דלכן קוראין אותו בעילת מצוה ועיין במפרשים מה שהאריכו דגם זה לא הי' מצוה רק הכשר מצוה דאין אשתו מתעברת מביאה ראשונה) ולכן שפיר צעי כוס ועוד יש לאל מילין בחלוקים אחרים בזה. ומה שכתב וכבר

סימן ב

אמר מגיד המשנה: וכשזימתי לקבל פני הדרג"ק של הגרי"ו קאלאווייטשיק שליט"א בארץ ישראל שנה שעברה, דברנו מתשובתי זאת ביום י"ז בתמוז והסכים לדברי אלו. גם אז נתן לי הסכמה בעל פה לדפוס חידושי על זה"ג ועיין בהם בהכתבים שהיו לי שם מרישא ועד סופא ואמר לי כי דברים טובים הם ראויים להדפיס רק כי גדרו שלא ליתן הסכמות, וזה עלי לקבל הסכמות מגאוני ירושלים, ואשרי הדור שגדולים מסכימים לקטנים.

ובדברי עם הגאון הקדוש מטשזין שליט"א בדברי רע"א הנ"ל העיר לי מירושלמי פסקים פ"א ה"א בתי כנסיות ובתי מדרשות מהו שיהא צריכין צדיקה ר' יוסי בעי חזירות שבירושלים שאוכלין שם חלות תודה ורקיקי ניזר מהו שיהא צריכין בלא כך אינן צדוקות מן הנותר וכו' משמע לכאורה דאפילו נותר נמי בעי צדיקה וא"כ לכאורה צ"ע מירושלמי הנ"ל לפירושי הנ"ל.

אמנם לענ"ד הקלושה לולי דמסתפינא מדברי הגאון הקדוש שליט"א הו"א דאין מכאן ראי' דיט לישב דהירושלמי מיירי דצריך צדיקה מחמת קודם שנעשה נותר והא דבדוקין מותר הוא מטעם אחר וא"כ אחי שפיר תירוני בקושיט רע"א לענ"ד, ודו"ק. וד' יראנו נפלאות בתורתו הקדושה עד עולם.

סימן ג

ב"ה אור ליום ה' לסדר ראשי המטות תשי"ז לפ"ק פה ברוקלין נ"י
ישאו הרים וגבעות חיים וברכה ושלום יחולו על ראש האי צדיק חסיד ועניו גאון יעקב פאר הדור ע"ה פ"ה רב הרבנים תל שהכל אליו פונים שמו הולך מסוף העולם ועד סופו וכו' כקש"ת הרה"ג המובהק מוה"ר צבי פסח פראנק שליט"א ראש הרבנים ירושלים עה"ק תו"א.

הנה צהייתי צירושלים עה"ק וזימתי לקבל פנהדרג"ק שליט"א ובהסכמתו על חצורי כתב להעיר על מה שכתבתי דעת הראב"ד ז"ל דזרכת אירוסין הוה זרכת המנוה מדברי הרא"ש פ"ק דכתובות שהוא ז"ל מוכיח דזרכת אירוסין לאו זרכת המנוה הוא משום דלאו מנוה הוא שהרי אפשר בצלגש צלי קידושין והרי שיטת הראב"ד דצפלגש לא בעי קידושין ונמלא דמכת סברת הרא"ש יש להוכיח דלהראב"ד זרכת אירוסין לאו זרכת המנוה וכטעמו של הרא"ש ולמה נימא דהראב"ד יתלוך על סברת הרא"ש שאומר דמשום שמות צלי קידושין אין זו זרכת המנוה והאריך שם עוד כדרכה של תורה.

אז לא עשאו הכתוב כאלו זרשותו ג"כ, והנה אף שיש לפלפל בזה כיון דטובל איתא בהפרשה מכל מקום היכי דהו איסורי הנאה ודאי, ואין היתר לאיסורו לעולם כולי עלמא מודים דאינו עובר דלא הוה שלו (ועיין רשב"א סוכה ור"ן נדרים ובאצ"מ מה שפלפלו אי א"ה הוה שלו וגם אני בעיני הארכתי בזה צמקום אחר), עכ"פ היכי דהוה א"ה ודאי מדנפשי' לד"ה אינו עובר עליו משום כל יראה וא"כ הה"ד נמי דאינו עובר משום לא תשחט דחד טעמא הוא.

והנה רש"י פסחים ס"ג הנ"ל ד"ה לחמי תודה כתב משהקדשו צפה קדשו קדושת דמים ליאסר באכילה ובהנאה אבל לא קדשו קדושת הגוף וכו' ואם נטמאו ישרפו וכו' ועמה אי היה הלחם חוץ לחומה בשעת שחיטת התודה הוה איסורין באכילה ובהנאה וכנ"ל ואו אי שחט הפסח עליהם א"ע כיון דלא קריין צ"י לך, כיון שהם א"ה, אמנם אי הוה לפניו מן החומה בשעת שחיטת הזבח נתקדשו קדושת הגוף והתרו באכילה ובהנאה והשוחט עליהם עובר, ועמה דברי הר"ש והרא"ש דקרו יחדיו דנ"מ לענין השוחט על חמץ לר"י דאמר בפ"ה ובפ"ת חוץ לחומה צ"פ (וזה כפי' רש"י פסחים צ"פ ועיין מנחות הנ"ל ובגה"ש מה שזיין וט"ס נפל בדבריו וז"ל סנהדרין י"ד) נ"מ אי הוה לפניו מ"ה בשעת שחיטה או לחוץ חוה לענ"ד ברור עוד יש כמה נפקותות בפסולי קדשים ע"י החומה וא"כ לענ"ד הקלושה צ"ע קושיטתם ז"ל דדברי הראשונים ז"ל לענ"ד נכונים.

שוב ראיתי באצני נור או"ח סי' של"ו שכתב נמי בפשיטות דבזה"נ לא אמרינן עשאו הכתוב זרשותו והביא ראייה לדבריו מתוס' חולין פ' צד"ה שחיטה ומרמז"ס צמעילה דיט שליח לדבר עבירה דיליף חטא חטא מתרומה. וכתב הרמב"ם דהיינו דוקא בקדשי צדק הבית אבל היה צטר עולה שנתערב בו איסור אחר אין שליח והראב"ד שיצח דבריו, הרי דאף דגלי קרא דלאו דמעילה אינו מנטל השליחות לאו אחר מנטל וכו' ע"ש, והכ"נ לענין חמץ.

ומעתה אתן קנני למילין ואצקש סליחה את פני הדרת גאונו על לא כתבי בלשון עט סופר מהיר כי כבד לשון אני ובפרט בעמדי קמיה מלכא נסתתמו מעיינות המליצה ממני.

כ"ד עבד לעבדי ד' המבקש רחמי שמים תלמיד המתאבק באפר רגלי חכמים ומצפה להרמת קרן התורה בביאת בר נפלי' מתוך רחמיו וחסדיו.

אני הצעיר **מנשה הקמן** (קליין)
מגולי טשעכין בעת רב בחלג"ה ומנהל
רוחני ישיבות שארית הפליטה ויסודי
תורה ברוקלין נ"י

בפלגש ולפ"ז שפיר אחי סצרת כהדר"ג בדעת הראש"ד ע"פ סצרת הראש"ש ז"ל.

אמנם ראיתי דריצ"ש ז"ל סי' שצ"ה שכתב ח"ל והנה רש"י ז"ל כתב צפי' החומש צפ' חיי שרה נשים בכתובה פלגשים בלא כתובה וכו' גם הרמב"ם ז"ל כן דעתו שהרי כל ביאה שלא לשם אישות וכו' והראש"ד ז"ל שהשיג עליו לא אמר אלא שאין זה מלקות ולא איסור לאו אבל מכל מקום באיסור בית דינו של דוד הוא ואע"פ שהוא ז"ל כתב שהוא הפלגש הכתובה בפסוק ודוד היו לו פלגשים הנה מצואר בכמוצים שלקחם קודם שגזרו על היחוד שהיה במעשה אמנו ותמר ע"כ.

ובתשובת הריצ"ש עוד סי' שצ"ח כתב ח"ל וידעתי שרצנו משה בר נחמן התיר המיוחדת ויותר נראין דברי האוסרין וכבר נראה מדברי הראש"ד שהוא מן האוסרין שכתב המיוחדת לאיש אין זה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפלגש וכו' נראה מדבריו מלקות ואיסור לאו הוא דליכא הא איסור עשה או איסורא מדרבנן מיהא איכא וכו' ע"ש. והנראה להדיא דעת הראש"ד ז"ל דפלגש אף שאין זה איסור לאו מ"מ איסור עשה או עכ"פ איסורא דרבנן מצ"ד של דוד איכא.

ומעתה ליכא למימר דשיטת הראש"ד דפלגש בלא קידושין ולהכריח מינה דס"ל כסצרת הראש"ש ז"ל דלאו הוא ברכת אירוסין כצרכת המנות דהרי תרי טעמי נינהו ולפי השנות הטעם ישחנה הענין לדעת הראש"ש ז"ל דמותר בפלגש ויכול לקיים בלא קידושין לאו הוא ברכת אירוסין מנזה משא"כ לדעת הראש"ד אף דפלגש לאו בעי קידושין מ"מ הרי לדעתו ז"ל פלגש אסורה אפי' במיחד וממילא א"א לו בזמנת לקיים פ"ו בפלגש שאסורה לו, יהיה מאיזה טעם שיהיה וע"כ מחויב לישא אשה בקידושין וא"כ הוא מנזה ג"כ. עוד נראה מדברי הריצ"ש שם דעכ"פ הראש"ד מודה שמ"ע לבא על האשה אחר קידושין ע"ש ועיין בהעמק שאלה סימן קס"ה שכתב כן להדיא, חה ברור לענ"ד.

אמנם אפילו אי נימא כדעת הב"ח והקרנן נתנאל דאפילו באיסור נמי יכול לקיים ולכן לא מקרי תו מנזה מ"מ לענ"ד לדברי הראש"ד א"א לומר כן וס"ל ודאי דהוי מנזה.

דגריסין צירושלמי ברכות פ"ט ה"ד מנות אימת מבדך עליהן ר' יוחנן אומר עובר לעשייתן וכו' כל המנות טעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מתקיעה וטבילה וש אומרים קידושין בצעילה וכתב הרמב"ן ז"ל בחידושו לפסחים והציאו הר"ן שם ח"ל היינו טעמא לפי שאין ראוי לצרף על

והנה אז באתי לציתי טרוד למאוד והימים הקדושים ממשמשים וצאים הנחתי את הענין ונשכח ממני כמעט ועכשיו שאני צ"ה עוסק בהדפסת חבורי ואך ילא ילא מצית הדפוס וכשצאתי אל הסכמת כהדרג"ק אמרתי אשוב אשנה פרק זה ולחזק דברי הראשונים שנאמרו לענ"ד בלי שום סדק ואחזק כל דק ואבקש מכהדרג"ק שאל יקפיד עלי בהטריחו האי נדיק ובפרט כי בעוג"ה שמעתי אשר לא היה בקו הצריאות ד' ית"ש ירחם עלינו, וישלח רפואה שלמה לכ"ק הגאון שליט"א ויאריך ימיו ושנותיו עד כי יבא מלך המשיח, ואת כ"ק הסליחה ג"כ על שנתאחר הדבר שלא השבתי מיכף ומיד.

והנה לענ"ד הקלושה לולי דבריו הקדושים אי אפשר לומר דעת הראש"ד כפי טעם הראש"ש ז"ל דצרכת אירוסין אינו צרכת המנזה מטעם דפלגש הוא בלא קידושין, שהרי דעת הראש"ש ז"ל דהדיוט מותר בפלגש וכדעת הרמב"ן ז"ל וכן כתב להדיא הב"ש בא"ע סי' כ"ו ס"ק ב' ח"ל ויש ראייה מדברי הראש"ש כתובות דליכא איסור בפלגש ומ"ש הב"ח דעת הראש"ש בתשובה שכתב בני משפחתו יכולים למחות דפגם יש להם שמהי פלגשו ודייק שהוא מחמת איסור הב"ש ז"ל דחה דבריו דהבזושה הוא שמהיה פלגשו ואינה ראויה לו וראיתו מוכרחת למעיין שם דאל"כ מה לן ולהקפדת משפחתו והלא על הב"ד מוטל הדבר למחות אי איכא איסור בדבר.

וראייתי בקרבן נתנאל כתובות הנ"ל סק"ח שכתב ח"ל ואם לקח פלגש וכו' בטוה"ע סימן כ"ו למד מזה בית שמואל דס"ל לרבינו דליכא איסור בפלגש ויש לדחות דאיירי בענין שאם לקח באיסור פלגש וקיים פריה ורביה אינו עוד מחויב לקדש אשה ע"כ. ודבריו לענ"ד תמוהים דודאי דקדוק הב"ש ז"ל נכון הוא דאין לומר דמיירי כשלקחה באיסור וילדה לו דא"כ למה אמר פלגש דוקא והלא כל ביאת איסור כן הוא ואפילו מחייבי כריתות ר"ל נמי קיים פ"ו או ביאת זנות בפנייה שלא לשם פלגש והיה ליה לומר סתם הטעם משום דאפשר לקיים המנזה פ"ו בלא קידושין וכמו שכתב שם הראש"ש לקמן בסמוך ח"ל כיון שאפשר לקיים מנות פ"ו בלא קידושין וע"כ דלהכי כתב פלגש דבפלגש ליכא איסורא כלל לדעתו והוי דומיא דנשא זקנה ואיילונית או עקרה שהביא שם הראש"ש ז"ל דמותרות לו וכגון סצרת קיים המנזה חה לענ"ד ברור ודברי הק"נ ז"ע.

והנה הרמב"ן ז"ל בתשו' סי' רפ"ד התיר פלגש וס"ל דליכא שום איסור בדבר והרמב"ם ז"ל אוסר ודעתו שכל ביאה שלא לשם אישות אסור והראש"ד השיגו שאין בזה לא מלקות ולא איסור לאו ומשמע לכאורה דס"ל נמי להתיר

בכסף ובשטר וכן כ"ל מתלמודא דידן צפ"ק דכתובות ז' ע"ב
דאיכא התם מאן דלא חתום בה וקאמר' טעמי' מידי דהוה
אזרכת המנות והפירות משמע לעובר לעשייה הוא כשאר
צרכת המנות וכו'.

וְלַמְדָּנוּ מדברי התשב"ץ ז"ל חדא דמייתי התם ראיות
צורות דצ"א הוא ככל צרכת המנות ומייתי שם
מש"ס צבלי וירושלמי כן ועוד נראה פשוט דס"ל נמי דדעת
הראש"ד ז"ל דצרכת אירוסין היא צרכת המנות מדקא מקשי
עליה מהא דירושלמי וכתב וזדאי שהירושלמי יקשה להם
דהתם מוכח להדיא דמצרך קודם ואי נימא דס"ל דדעת
הראש"ד דצרכת אירוסין לא היא מנזה א"כ לא קשה ליה
מהירושלמי דדעת הירושלמי דהוה מנזה והוא ז"ל ס"ל דלא
הוה מנזה וש"ס דילן פליג צוה א"ו דזה אינו עוד נראה
דלא ס"ל כדעת הראש"ש ז"ל דדעת הראש"ד ז"ל שהרי הביא
שם שיטת ראש"ש ז"ל ואחריו הביא דעת הרי"ף והרמב"ם
ואח"כ הביא דעת הראש"ד והרמ"ך ז"ל ומדפלגיניהו התשב"ץ
ז"ל הראש"ש מהראש"ד ז"ל נראה צרור דס"ל דלאו בחדא
מתחא נינהו.

איברא שהרי מדברי הראש"ד גופי' בהשגותיו נמי מוכח
מיניה וציה דס"ל דצרכת אירוסין היא מנזה ובעי
עובר לעשייתן אם אפשר שהרי כתב וז"ל א"א אין אנו
אומרים אלא מקדש ואח"כ מצרך והטעם מפני שהדבר תלוי
בדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה הרי צרכה לצטלה
עכ"ל. והנראה דרק משום הא טעמא דשמה לא תתראה
וחיישינן משום צרכה לצטלה לא מצרכינן מקודם אבל אי לא
הוה חיישינן משום צרכה לצטלה אה"נ דהוה צעי עובר
לעשייתן וכדעת הרמב"ם דהכי מורה לשונו וא"כ הרי לן
להדיא דדעת הראש"ד דצרכת אירוסין היא מנזה וכמ"ש
לענ"ד ונראה דצתמים דעים לשיטתו אול זה לענ"ד צרור.

ג צאו"ז הגדול הלכות קריאת שמע סי' כ"ה כתב וז"ל
מיהא היכא דמקדש את האשה בכסף ובשטר נריך לצרך
אקצ"ו על קידושי אשה ולא כשמקדש צביאה משום דטריד
בטירדא דמנזה (הרמב"ן כתב צוה טעם אחר וצמשה הלכות
ס"ק ח' הארכתה צוה צס"ד) דהרי אמר זירושלמי כל המנות
טעונות וכו' וי"א קידושין בצעילה משמע אבל שאר קידושין
כסף ושטר נריכין צרכה צשעת עשייתן לר"ה ולר"י עובר
לעשייתן וקיי"ל כר"י וכו' הרי דס"ל נמי דהוה מנזה וכדעת
התשב"ץ הנ"ל ומה שכתב דמצרך על קידושי אשה כן הוא
דעת רבינו יחיאל מפאר"ש הביאה התשב"ץ ועוד, אמנם צהא
לא קיי"ל כותיה.

ובספר המנהיג הלכות אירוסין ונשואין סי' ק"ה כתב
המארס צלא צרכה חיסר את אירוסיו צרכה שהיא

המנזה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה וצאותה שעה הרי
הוא עם האשה צמטה וכו' ומ"מ שמעינן מינה דצקידושי
כסף ושטר עובר לעשייתן נריך לצרך צרכת אירוסין וכן כתב
רי"ף ורמב"ם צתשובה אבל צתוס' פירשו דכי אמרינן דמצרך
עובר לעשייתה ה"מ כשעושה המנזה הוא שמצרך אבל
כשמצרך אחר לא ע"כ.

והנראה מדברי הירושלמי הנ"ל להדיא דצרכת אירוסין היא
צרכת המנות לא מיצעי לפי פי' הרמב"ן ז"ל אלא
אפילו לפי מה שפירשו התוס' ז"ל הטעם למה אפשר לצרכי
אחר כך ולא צעי עובר לעשייתן מ"מ נראה דס"ל דמ"מ היא
מנזה גם הריצ"ש תשו' פ"צ כתב צפשיטות דצרכת אירוסין
היא מנזה. (ואגב מדברי הירושלמי הנ"ל נראה צרור דלא ס"ל
להרמב"ן הא סברא דהראש"ש ז"ל דכיון דפלגש צלא קידושין
ממילא צרכת אירוסין לא היא מנזה שהרי הרמב"ן ז"ל דס"ל
דפלגש צלא קידושין ומותרת אפילו להדיוט כמ"ש בתשו' סי'
רפ"ד והביאו ה"ש הנ"ל ואפ"ה ס"ל דצרכת אירוסין היא
צרכת המנזה וכמ"ש להדיא מירושלמי הנ"ל וע"כ דפליג צהא
על סברת הראש"ש ז"ל דמאחר דפלגש צלא קידושין ממילא
לא היא מנזה צרכת אירוסין ומעתה פשוט לומר דגם דעת
הראש"ד כן הוא ודלא כהראש"ש ז"ל אלא כרמב"ן ותוס' ז"ל
(ובעיקר דברי הירושלמי הארכתה צעוה"י צתשובה (ו) להגאון
המוצקה מהרי"ז מינצבערג שליט"א צירושלים ת"ו).

והתשב"ץ ח"צ תשו' ע"ד כתב וז"ל דע כי מן הדין
היה לצרך צרכת אירוסין קודם שיקדש ככל
צרכת המנות צצעי עובר לעשייתן כדאמרינן צפ"ק דפסחים
(ז' ע"ב) וכו' וצרכת אירוסין צכלל צרכת המנות הוא כדמוכח
צירושלמי דצרכות (פ"ט ה"ד) דגרסינן כל הצרכות כולן
מצרך עליהן עובר לעשייתן וכו' והביא דעת הרמב"ן ז"ל
ויש מי שקוצר שהצרכה שהזכירו צירושלמי אינה קדשנו
צמנותיו וזונו על העריות דהיא אפילו צקידושי כסף ושטר
צתר קידושין מצרכין לה אלא צרכה אחרת היא שיש לצרך
קודם הקידושין כשאר המנות וכו' ומנהג העולם אינו כן או
מפני שאין מנזה לקדש אלא מפני מנזה קיום פ"ו, ואותה
מנזה יכול להתקיים צלא קידושין אם יקח פלגש וטעם זה
כ' הראש"ש ז"ל וכו' אלא ודאי אותה צרכה שהזכיר צירושלמי
היא אותה שאנו מצרכין ולפ"ז יש לצרך אותה קודם אירוסין
כדמוכח התם וכו'.

והראב"ד ז"ל בהשגותיו כתב צלשון הזה, אמר אצרהס אין
אנו אומרים אלא מקדש ואח"כ מצרך והטעם
מפני שהדבר תלוי צדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה
הרי הצרכה לצטלה עכ"ל וכו' וזדאי שהירושלמי יקשה להם
ז"ל דהתם מוכח צהדיא דקודם אירוסין נריך לצרך כשמקדש

מזוה ע"ש ובעיקר דבריו נתלצטו בו הראשונים ז"ל וכתב"ץ ז"ל הביאו גם מדברי רבינו הבה"ג כפי מה שהביאו העיטור והא"ז וכפי גירסתם שכתבו טעם למה הקידושין צרישא וכתב טעמא מאי מכדי אכתי לא קניא לה והיכי מצרכין ואסר לנו את הארוסות אלא לקדש צרישא והדר מצרך ש"צ מידי דהוי אטבילה טעמא מאי טבול והדר מצרך משום דגבירא לא חזי ה"נ עד דמקדש לה קניא לה עכ"ל. (ועיין בפנים במשנה הלכות ס"ק ב'). והמזוהר מזה נמי דס"ל דצ"א הוי צרכת המנות וכצרכת כל המנות ה"י צריך לצרך עובר לעשייתן אם לא מטעם דלא חזי וכן דעת רב אחאי גאון לפ' חיי שאילתא ט"ו.

וראיתי בהעמק שאלה בשאלות הנ"ל שעמד ג"כ על מדוכה זו והאריך שם בצלפולו בדברי הראשונים ז"ל ונראה דנעלמה מינייה במחכת"ה דברי התש"צ ז"ל דבהא יש ליישב כמה מהקוסיות שהקשה שם וצידושי צ"ה ישצתי דעת רבינו מזה צ"ק ב'. וצאלתות פ' צרכה ס' קס"ה כתב שאלתא דמיחייבין דצית ישראל למינסבא נשי ואולידי בני ומיעסק צפ"ו דכתיב קחו נשים והולידו בנים וצנות ומשמע דהוא מזוהר ככל המנות ולא סגי בצלבגש דעיקר המזוהר הוא ע"י חופה וקידושין וכדעת הרמב"ם ז"ל ומעתה כיון דיש לן כל הני טעמי וגדולי הפוסקים דס"ל דהוי מזוהר ודאי דיש נמי לומר דכן הוא דעת הראשונים ז"ל דהוי מזוהר צרכת אירוסין. וצפרטו כי כן מוכרח שיטתו בהשגות וק"ל.

ומעתה פש לן ליישב למה כתב הראשונים ז"ל דצ"ק דצרכת המנות ולא כתב צרכת המנות גם אריכות לשונו שהוא מביא ראייה מנוסח הצרכה שאומר אקצ"ו על העריות ולמה מזכיר צמ"ו על העריות שאין זו שייך להכי בצרכת אירוסין כלל וכמו שהקשה כהדרג"ק שליט"א, ונלע"ד דהנה כבר הבאתי לעיל מחלוקת הראשונים ז"ל אי מצרכין אשר קדשנו צמ"ו לקדש את האשה והר"ן והתש"צ כתבו הטעם דלמה לא מצרכין כן משום שלא נגמרה המזוהר אלא כשיצעול אח"כ וכן כל מזוהר שאין עשייתה גמר מזוהר אין מצרכין עליה ולכן אין אנו מצרכין לעשות צינית כדאיחא בהתכלת דף מ"ב ע"ב וטעם זה כתב הרמב"ן ז"ל בפסחים צ"ג הראשונים ז"ל. וזוה מיישב צש"ת רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל הא דאיחא צמו"ק דף י"ח לא מיבעי לארס דלא קעבד מזוהר וכו' וכתב שאין הקידושין גמר מזוהר עד שיצעול.

וא"כ יש לומר לדעת הראשונים ז"ל דלכן כתב דלא הוי אלא בצרכת המזוהר ולא צרכת המזוהר דכיון דהמזוהר לא נגמרה צכן מ"מ מזוהר הוא, ומה מאד מיושב צוה אריכות לשונו הלא תראה אקצ"ו על העריות וכו' ונראה כונתו דבא

לישב צוה מזוהר מאחר דהוי מזוהר א"כ צריך נמי לצרך לקדש את האשה כמו כל המנות ולכן מסיק הלא תראה אקצ"ו על העריות שהנוסח הצרכה הוא על העריות ולא לקדש את האשה וממילא זהו הטעם למה כתב בצרכת המנות צ"ק דצמ"ו ולא כתב צרכת המנות דלא נטעה בנוסח הצרכה ודו"ק צוה.

באופן אחר יש לומר היפך דברי הנ"ל והוא דהראשונים ז"ל לשיטתיה דהנה הרמב"ן בפסחים כתב וז"ל ולשון אחר כתב הראשונים ז"ל צ"ג הרב רבי משה בר יוסף ז"ל דמשום הכי לא מצרכין לצער (חמץ) דמשמע מזוהר שאין לה גמר אלא חייב לעשותה תדיר כגון הנחת תפלין וציצית וכיוצא בהן אבל מזוהר שעשייתה צפעס אחת גמר מלאכתה כגון ציעור ונטילת לולב ומילה ושחיטה כולן מצרכין בהן על עכ"ל והבאתי דבריו לעיל. והנה מנות אירוסין נמי צפעס אחת המזוהר נגמרה מלאכתה ולא יותר והוי כמו מנות מילה או לולב כיון דאינו מחויב לקדש תדיר כמו תפלין וציצית ולפי זה אין לצרך לקדש את האשה דלקדש משמע מזוהר שאין לה גמר כמו לצער וכנ"ל.

ומעתה יש לומר דזה היתה כונת הראשונים ז"ל צמה שהאריך להביא בצרכת אירוסין אינו אלא בצרכת המנות הלא תראה אקצ"ו על העריות וכו', וכונתו דנוסח הצרכה הוא על העריות ולשון על מורה שהיא מזוהר שצפעס אחת נגמרת מלאכתה וממילא ה"ה צ"א כן הוא והראשון נראה עיקר לענ"ד. עוד יש לומר לפי דעת תר"י שהקשו בצדר נוסח הצרכה שיש להקדים וזונו על העריות שהוא מן התורה ואח"כ ואסר לנו את הארוסות שהוא מדרבנן שאחר שאירס אותה אינה אלא דרבנן (ואגב מלאתי בצבדורהם שהביא צ"ג הראשונים בר יצחק דגם ארוסת עזמו הוי דאורייתא כמו ארוסת אחר ולדבריו אדם נהרג על ארוסת עזמו וצפירושי על רבינו צה"ג הבאתי זה פלא) וכונתם כתבו הפוסקים דאדאורייתא שייך לומר וזונו והמפרשים חולקים עליהם דגם אדרבנן אמרינן וזונו כנר חנוכה וכדומה ומעתה יש לומר דהראשונים ז"ל בא להוציא מדעת תר"י דלא תימא כיון דצ"א דרבנן לא הוי מזוהר קמ"ל דהוי דמצרכין אקצ"ו. ועוד יש לא-ל מילין.

עב"פ נראה לענ"ד צרור דעת הראשונים ז"ל מכל הני טעמי דס"ל בצרכת אירוסין הוי צרכת המזוהר וצאמת כן הביא הצ"י צאה"ע סימן ל"ד שם צפשיטות וכהדרג"ק הרגיש צוה בהסכמתו הטוורה. [וע"ע משנ"ה ח"ג ס' קל"ו].

ומעתה אסיים צאהצת עולם וצתפלה לרחמי שמים לצריאות ולרפואות ולחיים טובים ארוכים עד ציאת ג"ל, יחזקו אבריו מכל סדק, וגם מה שכתבתי לא כתבתי חלילה

להשיב על דברי מרן שליט"א אלא כמפרש דבריו הקדושים ויסקלח לי כהדר"ג על אשר לא השבתי קודם כי טרוד אני מאד בהדפסת חצורי צס"ד יתן ד' צי להנלית צו ושיתקבל על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן כי זה חלקי מכל עמלי.

כ"ד עבד לעבדי ד' המצפה לרחמים מרובים ולביאת בר נפלי בב"א

מנשה הקטן

בן לאאמור"ר הקדוש אליעזר זאב הי"ד

סימן ד

ב"ה מוצש"ק כי תצא תשט"ז פה ברוקלין נ"י יצו"א מחיי חיים יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים וארוכים בספרן של צדיקים גמורים האי חסיד ועניו מתלמידיו של אהרן רב הרבנים גאון עוזנו חכם חרשים פ"ה ע"ה אין כל רז אנוס מיני' ה"ה קבש"ת הרהג"צ מוה"ר ישראל זאב מינצברג שליט"א רב ומו"צ בתוככי ירושלים עיר הקדושה תבב"א.

לא נהגי גבן להיות תלמיד שואל בשלום רב ואחר רוב קידה וכבוד והוקרה אצול אל המלך פנימה בדברים מועטים באימה וציראה לגשת וארכבותי דא לדא נקשן כי יודע אני מיעוט ידיעתי ומה אדע אשר לא ידע אמנס לפי צעת זכיתי לקבל פני הדרג"ק עת צואי לארצנו הקדושה הרחתי לדעת מעט מזעיר מחדושי אשר חנני ד' על רבינו צה"ג ז"ל אשר טפחתי ורציתי במסירת נפש ממש זכות המחצר עמדה לי ואחר העיון צתוך הדברים מלא להקשות על דברי צסק"ח מה שרציתי ליישב קושיית הפרישה מהרמב"ן ז"ל וכהדר"ג העיר לי שדברים אלה טעות הם צידי ואמת שנצלהתי ונשתוממתי מהמראה הגדול הזה איך טעיתי בדבר פשוט עד שצויתי להרים ראשי ואפי' לעיין צמה שכתבתי אולי יש לי להשיב ונענתי ראשי וצפרטו כי הדרך ממעט וכו'.

והנה אך ילא ילאתי מן הבית החוצה חשתי ולא התמהמהתי לראות הדברים מתוך הכתב וראיתי כי לענ"ד דברי שרירין וקיימין צישוב קושית הפרישה ז"ל ואולי הי' שם עין עינו על דברי יותר מקופי' היה מלא דברי שנאמרו ציושר אך כ"ק שליט"א התנצל אז אשר מחמת חולשת הגוף לא יכול לעיין היטב בדברי רק מעט מועד וזה הוא שגרמה שחשדני צמה שאין צי ליישב קושית הפרישה ומעתה אסיר מעלי תלנותיו מדברי אשר לענ"ד נאמרו צכושר.

בסק"ח הצאתי קושית הפרישה על הרמב"ן ז"ל שנתן טעם למה מצרכין צרכת אשר נג אחר המעשה ולא עובר לעשייתן וכתב ז"ל משום דאין ראוי לצרכן על המנוה אלא כשהיא מומונת לפניו לעשותה וצאותה שעה היא עמו צמטה

עיין מ"מ ספ"ג מה"א והקשה הפרישה ז"ל לטעם הרמב"ן מגמ' צרכות פ' הרואה שיכול לצרכן צרכת אלקי נשמה והנותן לשכוי צינה כשהוא ערום וכו' וכתב לולי פה קדוש של הרמב"ן ז"ל היה נ"ל טעם הירושלמי משום שמה ימלא פ"פ והוי כמו קידושי טעות וזהו נמי טעם של הרא"ש ז"ל שכתב גצי צרכת צתולים שיש לצרכן לאחר שמה צתולים משום שמה ימלא פ"פ וכו'.

ולענ"ד כתבתי ליישב דברי הרמב"ן ז"ל ואדרבה טעם הפרישה צ"ע דודאי לא חיישינן שמה ימלא פ"פ דמוקמינן לה אחזקתה שהיא צתולה ומשום הא לא הי' לנו לתקן לצרכה לאחר עשייתה ולדעת הפרישה ז"ל יקשה צכל קידושי אשה האיך מצרכין צרכת קידושין אירוסין ונשואין ניחוש שמה ימלא פ"פ ויהי' מקחו מקח טעות והוי צרכת לצטלה וא"כ מ"ש קידושי ציאה דחיישינן שמה ימלא פ"פ ומצרכין לאחר הציאה ומ"ש צשאר קידושין כסף ושטר דלא חיישינן ומצרכין עובר לעשייתן והלא מטעם קידושי טעות אין לחלק צין הני להני והארכתי שם קצת צראיות לצנות ולסתור דרכה של תורה גם צסוגי' של פ"פ נשאתי ונתתי מעט צטעם הנאמנות ומתי נאמן וצמה הוא נאמן אי גם לאוסרה או רק לכחוצה.

ובהדר"ג שליט"א העיר על דברי הנ"ל דצברים הללו טעות הם שהרי כל השקלא וטריא צגמ' שם צענין פ"פ אי נאסרה עליו או לא ע"כ מיירי שנצעלה לאחר שנתקדשה דאי לא תימא הכי אלא שנצעלה קודם קידושין אין כאן אסור לצעלה א"ו להגמרא מיירי שנצעלה לאחר קידושין וא"כ אודא לה קושיית דניחוש צכל הקידושין דלמא ימלא פ"פ והאיך מצרכין קודם הקידושין שהרי צשעת הקידושין עדיין לא הי' פ"פ ומאן דמקדיש שפיר מקדש ואם כן אין ראיה מקחם קידושין ע"כ.

ובאמת לאחר נשיקת כפות ידיו לא זכיתי להצין דבריו הקדושים ולענ"ד כאן לא ילא ידי חוצת עיון הדברים, חדא דממקומו הוא מוכרח שהרי הפרישה צעלמו כתב שם דטעם הירושלמי משום שמה ימלא פ"פ והוי כמו קידושי טעות ונראה להדיא דהפרישה דאי מודה דצקידושי טעות הוי צרכת לצטלה (ועיין לקמן) ופ"פ נמי הוי טענת קידושי טעות שהרי הוא טוען שקודם קידושין נצעלה והיא טוענת שחחתי נצעלה ונסתחפה שדהו ולדידי' המנייהו רבנן מטעם חוקה אין אדם טורה, וכיון דלדידי' ע"כ מיירי דנצעלה קודם שקדשה ומאחר דלדידי' הימניה רבנן ע"כ פ"פ נמי מיירי שנצעלה קודם קידושין ואפ"ה לא חיישינן צכל קידושי אשה משום צרכת לצטלה. וצמתני' י' ע"צ צתולה גובה מאתים ואלמנה מנה צתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן

הפרישה מזכרות כבר ישבתי בעוה"י דכאן עדיין לאו אשתו
היא והתם רק באשתו התירו ועוד ישבתי בכמה אופנים
בעוה"י. וזה צרור לענ"ד.

הן אמת דצחוק הדברים והראיות שהבאתי שם בדרך שקלא
וטריא מקום יש צראש להקשות על איזה ראיות שהבאתי
שם דאפשר שאינן מוכרחות מ"מ המעיין היטב יראה שדברי
בעיקר הלכה הם צרורים בטעמים ואני לא כתבתי רק כאותו
נייד משכח זוטרי שקל זוטרי משכח רבדני וכו' וכבר כתב
הח"ס בכעין זה אף כי ימצא סתירה לראי' אחת מ"מ הדבר
צרור לאמתו, ולקמן עוד אשיב לזה בס"ד.

ובבב"י הבאתי מגמ' כתובות דף ק' ע"ב הממאנת והשני'
והאילונית אין להן כתובה וכו' ובגמ' אמר שמואל
ל"ש אלא מנה ומאחיס אבל תוס' יש להם וכו' נשים שאמרו
חכמים יולאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה
אין להם תוס' וכ"ש מנה ומאחיס וכו' והנראה משם דכ"מ
שאינן להם תוס' אין כאן קידושין כלל וכן ראיתי בס' המכריע
לרבינו ישעי' הזקן שדייק כן מגמ' הנ"ל, ועוד הביא ראיה
מפרק המדיר דף ע"ג ע"א דתנן התם כנסה סתם וכו'
עכ"פ נראה דהא דתלי' היכי דאין לה תוס' אין כאן
קידושין כלל וגם גט לא צעי ואי אית לה תוס' אף שאין לה
מנה ומאחיס מ"מ גט צעי ועיין תוס' כתובות דף ק' שכללו
בנחות לשונם כל דברי רי"א ז"ל, ומעתה לפי מאן דס"ל
בדידן דגם תוס' אין לה א"כ אפילו גט אינה צריכה והוי
קידושי טעות לגמרי ושם ישבתי דברי הש"ג מה שנראה
לכאורה סותרים.

לאחר זמן האיר ד' עיני וראיתי בהשגות הראב"ד כתובות
דף ק"א ד"ה עוד כתב הרב ז"ל צענין אילונית
ואלמנה לכה"ג וחברותיה שאם לא הכיר בהן אין להם כתובה
מאחיס אבל תוספת יש להם וכו' אמר אברהם ומאחר דמקח
טעות הוא אמאי יש להן תוספות בשלמא ממאנת כיון דידע
דיכולה למאן ואוסף לה אדעתא דהכי כתב לה ומתנה הוא
דצעי למיתן לה, שני' נמי כיון דידע דשני' היא ומפקינן לה
מיניה למיתן לה מדילי' כתב, אלא אילונית ואלמנה לכה"ג
שלא הכיר בהן כיון דמקח טעות אכלו אמאי יש להן תוספות
וכו' ואעפ"כ אין השכל מודה עליהן וכו' ע"ש וזה בעוה"י
ראיה צרורה למה שכתבתי.

ובבר מנאמי גדולה מזו בשו"ת ח"ס חיו"ד סי' רנ"ג
שהשיב לר"ש דיין בגר קטן שמטבילין אותו על דעת
ב"ד ונסתפק אי לצרך עליו כיון שצידו למחות לכשיגדל והוי
צרכה לצטלה והח"ס ז"ל האריך בדבר וכתב הגע עמך
המפריש תרומה לא יצרך דילמא מיתשלל עלה ונמצא צרכה

האירוסין כתובתן מאחיס ויש להן טענת בתולים ופירש"י ז"ל
בד"ה מאחיס שהרי בחזקת בתולה היא נשאת לו ויש להן
טענת בתולים אם לא מנאה הבתולים אצדה כל כתובתה דמקח
טעות הוא לא וצדק י"א ע"ב הגיורת והשבתי והשפחה שנפדו
ושנתגיירו ושנתחררו יתרות על צנות ג' שנים ויום אחד
כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים ופירש"י ז"ל ואין להן
וכו' ואין יכול להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה
נשאתיך והרי מקחי מקח טעות ובגמ' שם מתיב רב נחמן
הנושא את האשה ולא מנא לה בתולים היא אומרת משארסמני
נאנסתי ונסתחפה שדיך והוא אומר לא כי אלא עד שלא
ארסמך והיה מקחי מקח טעות ול"ל כלל ואמר להו ר' חייא
בר אבין אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי כי אמר רב
ששת להא שמעתתא וקשיא לי' ושיני מאי מקח טעות נמי
ממאחיס אבל מנה אית לה ואת אמרת לית לה כלל ואמר
רבא מאן דקא מותיב שפיר קמותיב מקח טעות לגמרי משמע
וכו' אלא הדר ציה רבא מהאי.

ובתבו התוס' בד"ה הדר אבל מהא לא צעי למימר דהדר
ציה משום דמקח טעות לגמרי משמע וכו' ע"ש
וצרמב"ס פ"א מה"א הי"ו, והרא"ש כתב ואמר רבא מקח
טעות לגמרי משמע ולית לה ולא כלום וכן הלכתא וכן כתב
הרי"ף ז"ל, ובש"מ האריך בזה ולעיין תוספת אי מהימן מניין
בזה מחלוקת הרא"ש עם הגאון ז"ל, והראש"א ז"ל כתב
דדוקא היכי דהבעל טרח בסעודה אז מהימן ואי טרח האב
בשציל הסעודה אז אינו מהימן והטעם דאז אין לו שוב חזקה
דאח"ט (ובזה אמרתי לישב מה שנהגו בזמנינו שאבי הכלה
טורח בסעודת נשואין כדי שלא יהא צידו לטעון טענת פ"פ)
ועיין א"ע סי' ס"ח ס"א וס"ה וצט"ו (ס). וצר"ן האריך
הרבה בדבר.

עב"פ נראה צרור לד"ה הנושא אשה בחזקת בתולה
ונמצאת בעולה מקחו מקח טעות הוא לגמרי
וקידושו קידושי טעות הם והשקלא וטריא בגמ' הוא רק
באיזה אופן מאמינן לי' שאמת דבר, אמנם לאחר שמאמינים
ליה הוי קידושי טעות וכן אי הוי אחי עדים שראו אותה
ונתה קודם הקידושין אף דלא טרח בסעודה הוי קידושי טעות
דהרי סוף סוף בעולה היא וזה צרור ומעתה הדרא קשין
לדוכתא דכלל קידושי אשה אמאי מצרכין קודם הבעילה נישוש
שמה ימצא פ"פ והוי קידושי טעות למפרע והוי צרכה לצטלה
ולמה כתבו צירושלמי בקידושי בעילה יותר מקדושי כסף לפי
הטעם הזה א"ו דאין חוששין שמה ימצא דסמכינן אחזקה
דרוב נשים בתולות נשאות ובקדושי בעולה וכן בצרכת אשר
ג' נמי הוי סמכינן אחזקה זו רק משום דלא אפשר וכמו
שכתב הרמב"ן ז"ל משום דהוי עם אשתו במטה וקושיא

ס"א וכן כתב הרדב"ז בתשובותיו וכן נראה דעת התשב"ץ ח"ב סי' ע"ב, אמנם מהר"ם מינץ כתב דלר"ך לברך ועיין ב"ש סימן הג"ל סק"ו ובציאור הגר"א ז"ל סק"ו ולפי זה שפיר יש לישב ולחלק ברכת אשר נג מצרכות נשואין מאחר דלא צעי לברוכי מחדש א"כ אם יתראה לקיימה עולים לו הברכות הראשונות וא"כ אין לנו לחוש שמה ימצא פ"פ דאפ"ה לא יהא הברכות לבטלה מה שא"כ בברכת אשר נג וכנ"ל. והנה אף שיש לישב כן מ"מ לדעת הפרישה אי אפשר לומר כן שהרי הוא ז"ל לא רצה לחלק ביניהם ואדרבה הביא רא"י לדבריו בברכת אשר נג מקידושי טעות וכן לדעת הפוסקים דס"ל דבעינן לברוכי מחדש א"א לפרש כנ"ל ואם כן הדרה קושיטנו הראשונה דבכל קידושי אשה נחוש דילמא ימצא פ"פ א"ו דלא חיישינן משום פ"פ.

וְדַבְרֵי הַחֵם הואיל ואחי לידן נימא צ"י מילתא דמה שכתב דפשיטא ל"י באחד שאכל מן הכרי ואח"כ שאל עליו והדר הכרי לבטלו אין לחוש צמה שאכל טבלים, לכאורה מנאמרי לו רב צרא"ש נדרים נ"ט ע"א דג"ה בחרומה ציד כהן דלא מצי למיתשל עלה ופי' ז"ל כיון דיצאה מרשות ישראל וקיים זה מצות נתינה תו לא מצי לאפקועי שם תרומה מיני' ע"י שאלה והרב ר' אליעזר ממין פי' דלא מצי למיתשל עליה שהרי לא קרא עלי' הוא שם תרומה משמע דאכהן קאי אבל ישראל שהפרישה מצי למיתשל עלה וז"ל לפירושו דאע"ג דיכול הישראל להחזירה לחולין הו' ל"י דבר שאין לו מתירין דלא שכיח כלל שישראל עלי' אבל כ"ז שהוא ציד ישראל זימנין דל"ל תבואה לאכול מתשל עלה ומתקן לה ואוכל לה ע"כ, והנראה ע"כ דלא חיישינן למה שאכל כבר שיעשה טבל למפרע וכדעת הח"ס ז"ל דאי חיישינן האך קאמר זימנין דל"ל תבואה וכו' ואכיל לה הא נעשה תבואתו טבל למפרע ועבר לאיסור טבל אע"כ דלא חיישינן דאין כאן איסור וזה לכאורה ראי' לשיטת ח"ס ז"ל.

איברא דלכאורה דברי הח"ס נע"ג שהרי הד"מ צ"ו"ד סי' שכ"ג הביא תשובות מיימונית סוף הלכות זרעים דחלה שנחערבה בעיסה ואין ק"א לבטלה טוב לישאל עליה דקיי"ל יש שאלה להקדש וסיים ונ"ל דוקא כה"ג שעדיין העיסה קיים ויכול ליטול חלה אחרת אבל אם כבר נאכל העיסה אי אפשר לישאל עלי' דא"כ כבר אכל למפרע טבל נ"ל ע"כ. והש"ך סק"ו שם הביאו והוסיף מדילי' וז"ל ואע"ג דהשתא נמי כשלא ישאל עלי' אכל למפרע חלה שאסורה לזרים מ"מ כיון דלהרבה פוסקים בטלה ברוב שרי אבל טבל אסור לכ"ע ע"כ. וכן כתב הלבוש ז"ל יו"ד הג"ל דדוקא אם לא אכל העיסה ישאל לחכם ע"ש גם החו"י בתשו' סימן ק"ל כתב בפשיטות כהד"מ צ"ש צ"ש קושיט הט"ז דהיכן מצינו מיתה

לבטלה וכן לא יאכל אדם מן הכרי המתוקן עד שניתנו המתנות לבטלה דילמא מיתשל עלה ונמצא אכל טבלים למפרע ועיין היטב צמ"ש והאר"ך הט"ו יו"ד סי' שכ"ג ומה שהשיב עליו בתשו' חו"י ואומר אני בטוח אם יארע שאכל אחד מן הכרי ונתחרט על התרומה דמיתשל על התרומה והדר הכרי לבטלו אין לחוש צמה שאכלו טבלים דצעה שאכל בהיתרא קאכיל ולא היו צריכים לחוש למלתא חדתא וה"נ בנידן לידן דכוותי' וכו' עכ"פ הרי לן דאפילו יכול לחזור או לתשול ואפילו הכי לא חיישינן דילמא יחזור או יתשל דאזלינן בתר רובא וחזקה ועיין ר"ן נדרים מה שהאר"ך ענין דשיל"מ אי מיקרי וצגמ' שם. ועיין לקמן קושי' צ"ש רש"ש ז"ל.

ולכאורה עלה דעמי דאכתי לא דמי ברכת קידושין לברכת אשר נג דהנה מצינו מחלוקת הפוסקים ז"ל בטען פ"פ ורובה לקיימה אח"כ (והיינו ישראל) אי צריכי קדושי שניה ודעת התוס' דף יו"ד ע"א בד"ה חזקה נראה דלר"ך דאל"כ אינו מפסיד כלום וכן כתב הצ"ש א"ע סי' ס"ח ס"ק כ"ד (וט"ס שם מ"ש בתוס' דף י"א וז"ל יו"ד ע"א) וכן ז"ל דס"ל נמי הרשב"א ז"ל שהרי הוא ז"ל כתב דאם טרח האב בצביל הסעודה אינו נאמן וא"כ הכ"נ א"נ דאינו צריך קידושי שניה ונשואין אמאי יהא נאמן הא אינו מפסיד כשרוה לקיימה וא"כ כ"א יטעון פ"פ להפסיד לה כתובתה ואח"כ יקיימה א"ו דלר"ך לקידושי שניה והש"ג כתב דלר"ך לגרשה מספק והטור והרמ"א ז"ל כתבו דאם רוצה לקיימה כתובתה מנה וע"כ דלא צעי קידושין מחדש והנה לדעת הפוסקים דלא צעי קידושין מחדש מקום יש צראש לחלק צין הני תרי דצשלמא בקידושין דאפי' כשימצא פ"פ שנבעלה קודם הקידושין מ"מ אי ירצה לקיימה סגי בקידושין הראשונים א"כ שפיר מצי לקדש ולא חיישינן לפ"פ דהוי ס"ס ספק אם ימצא פ"פ ואפי' אם יטעון מ"מ דילמא יקיימה ואף שאפשר בכהן מ"מ הו' מיעוטא דמיעוטא ולהא ודאי לא חיישינן משא"כ ברכת אשר נג אי ימצא פ"פ ודאי הו' ברכה לבטלה לעולם ולכן שפיר תקנו שיברך לאחר שמצא פתח סתום כן ה"י אפשר לחלק ביניהם. ועיין תשו' המצ"ט ח"ב סי' ז"ז בקטן שקידש אי צעי ז' ברכות מחדש כשנגדל, ועיין כנה"ג סי' ל"ד.

איברא דאף למ"ד דאי רוצה לקיימה צעי קידושין מחדש אכתי לא ברור הך מילתא דגם ברכת קידושין צעי מחדש ודבר זה ג"כ מחלוקת הראשונים ז"ל ובהגהות מרדכי קידושין סי' תקמ"ד הביא מעשה ששאלו לפני הרב משאנך בקידושי טעות דלא הו' קידושין ואפ"ה סגי בברכה שנעשית מתחלה לשם נישואין מידי דהוה אקטן שקידש וכן הביא שם עוד צ"ש רש"י ז"ל צ"י תקמ"ו וכן פסק הרמ"א א"ע סי'

תמאן ותעשה זרה למפרע ללא חיישין אלא היכא דאכלה
 בתרומה דאורייתא אבל קטנה לא אכלה אלא בתרומה דרבנן
 מצואר דדאורייתא ודאי חיישין ודברבנן נמי לא חיישין אבל
 אם עבר למפרע עבר ודו"ק.]

ולבאורה עלה דעתיה לישב דעת הח"ס ומנאחתי לו חבר
 התו"ט פ"ג דגיטין מ"ח ד"ה ה"ז שכתב
 לדעת הרמב"ם ז"ל דאפי' כבר אכל הטבל מחויב להפריש
 תרומות ומעשרות ורצה להטות גם שיטת רש"י לדבריו ע"ש,
 וכוונתו דיש להפריש תו"מ אף לאחר שאכל טבל וזוהי יבא
 מידי איסור למפרע ע"ש, והי' אפשר לדחוק דדעת רבינו
 הח"ס ג"כ צמה שכתב דבשעה שאכל בהיתרא קאכל ולא הי'
 צריך לחוש למילתא חדתא, כונתו דמ"מ כשיהא לו תבואה
 אח"כ צריך לתקן הטבל שאכל כיון שצידו לתקן ואף שמשמעות
 לשונו לא משמע הכי מ"מ מחויבין אנו למשכוי נפשין לישב
 דברי רבינו הח"ס ולכאורה הי' אפשר להביא רא' לדבריו
 ולהתו"ט ז"ל מדברי הרמב"ם פ"ב מהל' מעשר ה"ב שכתב
 צמי שאכל דמאי בשבת בנאמנות ע"ה דמואלאי שבת צריך לעשר
 אף על מה שאכל בשבת בנאמנות עם הארץ הרי מפורש
 להדיא דדעת הרמב"ם דיש להפריש גם על מה שאכל וכן
 העיר הרש"ש שם ע"ש.

ברם לאחר העיון זה אינו דברי התו"ט ז"ל תמוהין וז"ע
 שהרי צירושלמי דמאי פ"ז ה"א מפורש דלא כותי'
 לכאורה ח"ל רבי אבוהו בשם ר' יוחנן עשו אותו כמוכר
 פירות טבולין לחברו כהדא דתניא המוכר פירות טבולין לחברו
 הרי זה רץ אחריו ומתקנו לא מנאח אס ידוע שהפירות קיימין
 מעשר עליהן ואם לאו אינו צריך לעשר עליהן ספק קיימין
 ספק אין קיימין מעשר עליהן וקורא שם למעשרותיהן וכתב
 בפ"מ שם ואם לאו שכבר נאכלו או שאצדו אין צריך לעשר
 עליהן וכו' ע"ש, ודבר זה מפורש בתוספתא והרמב"ם פ"ו
 מהמ"ע ה"ו פסק כן ועיין בהשגות וברדב"ז שם וזכ"מ ומ"ל
 דבעיקר דינא כולי עלמא ס"ל דאין צריך לעשר וזה היפך
 דעת התו"ט ז"ל, ויגעתי ומנאחתי שכבר הקשה כן בשעה"מ
 פ"ה מ"ה תרומות הכ"ד והניח דברי התו"ט בתימיה.
 והשעה"מ ז"ל הקשה עוד שם לפי דעת התו"ט היכי משכחת
 לה מלקות באוכל טבל למאן דס"ל ה"ס לא שמה התראה
 דהא אוכל טבל ה"ס הוא דשמא יתקן אח"כ על מה שאכל
 כבר, ולענ"ד אי משום הא אפשר לישב מידי דהוי אוכל
 כיכר שנשבע עליו אף שצידו לשאול או בטבל אחרים או שאין
 לו עוד טבל אחר לתקן אמנם מירושלמי קשה וז"ע.

שבתי וראיתי דלכאורה דברי הרמב"ם סותרים דפ"ו
 מהמ"ע כתב דאין צריך להפריש תו"מ על מה
 שאכל כבר וצפ"ב ה"ב כתב דמואלאי שבת מעשר גם על

צד"ש בתרומה דמצינו בתרומה ציד כהן א"נ ברשע שלא צא
 לשאול וכו' א"נ בתרומה דחברי' א"נ שכבר נאכלו חולין ההם
 וגם מה מהני שאלתו דאי שאל הרי אכל טבל דג"כ צמיחה
 שם פ"ה סק"ו ע"כ. ומעתה ז"ע אח"ס ז"ל דפשיטא ליה
 כ"כ שאפי' אכל כבר החולין עדיין מותר להשאיל ואין כאן
 משום איסור טבל ולא זכר השר שהד"מ והש"ך והלבוש
 והחו"י כולם פשיטא להו להיפך ומדברי הרא"ש אין להקשות
 אד"מ ודעימ' שהם יפרשו דהרא"ש מיירי כשלא אכל החולין
 רק שנאצדו או שהם מסוגרים באופן שאין לו חולין והוא
 רוצה לאכול וכן ראיתי באמת לרש"ש ז"ל שפי' דברי הרא"ש
 ועוד הקשה למה לא מוקי הש"ס נדרים שם בכה"ג דכבר
 אכל חולין דתו לא מני מיתשל ופלא על רבינו הח"ס ז"ל
 שלא הרגיש בזה.

והגה בגמ' שבעות כ"ח וברמב"ם פ"ו מ"ה שבעות הי"ח
 איתא דמי שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר
 שאכלה קודם שיביא קרבנו אם הי' שוגג או קודם שילקה
 אם הי' מזיד ניחם ונשאל לחכם והתירה לו הרי זה פטור
 מן הקרבן או מן המלקות ולא עוד אלא אפי' כפתוהו ללקות
 ונשאל והתירו לו קודם שהתחילו להלקותו הרי זה פטור ועיין
 רדב"ז שם והנראה דאף שכבר אכל אפי' עדיין צר שאלה
 וא"כ הכ"נ בהקדש הי"ל מקום לומר דכן הוא, אמנם באמת
 לא דמי כלל שהרי הכא בשבעה מאחר שנשאל והתירו לו הרי
 אין כאן עוד שום איסור דבדבר והוי כלא נשבע ולא עבר כלום
 משא"כ כאן אם ישאל על התרומה יחזור לטבלו שאין לה היתר
 ויעבור למפרע, וכן ראיתי שכתב במראה כהן שם ע"ש ודו"ק.

ודברי הח"ס ז"ע, אם לא שנדחוק דבריו דהוא יפרש
 דברי הרא"ש אפילו כשאכלו מני מיתשל עליה ודלא
 כמו שפי' הרש"ש ז"ל והוכרח לזה כדי לישב קושית הרש"ש
 דלמה לא מוקי הש"ס דכבר אכל החולין דתו לא מני מיתשל
 והח"ס ז"ל באמת מוקי לה כה"ג, ולא קשה קושית הרש"ש
 ודברי הח"ס לפי זה מוכרחין צפי' הגמ' אמנם כגון דא הי'
 לי להח"ס ז"ל להשמיענו שהוא נגד דעת הפוסקים וקושית
 הרש"ש ז"ל אפשר לישב באופן אחר משום דלא שכיח וכמו
 שכתב בנקודות הכסף אט"ו ז"ל כיון דאין נשאלין להקדש
 אלא מתוך הדחק ע"ש.

[ועיין קידושין מ"ה ע"ב נתקדשה לדעת אביה והלך אביה
 למדינת הים ועמדה ונישאת אמר רב אוכלת בתרומה
 עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא
 אביה וימחה ונמנאח זרה אוכלת בתרומה למפרע. ועיין תוס'
 שם ד"ה נמנאח וי"ל ק"ת דהתם לכתחילה נכנסה לספק.
 ועיין רדב"ז פ"ח מהל' תרומות ה"ב שכתב כל אלו שאין
 מאכילין כו' ח"ל והשתא נמי ניחא אמאי לא חיישין שמא

אפילו אטבל אף לאחר שאכל וכדעת התו"ט רק אם נשתייר מאותן הפירות וכמו גבי חלת חו"ל, והיינו כמו שכתבתי לענין דמאי ורק ממקום אחר אינו מועיל, וכתב גם נריך שישייר מעט יותר משיעור התרומה שכשיפריש עמה היה שרייט ניכרים שמועיל גם על מה שאכל למפרע, ושו"מ כעין זה בק' חלת לחם סי' ז' סי' ק"ב ע"ש, ולכאורה מדברי הרמב"ם הי' ראוי לדבריו במה שכתב פירות אחרות. וז"ע שלא הרגיש בזה גם לא הרגיש בסתירת דבריו וכנ"ל וז"ע אי אמריין גם בטבל כן אפילו נשתייר מן הפירות הראשונים דלא דמי טבל לדמאי וכמו שכתבתי לעיל לחלק ודו"ק. עכ"פ ראוי נראה מדבריו ז"ל למה שכתבתי בישוב הרמב"ם ז"ל. ועיין יו"ד סי' שכ"ג ובצ"ר שם גד"ה ואם רוצה ובד"ה אכל חלת ארץ ישראל.

וראיתי עוד ברש"ש נדרים הנ"ל שכתב חו"ל ודע דק"ל על הרמ"א דאפילו קיימת העיסה מ"מ אי איתשל עלה נמצא דעבר למפרע על לא תשא בהצרכה שצריך על הפרשתה וכן קשה בגמ' דקאמר והרי תרומה דאי בעי מיתשל עלי' והרי יעבור על לא תשא למפרע ולפמ"ש"כ התוס' בתענית י"א ע"ב וכן הרא"ש שם סי' י"ז לענין תפלת עגנו דאפי' אכל אח"כ לא מקרי שקרן כיון דאזו הי' דעתו להתענות א"כ י"ל ה"ה לענין צרכה לבטלה ועיין לשון הר"ן בפ"ב דשבת בזה וזה כמו שכתב הח"ס ז"ל לענין צרכה אמנם הרש"ש ז"ל ינא שם לחדש דבר חדש דכשיפריש תרומה מחדש על אותן הפירות ששאל לא ינטרך לצרך שנית דיוצא בהצרכה שצריך בהפרשה ראשונה אע"ג דלא עשה המצוה אז מ"מ חשב לעשות והוי כהתחלת המצוה ואף שעסק אח"כ בעניינים אחרים ואפילו שהיה איזה ימים צינתיים מ"מ דומה למפסיק באמצע המצוה דאינו חוזר ומצרך וכמו בסוכה דאלמ"ד בסוכה מ"ה ז' דאינו מצרך אלא יום ראשון וסגי לכל שבעת הימים וזוהי יש ליטב דעת השל"ה שהביא המ"א בק"י קס"ו סעי' ט"ז ע"ש.

ולעג"ד נ"ע דנראה דלא קרב זה אל זה שהרי בסוכה כשצריך ליטב בסוכה ציוס ראשון עכ"פ קיים המצוה תיכף ומיד רק שמשך המצוה מושך והולך עד אחר סוכות והוה דומה למי שצריך המוציא ואכל כזית שאז מותר לו להפסיק בתוך הסעודה עד גמירא ולא נריך לצרך שנית דצרכה שצריך קאי על כל הסעודה מאחר שטעם תיכף אחר המוציא, ועיין ט"ז אר"ח ה"ל סעודה, אבל כאן כשאיחשל על תו"מ הרי החכם עוקר את הכל והוי כלא היה וא"כ עדיין לא נתן תו"מ ורק צריך עליהם וזה דומה למי שעשה מוציא על הלחם והפסיק דצברים קודם שאכל דנריך לחזור ולצרך כיון דהפסיק צין צרכה לאכילה כמו שמפורש באר"ח סי' ק"י ע"ש ובמפרשים וזה ברור לענ"ד, אמנם יש להביא ראוי לדיו

מה שאכל בשבת והוא ג"כ מהירושלמי פ"ד דמאי ה"א ונמצא לכאורה פסקיו סותרים והרש"ש ז"ל לא הרגיש בזה.

ואישר נראה לענ"ד בישוב דברי הרמב"ם ז"ל דודאי לא דמי טבל לדמאי דאף שהקילו בדמאי לאכול בשבת ואח"כ מפריש הוא רק בדמאי דרבנן והקילו בו וכמו דמנינו בחלת חו"ל דאוכל ואח"כ מפריש לכ"ע ואם כן הכי נמי בדמאי כיון דמדצרייהם הוא אף דבחול אסור לעשות כן מ"מ בשבת הקילו, הם אמרו והם אמרו, משא"כ בטבל ודאי דאין להקל ולעשר לאחר שאכלו ולפ"ו שפיר מיושבים פסקי הרמב"ם ז"ל דודאי בטבל דאורייתא א"א להפריש אחר שאכל משא"כ דמאי דרבנן וצפ"י מהמ"ע מיירי מטבל וצפ"י צ מיירי מדמאי וק"ל, ומעתה אין מכאן ראוי לדעת התו"ט מפי' הרמב"ם פ"ב הנ"ל וז"ע ארש"ש ז"ל שלא הרגיש בזה. עוד יש לפרש בדיוק שינוי לשון הרמב"ם דצפ"ו כתב אין נריך להוציא עליהן מעשר מפירות אחרות משמע דוקא מפירות אחרות הוא דאין נריך להוציא ואלו הי' לו עדיין מאותן פירות היה נריך לעשר אף עליהן אף שידוע לו שכבר נאכלו, אמנם בפרק י"א כתב אע"פ שהוא אוכל ע"פ שבת לא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל על שאכל בשבת ועל הנשאר וכו' הרי שדייק בלשונו לכתוב מאותן הפירות שנשאר דוקא ומאותן יכול עדיין להפריש אף שאכל כבר ובאמת כן כתבו התוס' בינה לענין חלת חו"ל דבעי דוקא מאותה עיסה ולא מעיסה אחרת וא"כ י"ל הכ"נ כן לענין דמאי דבעי דוקא מאותן פירות ומאחר דיש לו עוד מאותן פירות מעשר אף לשעבר והטעם אפשר כיון דבדמאי נתן עיניו צ"ד זה ואוכל צ"ד זה והוי כמו נתן עיניו, ועיין רמב"ם פ"ט מהמ"ע ה"ז וצירושלמי פ"ז ה"א ובצ"ד"ז וכ"מ שם, רק שבשפתיו אסור להוציא בשבת משום דאין מעשרין את הדמאי בשבת מ"מ כיון דעדיין נשאר הקילו בו לשבת ודו"ק, משא"כ בטבל ודאי דאסור לעשות כן ואי עביד לא מהני כנ"ל בישוב דברי הרמב"ם ז"ל.

ורתב עיני בטל תורה להגאון ר"מ אריק צירושלמי דמאי שהביא קושית השעה"מ על התו"ט ז"ל מהרמב"ם פ"ה מה"ת ותיך חו"ל יש לדחות דבשלמא בלא אכל נריך המוכר להפריש שאם ימתין עד שיודיע ללוקח בתוך כך יאכל טבלים אבל בכבר נאכל מה לו להמוכר הא יוכל להודיע ללוקח ויפריש על מה שכבר אכל וכו', ולענ"ד זה לא ניתן להאמר דכי לעולם יוכל להודיע ללוקח ומה יעשה אם לא ישוב אליו לעולם או שאינו מכירו ואי מצי להפריש אמאי לא יפריש, גם מלשון הפ"מ שם לא נראה כן שכתב ואם לאו שכבר נאכלו או שנאצדו ודו"ק, עוד כתב שם גד"ה אמר רבי, תירוק אחר אחרת ז"ל והוא דבדיעבד יכול להפריש תרומות ומעשרות

מעשה והכניסו לעזרה הי' קודש ואף כי פריק לה מ"מ עד השתא שם קודש עליו ואין בו משום איסור חולין בעזרה אלא מההיא שעתא דפריק לה כשהוא בעזרה והא אין בו מעשה וממילא הוי, אצל כי שאל עלה כיון שקיי"ל דחכם עוקר הנדר מעיקרא נמצא איגלאי מילתא דלמפרע צשעת כניסה לעזרה וצשעת שחיטה שעשה מעשה הכניס ושחט חולין בעזרה ואין זה ממילא אלא מעשה גמור נעשה באיסור ע"ש וא"כ הכ"נ לענין תרומה כיון דשאל נעשה טבל למפרע וא"כ עשה מעשה שהאכילו טבל ועבר למפרע אלפני עור וגם האוכל איסור אכל וכן ראיתי ברש"ש נדרים נ"ט שהקשה קושית הט"א דיהא איסור לשאלו אפילו צנשטו לחוד משום חולין בעזרה ותי' דש"ה שניצל על ידי זה מאיסורים חמורים טומאה נותר ומעילה ע"ש, ופי' דהוה כעין ניחא ליה למיעבד איסורא זוטא וכו' משא"כ כאן ודאי שיש לחוש מה שאלו טבלים אף שבאותו שעה היתר הי' מ"מ איגלאי מילתא למפרע דגם צאותו שעה איסור היה וכו"ל.

ג בעיקר הדיוק שרצייתי לדייק דהח"ס ז"ל באחר שאכל מיירי, עדיין ז"ע חדא דמלשונו שם בסמוך בד"ה הגע עמך לא משמע הכי ומשמע דאפילו לבעל התרומה שאכל החולין מותר להתשיל עליו ואין בו שום איסור שכתב שם חז"ל וכן לא יאכל אדם מן הכרי המתוקן עד שנתנו המתנות לבעליהם דלמא מתשל עלה ונמצא אכל טבלים למפרע ומדכתב מתשל עלה משמע דהבעלים צעמם שואלים עלה וזה פשוט דאל"כ הי' לו לומר דילמא מיתשלי עלה בעלים וכ"ז קאי אסוף דבריו האי ואומר איני בטח וכו' גם מהלשון שכתב אם יארע שאכל אחר מן הכרי ונתחרט על התרומה משמע דהאי ונתחרט קאי על אותו שאכל דאל"כ הי"ל שאכל אחר ונתחרטו הבעלים על התרומה א"ו דאבעלים קאי ומיבית אחר ט"ס וז"ל אחד בדל"ת ולא בר"ש כנלע"ד וז"ע. ועיין מש"כ בח"ב בתמו' סי' נ"א קצת ישוב לדבר הח"ס.

והנה לא יכולתי כעת להאריך יותר ואני לא כתבתי גם זה רק מתוך מהירות רבה כי עדיין לא נסתדרתי יפה מטלטול הדרך וכבר אמרו לנו אל תרגזו בדרך ופי' ז"ל אל תתעסקו בדבר הלכה וגם אמרו ודלא מוסיף יסף רק לפי שלא רצייתי לעכב הדבר הרבה לכן חשתי ולא התמהמהתי צמיעוט דברי אלו, ואולי ימצא בהם טעות נא להעמידי על האמת וצפרט דברי הח"ס אשר לא זכיתי להציגם אולי ימצא תרופה למחיתי ואי"ה לכשאנח מעט מטרודותי אעתיק עוד מעט מחידושי אשר חנני ד' בענין ע"א אשר גזר אומר מרן שליט"א בהיותי שם לכתוב לו חיזה הערות על קונטרסו תקנת עגונות שחבר דה"ג ואף שאין צידי להצין וכ"ש להעיר מ"מ כבר סדרתי מעט דברים

ז"ל מקידושי טעות דאף שהי' הקדושין בטעות מ"מ הצרכות הראשונות עולות לו אי צעי לקיימה ואין צריך לברך שנית אף שהי' זמן רב צינו לצין קידושין שניים וזה לכאורה ראוי צרכה לדינו ז"ל [ועיין הגאשר"י קידושין י"ג שכתב כן בשם הרשב"א], וז"ע שלא הרגיש בזה.

והנה אחר כתבי נחמתי דלכאורה יש לישב דברי הח"ס והוא במה שכתב חז"ל ואומר איני בטח אם יארע שאכל אחר מן הכרי ודיוק בלשונו לומר אחר היינו שהאוכל הי' איש נכרי שאין התבואה שלו ואח"כ נתחרט בעל התבואה ושאל על התרומה והוא לא אכל מן החולין וא"כ אין עליו שום איסור שהרי הוא לא אכל והאיסור יהי' על השני היינו האיש הנכרי ולזה אין לו אחריות והאיסור לדעת הח"ס רק שאסור למכור או ליתן טבל לישראל לאכול אצל מה שהאיסור נעשה ממילא לא חיישין. והי' לי להציא ראייה לדבריו מגמ' דמנחות דף מ"ח גבי שחט צ' כצשים על ד' חלות מושך צ' מהן ומניפין והשאר נאכלות צפדיין ופריך דלא כרבי דאמר שחיטה מקדש דפריק להוא היכא אי מאצראי כיון דכתב לפני ד' איפסל ציזא אי בגואי הא מעייל חולין בעזרה, ומשני לעולם כרבי ופריך להו גואי וחולין ממילא קא הוי ע"כ.

ובבריתות י"ג ע"ב גבי הא דתנן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' טמאות ואשם אחד, טמא שאכל חלב ונתר מן המוקדשין ציום הכפורים והקשו התוס' שם והא דלא חשב ששצבע שלא יאכלנו ואכל ז"ל מידי דאיתא בשאלה לא קתני ומוקדשין דתני אע"ג דהוי בשאלה מ"מ השתא ששחטו וזרק דמן כהלכתן ליתא בשאלה אצל ל"ל דאיירי בצכור שהרי קאמר בגמ' אקדשים מגו דאיתוסף וכו' ואי הוה מיירי בצכור לא הוי אומר אקדשי' שהרי קדוש צפטר רחם אלמא לאחר שחיטה חריקה ליתא בשאלה וכו' אצל קודם זריקה אף לאחר ששחטה איתא בשאלה וקשה האך שיליין עלי' הא כיון ששואלין עליו לאחר שחיטה הוה ליה חולין בעזרה למפרע וצט"א ראש השנה דף כ"ח הוסיף עוד דאפילו לאחר זריקה איתא בשאלה ודברי התוס' הניח צתימה מגמ' שצעות דף כ"ד ע"ב דנראה דאפי' לאחר זריקה נמי מצי לשאלו ע"כ ובמנ"ח הביאו [ועיין שעה"מ ואצן עוזר ומרכבת המשנה מה שחירטו] וא"כ כ"ש לדבריו האך שואלין הא הוי טבל למפרע אלא ודאי דלא חיישין לזה כן הי' נראה לכאורה.

איברא דאפילו ניח דמיירי באחר שאכל ולא צבעל הבית עצמו נמי נראה לענ"ד שאין לעשות איסור למפרע באכילת טבל דודאי עבר על איסור וכבר הקשה כן הט"א שם כקושיתי הנ"ל דהוה חולין למפרע ותי' מגמ' מנחות הנ"ל דהוי חולין ממילא וכתב מיהו לא דמי כולי האי דהתם כי פריק לה מכאן ולהבא הוא דנעשה חולין וצשעה שעשה

בעניינים הללו ולא לצנות ולא לסתור רק צדק פלפול בעלמא ואי"ה צמוקדם האפשר אראה להעתיקם.

ובעיקר השאלה להח"ס צדין גר קטן אי מצרכין ראיתי צאצודהם הלכות ברכות וז"ל, כתב הרי"ף המל את הגרים מצרך צא"י אמ"ה אקצ"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם צרית שאלמלא דם צרית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר וכו' המל את העצדים וכו' נראה מדבריו שאין לצרך בשניהם ברכת על המילה, וכן כתב הרמב"ם ז"ל והטעם מפני שבכרה זו צמקום על המילה הוא, אבל בעל ה"ג רוב עמרים כתבו המל את הגרים ואת העצדים מצרך תחלה צא"י אמ"ה אקצ"ו על המילה ואחר המילה יצרך בכרה אחרת למול את הגרים ולמול את העצדים וכן הי' דעת הרא"ש ונשאל בעל הלכות גדולות המל את העצדים אחד מצרך או שמים והשיב המל מצרך על המילה וזונו למול את העצדים כולל צמקום להכניסו בצרית של אצרהם אצינו ואם היה הגר או העבד גדול בשעת המילה לריך לכסות ערותו בשעת הכרחה ע"כ. והרי לן להדיא דגר קטן נמי מצרכין דמדכתב ואם הי' הגר גדול בשעת המילה משמע דעד השתא צרך קטן קמייירי ועכ"פ צתרווייהו כקטון כגדול ואתרווייהו צעי צרכי, וז"ע ארבינו הח"ס ז"ל שלא הרגיש צוה. (ועיין בתשובה מהגאון מהרי"ו שליט"א סימן ה' מה שהעיר ג"כ בצדרי הח"ס ז"ל).

ומעתה אסיים מעין הפתיחה ובתפלת ר' נחוניא צן הקנה שלא אבוש ולא אכלם והלואי שתהא יאיאמי כביאמי ואני מצקש את כבוד הדרג"ק שליט"א להזכירני בתפלתו הזכה ציימים הנוראים הצאים לטובה ולשלום ושאוכה ללמוד וללמד מתוך נחת והרחבה כ"ד עבד לעבדי ד' המלפפה לרחמי שמים ערב וצרך וצהרים וממתין לתשובתו הרמה

אני הצעיר מנשה הקטן
בן לאאמו"ר הקדוש אליעזר זאב הי"ד.

סימן ה

בעזה"י יום כ"ח אלול תשט"ז
בהשמע קול שופר תוחק לחיים טובים בספר ונזכה כולנו לביאת הדומה לעפר, כבוד הרה"ג חו"ב קנקן חדש מלא ישן כו' מוה"ר מנשה קליין שליט"א רב לחברה ליאדי בברוקלין.

קבלתי מכתבו ציותרת הכבוד וריצוי תוארים הרחוקים ממני ואוי למי שהעולם מטעין צו וכבר כתב אודות זה הגרע"א ז"ל מוצא בהקדמת צניו לתשובותיו. וצואת נחמתי שהתוארים הנוהגים צומן הזה ידועים למטבע פסולה ואינם שוים כלום.

הנה צמה שכתבת שהצאת זאת רק כהאי זייד דמשכח זוטרי ושקיל וכו' עכ"פ איענך להוציא הדברים מתוך כתבך אם עדיין לא נדפסו. והנה כבר הגעתי לימים שלא אוכל עוד לצאת ולצא וגם הכתיבה קשה לי אעפ"כ אודיעך צקינור דעמי צענין מירוך הדרישה וכן ציתר העניינים שזכרו צקונטרסך.

בהגהות מרדכי סוף מס' יצמות כתב דאדם יכול ליצבע על הדבר דאזלינן בחר רובא, ומכ"ש צבכרה דאפילו על ספק יכול לצרך ואין צוה משום לאו דלא תשא כמש"כ התוס' צר"ה ל"ג ע"א ד"ה הא, והיכא דאיכא לצרורי מיד כתב המג"א סי' ס' ס"ק י"א דאין סומכין אפילו ארוב וחזקה יש לצרר קודם שמצרך, וצוה א"ש מש"כ הדרישה צאע"ו סי' ס"ג צטעם הירושלמי דקידושין צבעילה שיצרך אח"כ שמא ימצא פ"פ ויהי קידושי טעות משא"כ צקידושי כסף ושטר שנותנין לצתולה י"ב חודש סומכין על רוב וחזקה צתולה היא דהרי אפילו על הספק מצרכין כנוכר.

ומה שתלה הדרישה צמש"כ הרא"ש צבכרת צתולים לצבכרה אחר שמצא צתולים דמיונו נפלא ממני והא עיקר השבח והודי' שתקנו על מציאת הצתולים והאיך יתן תודה להשי"ת קודם שמצא צתולים משא"כ ברכת קידושין שתקנו הצבכרה על סמך רוב וחזקה יוכל להיות דאפילו קידושין צבעילה יוכל לצרך קודם הצעילה.

והרמב"ן מוצא צמ"מ פ"ג מאישות הכ"ג מפרש טעם הירושלמי דא"א לו לצרך כשהוא עמה צמטה משום ולא יראה צך ערות דבר ולא הנריכוהו חכמים שיצעול הוא צצגדו והיא צצגדה ולכסות בשעת צרכה וסיים דלא סמכינן אגמרא דצני מערבא. וסיים דבריו יתפרש צצ' פניס או דמצרכין קודם שנתייחד עמה צפני העדים ולא הוי עובר דעובר או שהנריכוהו חכמים לצעול הוא צצגדו והיא צצגדה ולהתכסות בשעת צרכה.

וע"ד תשובת הח"ס יו"ד סי' רנ"ג גם אנכי עמדתי מאז בהערות נוספות על תשובה זאת. א' מש"כ הגע ענמך דמפריש תרומה לא יצרך דילמא מיתשל עלה ונמצא צירך לצטלה וצתשו' סימן ש"כ שכתב צומן מאוחר כתב טעם אחר למה שאין צבכרתו לצטלה כשנשאל על התרומה. צ' הלאה כותב וכן לא יאכל אדם מן הכרי המתוקן וכו' דילמא מיתשל עלה ונמצא אכל טבילים למפרע ועיין היטב צט"ו יו"ד סי' שכ"ג ומה שהשיב עליו צתשו' חו"י סי' ק"ל. ואומר אני צטות אם יארע שאכל אחר מן הכרי ונתחרט על התרומה כו' והדר הכרי לצטלו אין לו לחוש צמה שאכלו טבילים דבשעה שאכלו צהיתרא קאכיל כו' עכ"ל, מש"כ אם יארע שאכל אחר

ומה לתצן את הצר ביום מטובי' דמר קאחינא שכתב בסוף תשובתו אלי ו"ל כשאקבל עוד ד"ת ממך אי"ה כשיהי' צדי ובכוחי להשיב לא אמנע בר כי זה חפצי מעודי, ולכן אמרתי להשתעשע בדבריו הקדושים ולא להקשות חלילה על דבריו רק בדרך פטטי דאורייתא כהולכי נמושות לקוטי בחר לקוטי באחי בגן ארזים וללקוט שושנים מזה מעט ומזה מעט ואולי אצנה גם אנכי ממנה ויקויים צי דדי' ירויך. והנה נתאחר הדבר מחמת רוב הטרדות המוטלות עלי צעונ"ה שלא זכיתי לעשות מלאכתי ע"י אחרים וצפרט עול השיצה והתלמידים הי"ו ופגעי הזמן ד' ירחס.

זוה החלק, כתב הד"ר א צישוב דברי הפרישה ז"ל לפי מה שכתב המג"א אור"ח סי"ח סק"א לענין ציית דחייב לצדקן משום דאין סומכין על החזקה במקום דיכולין לצרר כמ"ש ציו"ד סי' א' וזהו א"ש מש"כ הדרישה צ"ע סי' ס"ג בטעם הירושלמי בקידושין בצעילה שיצרך אח"כ שמה ימלא פ"פ ויהי' קידושי טעות משא"כ בקידושי כסף ושטר שנותנין לצתולה י"ב חודש סומכין על רוב וחזקה בצתולה היא ודברים אלו דברים של טעם הם וש"י משיב דברים נכוחים.

ולבאורה מלאכי ראי' ברורה לדבריו צפמ"ג יו"ד סי' ל"ט שכתב אמה שכתב הרשב"א ז"ל חולין ד"ט אהא דמצריכינן לצדוק הריאה וז"ל ומיהו שאר טריפות אף דאיתא קמן א"כ לצדוק וראי' מדאמרינן ודלמא היכי דלא אפשר שאני אלמא לרבנן אפילו אפשר א"כ צדיקה וע"כ משום דאזלינן בחר רוצא וכתב עליו הפמ"ג ז"ל וז"ל הנה הראי' הראשונה דאלמא רבנן אפילו אפשר כו' י"ל ה"מ קטן וקטנה דלהמתין עד שיהיו גדולים לא ממתין הא לצדוק אחר ח"י טריפות שאפשר להתצרר מיד אפשר דמצרינן וזה ראי' גדולה וחזקה לשיטת כהדר"ג שכתב לחלק צין קידושי כסף לקידושי ציאה דכאן צריך להמתין ואי אפשר להתצרר וק"ל.

איברא דלכאורה דברי המג"א מקושי' הצנה נינהו ולענ"ד לאו כ"ע נינהו וכבר דחקו קמאי בטעם המג"א ז"ל ובמור וקציעה סי' הנ"ל כתב עליו וז"ל ואני אומר אי להסם מדמינן לה איפכא שמעינן מנה והתם שאני דהא דכתבו הגאונים דהיכא דאיתא קמן צריך למצדקה ולא סומכין ארובא אע"ג דקיי"ל רוב מצויין אלל שחיטה מומחין הן היינו משום דצהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת עד שידוע ששחטה כראוי וכיון שיש כאן חזקה גמורה דאיסורא וזה צא להוציא הצהמה מחזקתה לא אזלינן בחר רוצא היכא דאיכא לצדוקי ולמניקס עלה דמלתא, משא"כ הכא, ותו אטו מי לא שני לן צין רוצא כי הא לחזקה דאפילו רוב גמור לא הוי כי ההיא רוצא דליתא קמן וחזקה ליתא התם כלל דאימר לא הוחזק מעולם ומה"ט הטריף הרשב"א צתשובה כל הכלים למפרע בשוחט שנצדק

עכ"ל דלאו דוקא אחר או שצטעות נדפס ר' תחת ד' שהרי רצה צוה לתרץ מה שהשיב החו"י על הט"ז שאין עונש מיחה ציד"ש על איסור הטבל שאכל ע"י השאלה אפילו כשאכל צעל הכרי צענמו דצהיתרא קאכל וצד"מ מוצא צש"ך שם סק"ו מפורש להיפך. ואני אומר שאפילו להד"מ שאכל למפרע טבל ג"כ יש לתרץ מה שהשיב החו"י על הט"ז דעכ"פ אז כשאכל לא ה"י עדיין טבל שהי' עדיין היתר וע"י השאלה הדר לטבלו והוי כאונס ופטור מעונש מיחה ציד"ש דומה לאכל מצהמה שנמלא טריפה צסתר לאחר ששחטה יעויין בתוס' צינה כ"ה ע"צ ד"ה אורה וצפמ"ג יו"ד צפתיחה לסי' ל"ה שא"כ צפרה על אכילתו אצל מ"מ דינא זוטא עליו על שנכשל צאכילת איסור צאונס. א) צעיקר השאלה שנשאל עליו מצוחר הדברים צספר צעלי הנפש להראצ"ד צשער הטצילה שגר קטן צצ"ד מצבילין אותו הם מצבדין על טצילת גרים.

וע"ד התו"ט גיטין ספ"ג שכבר עמד עליהם השעה"מ תרומות פ"ה הכ"ד הוא מהלכות של עמעום. ומה שנמלא צר"מ פ"צ מה"י מעשר ה"צ מוצא צתו"ט דמאי רפ"ד הלוקח מע"ה ושאלו צצנת שאוכל על פיו ולמוצ"ש יפריש גם על מה שאכל נ"ל פשוט דאין הכונה צצאותו הפרשה יתוקן צמה שאכל אלא כמש"כ התו"ט שם אצל צחול לא האמינוהו צסמן שאלת צצנת משום דאיכא למגור אטו שאילת חול ומהאי טעמא הצריכו שיפריש גם על מה שאכל. כשאקבל עוד ד"ת ממך אי"ה כשיהי' צדי ובכוחי להשיב לא אמנע בר כי זה חפצי מעודי. ואני תפלה שחזקה ללמוד מתוך נחת והרחצה ולצרך על המוגמר מייגיעתך ומפעולתך הנשגבה כנפשך ונפש חדרשנו לטובה ומצפה לישועה שתחל שנה וצרכותיה.

ישראל זאב מינצברג

סימן ו

ב"ה יום שנחלו בו המאורות י"ט מר חשון תשי"ז פה ברוקלין יצו"א
חכם חרשים, גדול האשים, ישראל אשר בך אתפאר תפארת עמו, רב הרבנים, גאון אמיתי, ע"ה שמו מפארים, פ"ה אין גומרין עליו את ההלל וכו' כקש"ת הרה"ג מוה"ר ישראל זאב מינצברג שליט"א, זקן יושב בישיבה בתוככי ירושלים עיה"ק תו"א.

פתיחת מכתבי אצוא צצקשתי סליחה על הטרחתו האי נדיק צדברי אשר המה ללא הואיל נגד כהדר"ג והי' לי להיות נחצא אל הכלים מדבר דברים נגד מלאכים ויראחי לגשת פן תכסיני צושת וצפרט כי כבר השיב לי צרוב טובו ומי אנכי כי אצוא אחר המלך להרהר על דבריו הקדושים

ליה ולא סמכינן אחוקה מ"ש מצהמה דאיחא קמן ואפ"ה לא בדקינן לה מכלהו טריפות אלא מוקמינן לה אחוקתה וי"ל דשאני צהמה שהיא צחוקת כשרה משנולדה אבל צית כל השנה צחוקת שאינו צדוק ע"כ. וב"ח מ"י דצהמה שאני צחוקת כשרותה ממילא היא משא"כ צצית צדוק דצעי מעשה שיצדקנו צע"ה שאפשר שע"י שום סיבה שלא צדק ע"כ, ולא הצנתי מאי האי דקאמר שצהמה צחוקת כשרה נולדה דלמא נולדה טריפה וכו' אלא אין לדברים אלו עיקר והטעם דלא בדקינן צכלהו טריפות משום דאולינן צחר רוצא ורוצ צהמות הם כשרים ואפילו דאיכא לצרורי סמכינן ארוצה ולא סמכינן אחוקה משום דרוצא וחוקה רוצא עדיף וההיא דרוצ מצויין אצל שחיטה מומחין הן לא אליס כולי האי כהן רוצא דרוצ צהמות כשרות וכו' ע"ש.

והנה לכל החירוים שהצ"ח ז"ל דידן לא צעי לצרורי לדעת הצ"ח דמ"י צהמה שאני שהיא צחוקת כשרה משנולדה הכ"נ היא צחוקת צתולה משנולדה והכי לא שייך קושית הפ"ח דלמא טריפה נולדה דהכא ודאי צתולה נולדה וצפרט שעד ג' שנים לעולם חורין, כדאיחא צגמ' דלא הוי אלא כדמע עינן. גם לדעת הצ"ח דחוקת כשרה ממילא משא"כ צצהמה דהחוקה צא ע"י מעשה הכ"נ החוקה ממילא הוא ולא צא ע"י מעשה והכא לא שייך ג"כ קושיתו של הפ"ח ז"ל מה שהקשה עליהם מחולין, ומה שהקשה עליהם מתוס' חולין י"א דכל חוקה שלא נצברה ולא נודעת אפילו שעה אחת לא אולינן צתרה ולכאורה הכ"נ לא נצברה אמנם לאחר העיון לענ"ד גם הא לא קשיא דהכא כחוקה שנצברה דמי כיון דכל הנשים צתולות נולדות ולא דמי לחוקה שצריך לצבר מתחלה אי חוקה הוא דלא ידוע לן צודאי דכך הוא משא"כ הכא דודאי הוא כך וי"ל. עכ"פ נראה דעמו ז"ל צצפירושו הראשון ס"ל דהכי דאיכא רוצא לא צעי לצרורי ודלא כמג"א צזה וכמ"ש.

אמנם צפירוש השני שח"י דכיון דצצהמה אם צאנו לצדקה צכלהו טריפות מטרחינן טפי הוי כאלו לא מציינן לצרורי ליה, זה נראה לכאורה דמסקים לדעת המג"א ז"ל ולפי זה שפיר צריך לומר דצעי לצרורי וכנ"ל, גם לפי פירוש הראשון עדיין יש לומר דלא דמי לדידן דאף דלא צעי לצרורי צאיסור וכמו שכתבו ז"ל מכל מקום יש לומר דלענין צצכה צעי לצרורי והמג"א דוקא לענין צצכה אמר למלחיה דהכי דאפשר לצרורי מציינן אבל לענין איסור מודה דסמכינן ארוצא וכמו שכתב הט"ז ז"ל דדוקא משום צצכה לצטלה החמירו לצדוק שלא יעצור צלא תשא אבל לא משום דלצשו צלא צצית אמנם צא"ר חולק ע"ז והצ"ח כן מצ"ח ולצוש ומ"מ סי' ט"ז.

ומאז שלא ידע ה"ל שחיטה דשמה לא ידע מעולם, ולפיכך כיון שאין שם חוקה דכשרות והאי רוצ קלוש ואינו רוצ גמור משו"ה לא מהני אלא צדיעצד צדליחא, אבל דדאיחא כיון דאיכא לצרורי מציינן כי היכי דלתחזק, צרם הכא הני צצית איתחזקי לה צכשרות משעת עשייתן צרור לן דכשרים הם פשיטא דאית לן למימר אוקמיניהו אחוקתייהו כל כמה דלא איתרעא. ועיין שו"ת צית שערים למרן כק"ז יו"ד סי' א' צרוצ מצויים אש"מ ואם עשוי לצכות].

והדע דמטיין דהרי כצצדקנו השוחט פעם אחד אמרינן אוקמי' אחוקתי' כל ימי חייו וליכא למאן דס"ל כיון דאיכא לצרורי לצדקי כל שעתא דצעי למשחט אלא שלדעת רמ"א יש לחלק דצדקו פ"א אין עשוי לצכות משא"כ צצית דעצדי דפסקי וא"כ זה מ"ש צצמ"א אח"כ אינו טעם אחר כי זה צריך לזה וכל זה לדעתו ז"ל וכו' ע"ש.

והנראה דדעת המו"ק ז"ל דאפילו היכי דאיכא לצרורי נמי סמכינן ארוצא וכן נראה דעת הרשב"א שהצ"ח לעיל אמנם אפילו לשחיטת המג"א לפי מה שפירש ז"ל צצצרו לענ"ד צצידון דידן לא צעי לצרורי דהכא ודאי החוקה צתולה כשנולדה ואחריו אולינן צחר רוצא דרוצ נשים צתולות נשאות והכא הוי רוצ גמור כמו שמצואר צכצות וצכה"ג אפילו איכא לצרורי לא צעי וגם לטעם דצצית עצדי דפסקי הכא אין שייך לומר כן דודאי צתולים לא עצדי דנשרו כיון דהצתולות שומרות אותן שלא ישרו ולא דמי לטלית שמניחים פעמים צלי שימור. איצרא דגם צטלית אם צדקו והניחו צמקום משומר דעת הע"ת והא"ר ז"ל, ועוד כמה פוסקים דכה"ג לא צעי לצרורי אפילו צטלית כה"ג וסמכינן אמה צצדקו צבר, וגם המג"א צעצמו נראה דמודה לזה. וצו ציוס או שהניח הטלית לצאת לצצודו וכשיחזור ויניח נמי כתצו המפרשים דאפילו לדעת המג"א לא צעי לחזור לצדוק דסמכינן אצדיקה הראשונה וא"כ כ"ש צנשים דשומרין צתוליהן שלא ישרו וכשנושרין מרגישינן ומספרינן לאמן כמ"ש צגמ' ל"ח כולן רואות ומספרות לאמן, ודאי לא שייך לומר טעמא שמה נשרו וכנ"ל. ועיין גינת וורדים כלל ס"צ צצצרים אלו.

וראיתי צצרכי תצוצה יו"ד סי' א' ס"ק כ"ד שהצ"ח צצם שו"ת וצרוך יצחק סי' כ"ה שכתב דהשוחט דבר שאין צריך שחיטה אלא מדצצנן לכ"ע יכולין לסמוך על החוקה אפילו צמקום שיכול לצבר וצ"ע האף יצרך על השחיטה דאף דנימא לענין איסורא סמכינן מ"מ הא לענין צצכה לא סמכינן היכי דאיכא לצרורי.

והתב עיני צפר"ח או"ח ה"ל פסח סימן תל"ז שכתב וז"ל הקשה הצ"ח דכי איתי למשכיר קמן אמאי שיילינן

מצריין וסמכינן אחזקה כיון דאפשר לזרורי בכל עת שטובל ומ"ש מקוה דתתם שא"ל לזדוקה בכל עת שטובל זה וניתח ליה אף דיכול לזרר ונייית כתב דנריך לזרר ולזדוקן.

הן אמת דזיו"ד סי' ר"א כתבו דנכון לעיין במקוה קודם טבילה והוא מתשובת הר"ן הביאה הב"י ז"ל, אמנם התם משמע דוקא במקום שדרכה לחסר לפעמים אבל במקום שאין דרכה לחסר כלל לא כתב שיטכרן צדיקה ואף שמדברי הר"ן היה נראה משמעותו דלעולם נכון לעיין קודם טבילה מדהביא רא"י לדבריו מהא דריש פסחים המשכיר ביתו צ"ד דמשני דליחא קמן דנישייליה והתם אין ריעותא כלל ואפילו הכי אי איתי קמן נריך למשאל"י אבל בש"ע לא כתב כן רק כשדרכו לחסר או כתב דנכון לעיין ולא בע"א, ואפשר דהתם נמי איכא ריעותא שהרי כל השנה הבית מלא חמץ וזה אפילו לדעת הר"ן, ועיין פ"ח הנ"ל, אמנם המג"א ודאי כתב סתמא למילתי דבמקוה סמכינן אחזקה וא"ל לזדוקה בכל עת אף דאפשר לזרורי ונ"ע למה ומ"ש.

ובעמדי משתהה שוהה ומשוטט צין ספרי רבותינו ז"ל מנאחי בח"מ ה"ל ציית שכבר הקשה כן בדברי המג"א ות"י ז"ל, אכן לפמ"ש הרב"י בשם הרא"ש ז"ל סי"ג משמע דגם ציית דרכן לפסוק אלא שאין נפסלין מיד א"כ דומים ממש למקוה שדרכה ליחסר לפעמים אלא שלא ידעינן שתחסר עד פחות ממ' סאה וכו' ע"ש ולפ"ז ז"ל דמה שכתב המג"א אף נ"ל ט"א דלא מקרי חזקה דעשוי לפסק בכל שעה וכבר הבאתי לעיל בשם מו"ק דס"ל הכי וא"כ באמת לפ"ז ז"ל דאפילו לדעת המג"א היכי דהחזקה אלימתי לא נריך לזרורי אפילו היכי דאפשר לזרר כגון מקוה אפ"ה סמכינן אחזקה. ונלע"ד להביא רא"י צורה דהכי ס"ל המג"א דהיכי דהוי חזקה אלימתי סמכינן עלי' ולא צעי לזרר אפי' היכי דאפשר ממה שכתב בסמוך וז"ל ומה"ט לא נהגו לזדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמניחין על הצג משום דאין עשויין לפסק ע"כ, הרי להדיא דהכא אף דאפשר לזרר מ"מ כיון דאין עשויין לפסק סמכינן אחזקה ולא צעי לזרורי וזה ברור לענ"ד ועיין מחנה"ש שם. ומעתה זכינו לדין נמי מאחר דודאי חזקה בתולים חזקה אלימתי הוא והוי כמקוה או ציית למעלה מן הגדיל ולא צעי לזרורי אפילו לדעת המג"א כמו במקוה וסמכינן אחזקה כנלע"ד.

בר מן דין היה קשה לענ"ד ליישב דברי הפרישה דס"ל כמג"א דהיכי דאפשר לזרורי מצריין דא"כ ז"ל דהכי הלכתא הוא ג"כ בקידושין צביאה כיון דאיכא לזרורי צעי לזרר וא"כ באמת המקדש צביאה לא יצרך עד לאחר שיזרר שמנא בתולים והיינו לאחר המעשה וא"כ אמאי דחו המפרשים ז"ל הירושלמי מהלכתא וכתבו דלא סמכינן אגמרא דבני

והנה בתוס' בצורות דף ב' הקשו למה אמרינן רוב מצויין אלל שחיטה מומחין ולא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שלא נשחטה וכן צמים שאין להם סוף דדיעבד אשתו מותרת ולא אמרינן סמוך מיעוטא דנמלטים לחזקת א"א והרא"ה בטה"ב שער י' כתב ללאו דוקא רוב קאמר אלא כל המצויין קאמר שאין לך מצוי אלל שחיטה אלא מומחה ואפילו מיעוט ליכא וכן כתב הרמב"ן ז"ל בקידושין דרוב לאו דוקא אלא כל המצויין דאי לא סמוך מיעוטא לחזקה ועיין ריטב"א ובמשמרת הבית.

והרא"ש כתב הא דסמכינן ארמאשמ"ה ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאין מומחין לחזקה דבהמה צי"י בחזקת א"ע ואחרעי ליה רובא משום דמיעוטא דאין מומחין לא שייך ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא למיעוטא דלא שכיח לא חייש וה"ה לרבנן אע"ג דאיכא חזקה בזהה ולהר"ן דס"ל דמיעוטא דאין מומחין שכיח הא דלא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה הטעם כמו שכתב צמ"ה ד"ז ע"ב משום דאף מאותו מיעוט שאינם מומחים יש שלא יקלקלו בשחיטתן והוי המקלקלין מיעוטא דמיעוטא ואפילו לר"מ לא חיישינן עכ"ל ועיין קונטרס אחרון לש"ע הרב ז"ל.

ולפי פי' הרא"ה והרמב"ן והרא"ש ז"ל ודאי לא דמי הא דיו"ד לדין דהתם שאני דאית לן איסור נגד הרוב מצויין אלל שחיטה ולכן ודאי צעי לזרורי משא"כ צדידן דאין לן שום חזקת איסור אדרבה חזקת היתר יש לן ודאי לא דמי להדדי שוב ראיתי דכן הוא באמת קושית המור וקציעה הנ"ל רק שהוא ז"ל לא הקשה אלא משום דרוב מצויין ואני הוספתי בס"ד גם לדעת הרמב"ן והרא"ה וק"ל.

ובהתבונני בדברי המג"א ראיתי דלכאורה דבריו סותרין מיניה וציה, שהרי כתב שם אמה שכתב הב"ח דלא אוקמי' אחזקתו כיון שאין החזקה בטבע אלא מכח אדם שתקן הציית כדאמרינן ר"פ האשה בתרא (בדג"מ בצורות רפ"ג והתוס' הביאו פ' הא"ב) דרובא דתלי' צמעשה לא חשוב רוב ע"כ וכתב עליו ז"ל לא ידענא מאי קאמר דהתם אמרינן שמא לא צא עליה זכר ואת"ל צא עליה שמא לא נחעזרה משא"כ כאן דנתקנו הציית כהלכתן אוקמי' אחזקתייהו כמו מקוה שהמשיכה לתוכה מ"ס שא"ל לזדוקה בכל עת שטבל זה אף נ"ל דמ"מ חייב לזדוקן משום דאין סומכינן על החזקה במקום דיכולים לזרר כמ"ש ציו"ד, ודבריו ז"ל בעני"ה נפלאו ממני דלכאורה לאו רישא סיפא ולאו סיפא רישא דמאחר דהביא רא"י לדבריו ממקוה דאין נריך לזרר בכל עת משום דסמכינן אחזקה האין כתב בתוך כדי דבור דמ"מ חייב לזדוקן ודבריו האחרונים סותרים את הראשונים דאי באמת חייב לזרר במקום שאפשר א"כ במקוה אמאי לא

קודם הביאה שהוא הקידושין לא יהא עובר לעשייתן ממילא לא צעי נמי לזרר דכה"ג לא מקרי איכא לזרורי וכנ"ל. וכבר הבאתי בחידושי על דה"ג (ס"ק א וד') בס"ד מחלוקת הפוסקים הראשונים ז"ל אי צעי קדושי קודם או זרוכי קודם וגם מחלוקת הפוסקים אי זה מקרי זרחה המנוה דליצעי עו"ל ולא צאתי רק לעורר. (ועיין לקמן תשובה להגר"פ פראנק שליט"א).

שוב ראיתי בהפרדס לרש"י בעניני מילה שכתב ואצי הבן כשמזכר להכניסו בצשא"א אין מזכר אלא לאחר מילה ואע"פ שאמרו חכמים כל המנות כולן מזכר עובר לעשייתן הכ"נ הי"ל לזכר להצ"צ קודם מילה וא"ת והלא מילה שאינו מזכר אחרי"י אלא לפני"י הכ"נ ליזכר הלהכניס קודם אימא לך שאני מילה דמוהל עוסק במנוה וא"א בלא זרחה אצל אם איהו יצרך שמא תקלקל המילה נמנא מוציא ש"ס לזטלה וא"ת שחיטה ותיקיעה נמי תיחוש שמא תקלקל השחיטה ונמנא מוציא ש"ס לזטלה והכ"נ לתק"ש לא דמיין הנך תרתי להא דאיהו זידו ויכול לתקן אצל אצי הבן מנאותו זיד אחר היא הלכך מזכר להכניסו לאחר מילה וכן מנהג זשחי ישיבות ע"כ. ובש"ה סיים וכן כתב רב יהודאי גאון ועיין של"ה הל' מילה ובסדרע"ג ובמחז"ו ס' ת"ק ובא"ו"ז ס' ק"ו אות ו' ובטור יו"ד ס' רס"ה וב"י וב"ח שם. ונראה דג"כ אמרו מאחר דהמוהל עוסק במנוה א"א בלא זרחה אף דאפשר לזרר דלמא יתקלקל וכן בשופר ושחיטה וכן לא חייש דלמא יטרף הבהמה ויתקלקל השופר ואף שכתב דשאני הני תרתי דזידי לתקן מ"מ עדיין קשה ניחוש דלמא יטרף הבהמה או ישבר השופר וק"ל.

ומעתה אמן קנני למילן וכבר הארכתי יותר מדאי בהרבה תבן ומעט זר ואני את פי הדר"ג אשמו, ולא אסיר ממנו ימין ושמאל, ככל אשר ירני ומי כמוהו דעה מורה, עונה ומשיצ לכל קורא, להורות לפניו דרך האמת, אליו פונים בכתב וחומתת, ואשר יגזור הוא יקום, לעולמי ועולמים המה חוקים.

כ"ד עבד לעבדי ד' השותה בצמא את דבריהם ומצפה לרחמי שמים בכל עת ורגע להנצל מכל פגע ולזכות לראותה בבנינה במהרה דידן בהרמת קרן התורה ובביאת בר נפלי.

אני הצעיר מנשה הקמץ במא"ז הי"ד רב דחברה ליאדי נוסח האר"י ברוקלין נ"י, מ"ר ישיבת שארית הפליטה.

בשלהי המכתב:

מה שכתב הגר"א בגליון הש"ס ע"ז ס"ו ע"צ לשיטת אצי ורצא והקשה לו ז"ל לשיטתייהו ולא זכר השר ז"ל מתשו

מערבא כיון דאליבא דאמת הכי קיי"ל דצעי לזרר הכי איצעי לן להורות דלא יצרך עד לאחר שיזרר, וז"ע.

גם בזמן הזה דלא נהגו לקדש זמן הרצה קודם כגמ' דנותנין לזתולה י"צ חדש רק מנקדשין וצועלין מיד הי"ל נמי למימר דיצרך לאחר הביאה כיון דאיכא לזרר ואין לומר טעם דצריך להמתין י"צ חדש וי"ל. עוד קשה לי דהשוחט את הבהמה נמי לא יצרך דלמא ימנא טרפה ונמנא זרחה לזטלה וכיון דאפשר לזרורי ישחוט קודם וכשימנא הבהמה כשרה יצרך על שחיטתו. וז"ל דכה"ג לא מקרי אפשר לזרורי כיון דצעי צריך עובר לעשייתן א"כ לא אפשר לו לשחוט קודם ולזרר דאז לא יהא עובר לעשייתן וכה"ג לא הוי בכלל אפשר לזרורי ואפשר לזרר לא מקרי לענ"ד רק כשאפשר לזרר כמו שהוא ועשיית המנוה ישאר כמו שהוא צלי שנוי זה. (ועיין לקמן תשובה ח' ביאור יותר לקושיא זו מירושלמי זרחה ודו"ק).

ובלע"ד דכן הוא ג"כ דעת המג"א ממה שכתב שם חו"ל ולפי טעם זה אם בתוך שיתעסק בצדיקותו לא יוכל להתפלל עם הציבור ראשי ללבושו צלי צדיקה ע"כ. והמפרשים נדחקו בטעם הדבר ולכאורה צ"ע דזרר לדעת הפוסקים דס"ל דלא חיישינן הכא משום שילבוש טלית שאינו מצויינת דאהא סומכין ארובא ודלא כט"ו והחשש הוא רק משום לא תשא וזרחה לזטלה, ומעתה יש לי ענה נכונה כשיראה הזמן קצר וא"א ליה לצדוק צעוד שיוכל להתפלל עם הציבור ילבש הטלית כמו שהוא צלי צדיקה וצלי זרחה ג"כ ואחר התפלה יצדוק הטלית ויצרך עליו וא"כ אמאי החיר המג"א ללבושו צלי צדיקה ולזכר עליו שהרי אפשר לזרורי לאחר התפלה ולזכר עליו, ולשיטתו צמקוס דאיכא לזרורי לא מזכר עד שיזרר, אע"כ ז"ל דכה"ג לא מקרי אפשר לזרורי מאחר דצריך לזכר עובר לעשייתן והא ליכא.

ואין לומר דכשמזכר אחר התפלה עדיין עובר לעשייתן הוא צמה שיקיים אח"כ וכמ"ש הב"י לענין טלית קטן שלבושו צעוד שאין ידיו נקיות דדינא הוא שילבושו בלא זרחה וכשיטול ידיו ימשמש צליצית ויצרך והקשה הב"י והא לא הוי עובר לעשייתן ותי"מ מ"מ הוי עובר לעשייתן צמה שמקיים אח"כ ומציא רא"י מדברי ר"י שכתב בתפילין מי ששכח לזכר קודם הנחת תפילין יצרך כ"ז שעדיין עליו אמנס הט"ו ז"ל סק"ט כתב דא"צ לזה דאין שייך כאן עובר לעשייתן דאותה שעה לא הוי חזי וכ"כ הר"ן ספ"ג שאכלו לענין טבילה דמזכר אחר המעשה משום דאחתי גברא לא חזי ע"כ, אמנס הכא הרי גברא חזי הוא וצעי לזרוכי עובר לעשייתן ולכן א"א לו ללבושו צלי זרחה וכנ"ל והוי בכלל א"א לזרר. וזה לענ"ד צרור.

ומעתה הכ"נ לענין קידושין אפשר לומר למ"ד דצעי לזכר זרחה קידושין קודם כיון דלא יהא הזרחה

הר"ן תשו' ס"ה שמצא שם היטב קושייתו ז"ל גם הריטב"א במקומו הרגיש שם בקושייתו ז"ל ע"ש ונע"ג.

סימן ז

ב"ה יום כ"ה אדר תשי"ז, ירושלים ת"ו

שלמא רבא ונפישא מארעא קדישא לכבוד הרה"ג חו"ב קנקן חדש מלא ישן וכו' מו"ה מנשה קליין שליט"א, רב לחברא בברוקלין.

יקרת מכתבך מי"ט מר חשון קבלתי, וכבר כתבתי לך פעם שכבר הגעתי לימים שלא אוכל לזאת ולבא ומיני אז נתוסף לי חולשה. הש"ת יעזור לי שאשוב לאיתני ולתנאי הראשון אבל לא אשאר בע"ח צפרט ששדית נרגא בדברי.

ג"ל פשוט שגם חזקת בתולה שנולדה יש לה ריעותא שהוא חזקה העשויה להשתנות ע"י בעילת האדם או אפילו ע"י פיתוי לא אבדה בזה חזקת כשרותה וכמ"ש המ"מ בפ"א מהל' אישות ה"ד דבעילה שע"י פיתוי גם הר"מ מודה שאין זה משום לאו דלא תהיה קדשה ממילא איצטמיד הסבדתי לתירוץ הדרישה באה"ע סימן ס"ג בטעם הירושלמי והיכא דאיכא לצרורי מיד מצרירין כדי שלא יבא לאיסור ברכה לצטלה.

וע"ד מג"א התנוהים בסי' ח' ס"ק י"א יש לי הערות נוספות ומקודם אבאר דין מקוה. בשו"ת הר"ן סי' ס"ו מוצא צ"י יו"ד סי' ר"א כתב וז"ל דמקוה שהוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממי' סאה זריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא ידעה בודאי שבשעה שטבלה היו מי' סאה זו אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כ"כ שיעמוד על פחות ממי' סאה אע"פ שפעמים מימיו עולים מימיו מתמעטין אין זריכה לחזור ולטבול דהא איכא למימר אוקמי' אחזקתי' שהוחזקה שהיו זו מי' סאה והא לא אחא לידי ריעותא כלל ואע"פ שפעמים מימיו עולים פעמים מתמעטין מה בכך מ"מ כשר הדבר לעיין קודם הטבילה אם יש זו מי' סאה אם לאו דאין סומכין על החזקות בדבר שהוא אפשר להתברר מדאמרינן בפ"ק דפסחים צעי מיני' מר' נב"י המשכיר בית לחצירו צ"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נ"מ דליחא להאיך ולשילוי לאטרותי להאי מאי וכו' אלמא דכל היכא דליחא קמן שילינן ליה ובפסחים הביא הר"ן עוד ראי' ממש"כ הרי"ף בפ"א דחולין לענין רוב מצוין אלל שחיטה מומחין הם דאם הוא לפנינו צריך למצדקיה תמלית דברי הר"ן בתשובה מוצא בש"ע שם סעי' ס"ה לפסק הלכה.

והנהגה הראויה שהביא הר"ן לדבריו מחזקתו בדוק ומרוב מא"ש מומחין הן שם אמרינן דמדינא אם הם לפנינו צריך לברר ובכאן לענין מקוה לא כתב רק דכשר הדבר לעיין

וז"ל דס"ל להר"ן דהפרש גדול יש בין חזקה דמקוה לחזקת בדוק ורוב המצוין אלל שמ"ה דאלו באין ע"י מעשה ויכול להיות שלא צדק או בשוחט שלא למד או שלמד ושכח ומחמת זה הם גרועים משא"כ במקוה שהחזקה טובה שידוע שהי' זו מי' סאה ולא נתמעט מ"מ סאה מה"ט כתב הר"ן שרק כשר הדבר לעיין ולא מדינא. וכ"כ החכ"א צנינת אדם שער רוב וחזקה סי' ט'.

והלבוש אחר שהעתיק לשון הש"ע אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כו' אינה זריכה לחזור ולטבול הוסיף ולא חיישין שמה עכשיו בשעת טבילה הי' נתמעט לפחות ממי' סאה כיון שאינו מוחזק בכך אוקמינן ליה למקוה אחזקתו שהי' זו מי' סאה ואע"ג שיש חזקת האשה כנגדו שהיא בחזקת טמא מ"מ כיון דידעינן בודאי שהמקוה היה מלא היו כמו ס"ס ספק שמה לא נתמעט כלל ואח"ל נתמעט שמה לא נתמעט לפחות ממי' סאה לפיכך טהור מ"מ כיון שדרכו להתמעט טוב וכשר הדבר לעיין קודם טבילה אם יש זו מי' סאה. ואינו יודע מאין לקח הדברים שהוסיף שמוחזקין מכה ס"ס ספק שמה לא נתמעט כלל ואח"ל נתמעט שמה לא נתמעט לפחות ממי' סאה לפיכך טהור וצ"ן כתב מפורש שממה שנתמעט לא אחיליד ריעותא כלל כיון שהוחזק שאינו מתמעט פחות ממי' סאה ואין צריך להביא מכה ס"ס. וגם ממה שסיים מ"מ כיון שדרכו להתמעט טוב וכשר הדבר לעיין קודם טבילה אם יש זו מי' סא מצואר דעתו דמה שכשר הדבר לעיין קודם טבילה הוא רק במקוה שדרכו להתמעט אבל במקוה שהוחזק שאינו מתמעט כלל א"צ כלל לעיין ולפי מה שכתב הר"ן אין הפרש בין מקוה זו למקוה שהוחזק שלא נתמעט כלל וכ"כ צנינת אדם שם דאף להרשב"א במשמרת הביט ד"ה ע"א שכתב דסתם מקוה אין צריך למדוד דאוקמינן אחזקה אע"ג דיש חזקה לטומאה מ"מ כשר הדבר לעיין.

ולענין חזקת צנינת שהמג"א השיג על הב"ח וכתב דאין לדמותו לחזקה ורוב הנעשין ע"י מעשה משום דכאן ראינו שנתקנו הצנינת כהלכתא ויש לדמותה למקוה שיש בה מי' סא וא"צ לבדוקו בכל עת שטובל בה. ומה"ט כתב הר"א ש דנהגו שלא לבדוקו רק הירא והחרד יש לו לבדוק וזה כמו שכחתי דגם במקוה שהוחזק שאין מימיו מתמעטין כשר הדבר לעיין אם יש זו מי' סא לדעת הר"ן דלא כהלבוש.

אבל מש"כ המג"א אח"כ נ"ל דמ"מ חייב לבדוקו זה דלא כהר"א ש דהר"א ש כתב רק דהירא והחרד יש לו לבדוק וכן מש"כ הטעם דאין סומכין על החזקה במקום שיכולין לברר כמ"ש ציו"ד סי' א' הלל אותן הדברים עמנן כתב הר"ן בתשו' לנידונו במקוה ומציא ראי' מחזקת בדוק

אשר בעוה"י צעוד ימים יאח מצית הדפוס ע"כ יהיו דברי מעטים ולא באתי להשיב על דברי כ"ק כי אם לפרש לתלמיד כמוני דברי כהדר"ג אשר לא זכיתי להצין לפום ריהטא הנאמרו בודאי צדק רק מיעוט השגתי גרמה לי אשר אכתוב מה שאיני מצין ואבקש מאת כ"ק שליט"א לעיין בדברי מעט יותר מכפופי'א כי ללמוד אני צריך וכהדר"ג התנצל בתשובתו הרמה כי לא יכול לעיין היטב מחמת חלשות גופו ד' ישמרהו לנצח ולכן נחשדתי בעיניו הטורות כי דרכי נסתרה אמנם תורה היא והאמת אהוב לי ואחפשהו ומשום והייתם נקיים אבאר דברי הראשונים ואי"ה אסור מעלי תלויה ומהחונן לאדם דעת אבקש להדריכני צמעגלי צדק למען שמו.

וזה החלי במכתבי השנית כתבתי לכ"ק דלענ"ד א"א לומר הטעם של הפרישה בטעם הירושלמי דלכן מצרכין אחר הבעילה שמה ימנא פ"פ ונמנא ברכה לצטלה וכל היכי דאפשר לצרורי מצררינן דכה"ג לא צעי לצרר חדא דהכא איכא חוקה מעליא ועוד הקשתי משחיטה דהשוחט נמי אמאי סומכין ארוב בהמות כשרות הם ומצרכין קודם השחיטה ניוחש שמה ימנא טריפה או שמה יקלקל בשחיטתו ונמנא ברכה לצטלה וא"כ ישחוט קודם ויצרר דהיכי דאפשר לצרר מצררינן ע"כ.

ובהדר"ג לא שט לצו לקושיתי זאת משחיטה כלל ואתי תלין שגמתי שלא בארתי כל צרכי ובאמת קושיא דא הוא מחלוקת מפורשת צירושלמי ברכות פ"ט ה"ג ו"ל מנות אימת מצרך עליהן רבי יוחנן אומר עובר לעשייתן רב הונא אומר בשעת עשייתן אחיא דרב הונא כשמואל דאמר רבי יוסי צר ר' זון בשם שמואל כל המנות טעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מתקיעה וטבילה ויש אומרים קידושין בצעילה וכו' שחיטה אימת הוא מצרך עליה רבי יוחנן אומר עובר לשחוט ר' יוסי בן הוראי אומר משישחוט למה שמה תתנבל שחיטתה מעתה משיצדק הסימנים חוקת בני מעיים כשרים תני ונטלו הזאבים מעיה כשרה וחושש שמה ניקבה רבי זא בשם רבנן דתמן בני מעיים בחוקת כושר, ופי' הפנ"מ עובר לשחוט, קודם שישחוט, משישחוט למה שמה וכו' ונמנא ברכה לצטלה, מעתה אי חיישינן להכי א"כ משיצדוק הסימנים, כלומר אף לאחר שיצדוק הסימנים והן נשחטין כתיקונן ניוחש שמה ימנא איזו טריפות צבני מעיים, ומשני חוקת בני מעיים כשרים הן כל זמן דלא אחיליד בהו ריעותא דתני בצרייתא שחטה וכו' ע"כ.

והנראה להדיא דצירושלמי הוא מחלוקת בשחיטה אי מצרכין עובר לעשייתן או לא ונראה נמי דאף דנחלקו עד שיצדק הסימנים מ"מ לאחר שנצדקו הסימנים לא נחלקו רבי יוחנן ורבי יוסי דחוקת בני מעיים כשרות הן וסמיכין אחוקה, ולכאורה למה לא נמתין גם הכא בצרכה עד

ובפסחים מציא ג"כ מהדין שציו"ד הנו' ואעפ"כ עשה הפרש ציניהם דלמקוה כתב רק דכשר הדבר לעיין בו אם יש מ"ס ובאלו השנים כשהוא לפנינו צריך לצרר מדינא וחדוש שלא הזכיר כלל תשו' הר"ן כאן.

ומה שכנת בשם הס' חמד משה לתרן דברי המג"א דגם מש"כ קודם וחיב לצדקן הוא משום דס"ל דאינה חוקה אלימתא משום דגם ציית דרכן לפסוק אלא שאינן נפסלין מיד תירושו לחוק צעיני דהרי מקודם דמו חוקת ציית למקוה שיש בו מ' סאה והוחזק שלא יתמעט כלל א"כ האיך כתב שחיב לצדקן דלא כלשון הרא"ש דרק הירא וחרד יש לו לצדוק, רק אח"כ כתב אף נ"ל טעם אחר דלא מקרי חוקה דעשו' לפסוק בכל שעה משמע דמקודם לא אחי עלה מטעם דעשו' לפסוק, והס' חמד משה אין צדי.

ומה שהעיר בשלהי מכתבו על הגרע"א בגליון הש"ס ע"ו סי' ע"ב לשיטת אב"י ורצא והקשה לו ז"ל לשיטתייהו ולא זכר השר ז"ל מתשו' הר"ן סי' ה' שמצא שם היטב קושייתו גם הריטב"א במקומו הרגיש שם בקושייתו ז"ל ע"ש הוא תמיהה קיימת ואין לי פתרון.

והנני לברכו שיזכה ללמוד מתוך נחת והרחבה ולברך על המוגמר מיגיעתך ומפעולתך הנשגבה כנפשך ונפש הדרשנו לטובה, ומצפה לישועה קרובה, ידיך דושו"ט באה"ר.

ישראל זאב מינצברג

סימן ח

אור ליום ב' לסדר ויסעו ויחנו כ"ג תמוז תשי"ז ברוקלין נוא יארק יצו"א זקן שבסנהדרין, היושב בלשכת פלהדרין דולה ומשקה תורת משה אמת, הנתונה בכתב וחותרת, בחדרי תורה הוא בקי, משנתו זך ונקי, רב הרבנים, המצויין שבדיינים, גאון ישראל עמוד הימיני פ"ה שמו מפארים, משכיל לאיתן וכו' כהדר"ג מוהר"ר ישראל זאב מינצברג שליט"א רב ומו"צ בירושלים עה"ק ת"ו.

אחר רוב קידה והשתחיה מרחוק אל מול פני כ"ק לא אוכל להתאפק מלהגיד רוב זערי ורעדה אחותני בקראי במכתב כ"ק מרן שליט"א אשר לא היה צקו הצריאות, ואני תפלה לא-ל גדול ונורא בורא שמים וארץ שיחורוהו לימי עלומים בצריאות ואריכות ימים וחיים ושלוש עד זא יצא גואל במהרה, וצידו לגזור גזרה, ויגזור אומר לחיים ועולם, ובמלכות ש-די יתקן העולם, והיתה לדי' המלוכה, וזכה ללמוד תוה"ק כצבד ומנוחה.

ומתחלה אבקש סליחה על איחור מכתבי דין כי צעונ"ה אני טרוד עד למאד ובפרט עכשיו בקידור חיבורי

שנצדוק לד"ה כיון דאיכא לברורי ועכ"פ צדדיקת הריאה דהוא מיעוט המנאי. ואין לדחוק דהכא צדדיקת פנים היינו טעמא משום טרחא יתירא וכשיטת הרשב"א, דהרי צירושלמי לא משני אלא דבני מעיים צחוקת כושר ולא נתנו טעם משום טרחא ועוד יש להוכיח דידן מעיקר מחלקותם דהנה ודאי דקיי"ל כר' יוחנן דמצרך עובר לעשייתן בשחיטה ולא כר' יוסי וע"כ דסמכינן ארובא אפי' לענין צרכה ולכאורה ז"ע למה לא קיי"ל כר' יוסי דסברתו ישרה דודאי היכי דאפשר לברורי מצריינן משום צרכה לצטלה אפילו אי סמכינן ארובא בשאר דברים מ"מ לענין צרכה לא סמכינן ארובא וחזקה.

ג רבי יוחנן גופיה אמאי פליג על ר"י ולא חייש לברכה לצטלה דלמא תתנבל בשחיטה ואין לומר דלדלמא תתנבל לא חיישינן דידו הוא כמ"ש כבר צס"ד צס"ג רש"י דנראה דהירושלמי לא ס"ל האי טעמא דידו, ועוד דמכל מקום ניחוש דילמא ימנא טריפה ואף דלא חיישינן כן לענין איסורא, מ"מ לענין צרכה ניחוש משום צרכה לצטלה וכעת המג"א, גם מדאמר ר"י הטעם משום עובר לעשייתן ולא השיב לר"י דלמא תתנבל לא חיישינן דידו הוא משמע דלא סבירא ליה האי טעמא, ואין לומר משום דאחר השחיטה שוב לא יכול לצרך לר' יוחנן דודאי אי לא הי' יכול לצרך לאחר שחיטה לא הי' פליג ר' יוסי וגם ר' יוחנן היה משני ליה לאחר שחיטה אין כאן עוד צרכה א"ו דס"ל דלאחר שחיטה נמי אי לא צרך מקודם מצרך לאחריו ואפ"ה פליג עליו וס"ל דמצרך עובר לעשייתן.

ובא"ו הגדול סימן כ"ה צהלכות ק"ש כתב וז"ל למדנו מכאן דכל היכא שלא צרך קודם המנוה מצרך לאחר כן וכו' ותו ראייה דאמר צירושלמי פרק הרואה (הל' ג') שחיטה אימתיה מצרך עליה רבי יוחנן אומר עובר לשחוט רבי יוסי בר נהוראי אומר משישחוט למה שלא תתנבל בשחיטתה הרי למדנו שאדם יזא ידי חובת הצרכה אחר עשיית המנוה מעתה היכא ששכח לצרך עובר לעשייתה יצרך אחר כך כההיא דפ' שלשה שאכלו דאמר רבינא הלכך אפילו גמר כל הסעודה כולה יחזור ויצרך ע"כ מאו"ו.

והנראה נמי דמפרש ז"ל דברי הירושלמי הנ"ל דשפיר מצי לצרך אחר עשיית המנוה היכי ששכח מעתה תתחזק קושין הנ"ל דאי נימא היכי דאיכא לברורי מצריינן א"כ אמאי אמרו בשחיטה מצרך עובר לעשייתן צבר קודם משום צרכה לצטלה, אמנם להלכה נראה דסמכינן ארובא בשחוט וצריכינן עובר לעשייתן ולא חיישינן כלל משום צרכה לצטלה ודבר זה טעמא צעי למה, על כן צריך לומר צתרי אנפי או דנימא דצחמת מכאן מוכח דלא חיישינן לברורי אפילו לענין צרכה, ולעולם סמכינן ארובא, או דנימא דכל היכא

דצריך לצרך עובר לעשייתן וא"א לברר אלא צאופן שנצרך לאחר העשייה וכעין שחיטה שצריך לשחוט קודם ואח"כ לצרך אי צעינן לברורי כה"ג לא קרינן איכא לברורי כיון דלא יהא עובר לעשייתן ואיכא לברורי לא מקרי אלא צלי שום השמנות ולדעת המג"א ז"ל כפירוש האחרון כמובן ואם כן קידושין צבעילה נמי ממ"ג אי צעינן עובר לעשייתן א"כ לא מקרי אפשר לברר דאם יצטלה מקודם לברר הצמוליס א"כ שוב לא יהא עובר לעשייתן ולטעם הראשון כ"ש דמצרך קודם דלא צעינן לברר כלל וזה לענ"ד צבור.

ובמכתבי הראשון אשר השצתי לכהדר"ג אחר שלחו הגהתי צשלהי המכתב שוב מנאחתי צפרדס לרש"י צעניני מילה שכתב ואצי הצן כשמצרך להכניסו צצרתו שא"א אין מצרך אלא לאחר מילה ואע"פ שאמרו חכמים כל המנוה כולן מצרך עובר לעשייתן הכי נמי הי"ל לצרך להצ"צ קודם מילה וא"ת והלא מילה שאינו מצרך לאחריה אלא לפנייה הכ"ו ליצריך להכניס קודם, אימא לך שאני מילה דמוהל עוסק צמנוה וא"א צלא צרכה אצל אס איהו יצרך שמה תתקלקל המילה נמנא מוציא ש"ש לצטלה וא"ת שחיטה ותקיעה נמי תיחוש שמה תתקלקל השחיטה ונמנא מוציא ש"ש לצטלה והכ"ו לתק"ש לא דמיין הנך תרמי להא דאיהו צידו ויכול לתקן אצל אצי הצן מנאותו ציד אחר הוא הלכך מצרך להכניסו לאחר מילה וכן מנהג צשתי יציבות ע"כ וצשלהי הלכות מילה סיים וכן כתב רב יהודאי גאון.

והנראה מדברי רש"י ז"ל צבור מהא דכתב דשאני מילה וכו' וא"א צלא צרכה משמע דכל העוסק צקיום המנוה א"א צלא צרכה וכיון דא"א צלא צרכה ממילא א"א ליה להמתין ולברר עד לאחר המנוה ומקרי כה"ג א"א לברורי וזה ראייה צבורה צס"ד למה שכתבתי דכה"ג לא מקרי אפשר לברורי. והא דכתב רש"י עוד דלא דמיא הני תרמי כיון דצידו לתקן אצל אצי הצן מנאותו ציד אחר הוא ומשמע דאי לאו טעמא דצידו לתקן הכ"ו דהוה מצרך אחר עשייתן לא זכייתי להצין דצריו הקדושים ודצריו אלו האחרונים סותרים את הראשונים שכתב דהעוסק צמנוה א"א צלא צרכה וצתוך כדי צבור כתב טעמא משום דצידו לתקן ומשמע דאי לאו הכי אפילו עוסק צמנוה אי לאו שצידו לתקן הוה צלא צרכה א"כ לאו רישא סיפא ולאו סיפא רישא, וצלא זה קשה מה יתרך צשחיטה דאף דנימא השחיטה צידו הוא משום דרוצ מנאין אצל שחיטה מומחין הן מ"מ עדיין ניחוש דלמא טריפה שחט וזה אין צידו לתקן א"ו דסמכינן ארובא וחזקה וכמו שכתבו צירושלמי להדיא.

ובר מן דין דברי רבינו מאוה"ג רש"י הקדוש לפעוט כמזי ז"ע מדברי הירושלמי הנ"ל שהרי שם הוא מחלוקת

והנה למדתי מדברי רש"ש גאון ז"ל דצידו לתקן כונתו מאחר שצידו הוא והוא עושה המצוה ודאי יעשה ואין כונתו כמו שרציתי לומר דצידו לתקן אם יתקלקל דהכא כתב להדיא הנך תרתי צידו שלו ואיכא למימר דמני מקיים להו וכו' ומעתה יש לומר נמי לדעת רש"י מה שכתב צידו לתקן שחיטה ותקיעה נמי כונתו דיכול לקיים המצוה כדעת רש"ש ולא שצידו לתקן אם יקלקל דמאחר דקלקל בשחיטה מאי תקון שייך ביה וכנ"ל וא"כ מיושב נמי מה שהקשתי דדברי רש"י סותרין ודו"ק, וא"כ פש לן טעם רש"י ז"ל במילה דמי שעוסק במצוה א"א בלא ברכה והכא שאני משום דאין צידו לעשות או טעם האו"ו דהכא אינו עושה כלום ומעתה צין לטעם רש"י ורש"ש ור"ע גאון ז"ל צין לטעם האו"ו ז"ל ודאי במקיים המצוה צריך לצרף עובר לעשייתן וא"כ קידושין צבעילה נמי כיון דעבד מעשה צבעילה דומה לשחיטה ותקיעה דצעי עובר לעשייתן וכמו דלא חיישין בשחיטה דלמא טריפה שחט הכ"כ לא חיישין דלמא צעולה הוא וזה לענ"ד ברור צעוה"י.

וראיתי בפרישה שכתב אדברי רש"ש גאון כיון שנעשית ע"י אחר ור"ל ולא אמרו בכל המצוות דצריך לצרף עובר לעשייתן אלא כשהמזכר עצמו עושה המצוה ונראה דהטעם הוא (כשנעשית ע"י אחר דאין צריך לצרף עובר לעשייתן משום דחיישין) שמה לא יעשה האחר המצוה ולכן לא יצרך עד אחר שעשה ע"כ. ולא ידענא למה כתב בלשון ונראה שהרי רש"י ורש"ש כתבו להדיא משום דמוהל צידו הוא והאחר לאו צידו הוא וגם כתבו הטעם שמה תתקלקל המילה ולא הביא כלל האי טעמא ונראה שלא ראה גוף דבריהם ז"ל רק ממה שמביאים הטור ולכן כתב בלשון ונראה וכו'.

אמנם מדברי ריא"ז נראה דמטעם אחר הוא דלא חיישין שמה תתקלקל או שלא יעשה האחר המצוה אלא דכיון דאין עושה מעשה לא צעי עובר לעשייתן ועוד דאין זו ברכה על ברכת המילה אלא שצח והודיה להקצ"ה שזונו על מצוה זו וגם זה נעלמה מיני" דהפרישה ז"ל במחכת"ה. והחלוק צין הני תרי טעמי נראה דלטעם האו"ו דלא צעי עובר לעשייתן משום דהוי ברכת שצח והודיה או משום דאינו עושה מעשה ה"ה דאי צירך קודם מילה נמי לית לן בה וכרשב"ם דלקלקולי לא חיישין רק אינו צעי עובר לעשייתן אלא לטעם הרש"ש ורש"י ז"ל שמה יתקלקל ונמצא מוציא ש"ש לצטלה אסור לו לאצ לצרף מקודם וזה ברור לענ"ד.

ואם כנים אנחנו בדברים אלו יש לי לענ"ד לישב שיטת רבינו הטור מקושיה עצומה שהקשה לו הב"י ז"ל בקי' הנ"ל ונתלבטו בו הב"י והצ"ח ז"ל והדרישה דאחר

התנאים אי מצרכין עובר לעשייתן ורבי יוסי אהכ"כ דחייש משום שמה תתנבל הרי דלא אמרינן הטעם משום שצידו לתקן וגם רבי יוחנן דפליג לא אמר הטעם משום דצידו לתקן אלא דלא חייש לשמה תתנבל משום דצעינן עובר לעשייתן, אבל נראה נמי דלא ס"ל הטעם משום דצידו לתקן מדלא השיב לו כן, וכמו שכתבתי לעיל, וזודאי מה יתקן שייך בשחיטה לאחר שנתנבלה, ועכ"פ נראה ברור דהירושלמי לא ס"ל הטעם משום דצידו לתקן אלא משום דצעי עובר לעשייתן וא"כ דברי רבינו המאוה"ג ע"ג לענ"ד.

וראיתי באו"ו הגדול הלכות מילה סי' ק"ז אות ו' שכתב והיכא שהאב מל מצרך למוול וכו' וכבר היה מנריך רשב"ם לצרף להכניס קודם המילה דלהכניסו משמע להבא כמו לצער כדאמרינן בפסחים דף ז' ע"א בלצער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ואי לאחר המילה הרי משקר שכבר נכנס ועוד דצריך לצרף עובר לעשייתן ולא נהירא לר"ת מדקאמר הכא העומדים שם אומרים כשם שנכנס לצריית וכו' ואי קודם המילה הרי עדיין לא נכנס ולכן אומר ר"ת דלאחר המילה יש לצרף להכניסו, ואע"ג דלהכניסו משמע להבא לא קשיא מידי שאין זו ברכה על קיום מצוה מילה זו אלא מודה ומשבח להקצ"ה שזונו על מצוה כשתבא לידינו וכאן תקוה להודיע ולגלות שזאת המילה נעשית לש"ש ואע"ג דשאר מצוה מצרך עובר לעשייתן הני מילי שהעושה מצרך אבל היכא שהמזכר אינו עושה כלום לא שהרי ברכת אירוסין אינה אלא לאחר אירוסין וכן נמצא בתשו' הגאונים דלאחר המילה הוא ברכת להכניסו ע"כ. (ובחדושי משנה הלכות סק"א הארכתה בזה בס"ד).

והנראה דהאו"ו ז"ל תירך תירוך אחר למה האב אינו מצרך במילה עובר לעשייתן והטעם משום דאינו עושה כלום וכונתו מאחר דאין צידו שום מעשה לא שייך גבי עובר לעשייתן דעובר לעשייתן כונתו כפירושו דצעי עשייה דוקא נמי ובהא שפיר מיושב משחיטה ושופר מה שהקשה רש"י דלא דמי להתם, דהתם הוא עושה מעשה. אמנם דעת רב שר שלום גאון בסידור רב עמרם גאון כדעת רש"י ז"ל וז"ל כשמצרך אבי הצן להכניסו בצרייתו של אברהם אבינו אין מצרך אלא לאחר המילה ואע"פ שאמרו חכמים כל המצוות כלן מצרך עליהן עובר לעשייתן מילה שאני דחיישין שמה תתקלקל המילה ונמצא מוציא ש"ש לצטלה וא"ת שחיטה ותקיעה נמי ליחוש לא דמי הנך תרתיין הן צידו שלו ואיכא למימר דמני לקיים להו מילה ציד אחר הוא מי יימר דמקיים הלכן לאחר המילה מקומה וכן מנהג בשתי ישיבות ע"כ וכ"כ בשמו יו"ד סי' רס"ה.

שהציא הטור מחלוקת רש"ם ור"ת כתב ורצ שר שלום כתב שאין לו לברך אלא לאחר המילה וכו' וכ"כ בעל העיטור. וכתב ה"ה ז"ל מתוך לשונו משמע שהיא סברה שלישית ודבר תימנה הוא שהרי הדבר מבואר שהוא סברה ר"ת כמבואר בדברי המוס' והרא"ש ז"ל שרצינו תם החזיר המנהג לקדמותו שיברך אפי' הבן לאחר המילה.

וְלַעֲבָד נראה לי שצד דעת הטור דדעת רש"ם דעה שלישית היא, והוא דמאחר דר"ת לא נתן טעם לדבריו בפלוגתא על הרש"ם מטעם שמה יתקלקל דלאו הוה משמע דאסור לברך מקודם אלא הנהיג המנהג לקדמותו מכח מנהג ומשמע דלדינא מודה ליה להרש"ם דמותר לברך מקודם גם כן ולא פליג עליה אלא מסביר ומכח מנהג העולם שלא לשנות, ומשום קושית רש"א וגם ממה שאומרים כשם שנכנס, ומשמע שכבר נכנס, אמנם אי לאו הכי הוה מודה ליה להרש"ם ז"ל ולא חייש שמה יתקלקל וכטעם האו"ז ז"ל, אמנם הרש"ם גאון ז"ל נתן טעם לדבר שמה יתקלקל המילה וא"כ איסור נמי יש בו ובע"כ לא יברך משום ברכה לבטלה ומעתה עולין דברי הטור ז"ל כפתור ופרח שכתב ור"ת כתב שאין צריך משמע דלריכא הוא דלא צריך אבל אי צעו ראשי לברך קודם כרש"ם, וגם הרי"ף ז"ל צתשו' סי' רנ"ג כתב וז"ל וכן אפי' הבן צריך שיברך להכניסו בצרייתו של א"א ואח"כ מלין אותו ואפילו אם צריך לאחר שכל אם לא פרע עדיין מותר וכו' ולדעתו ז"ל נראה דאחר המילה ופריעה אסור לברך והכי משמע לשונו אם לא פרע עדיין מותר ואין איסור בדבר אבל רצ שר שלום גאון כתב שאין לו לברך אלא לאחר המילה וצעו דוקא לאחר המילה וקודם המילה איסור יש בו משום דחיישינן לברכה לבטלה.

והב"ח ז"ל כתב ולפי שמדברי ר"ת משמע שלא נחלק על רש"ם אלא שלא לשנות המנהג אבל אם היו נוהגים בזה המקום כרש"ם לברך להכניסו קודם היה מקובל המנהג צעיינו וכו' וזה מטה לפירושי אמנם אני הבאתי צעוה"י ראיה ברורה לדבר מאו"ז הג"ל.

וּבַדְרֶךְ אגב ראיתי לרצ עמרם גאון שכתב וז"ל והכי אמר מר רב יהודאי גאון בית דין שאלו במקום שאין אב הכל מצרכין להכניסו בצרייתו ע"כ אמנם הרא"ש ז"ל קידושין דף כ"ט ע"א הציא דברים אלו בשם רב האי גאון וז"ל והיכא דלא מהליה אצוה מי חייבא צי דינא למימהליה דכתיב המול לכם כל זכר ואין לברך להכניסו בצרייתו וכן כתב הרב הברללוי בשם רב האי גאון צ"ד שמלין מקום שאין האב הכל מצרכין להכניסו והרב כתב שאין מצרכין ע"כ. וזע"ק.

בַּחֲזוֹר לעניינינו כי יאחתי ממחילתי קצת, והנה ברכת אירוסין בכלל ברכת המנות הוא וכן מוכח צירושלמי דברכות פ"ט ה"ד דגרסינן תם כל הברכות כולן מצרכין עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הקידושין צבעילה ועיין רמב"ן ז"ל והר"ן פ"ק דפסחים דף ז' וכבר הארכתי בזה צעוה"י, ומעתה כיון דהוי בכלל ברכת המנות ממילא ודאי דצעי ברכה עובר לעשייתן נמי. וראיתי צתש"ן חלק צ' סימן ע"ד שהאריך שם בהאי דינא דעובר לעשייתן לענין ברכת אירוסין וכתב הדברים הציא שם מחלוקת הראשונים, דעת הראב"ד צהשגות דמקדש ואח"כ מצרכין והטעם משום שהדבר תלוי באחרים צאשה וכ"כ הרמ"ן והגאונים, והקשה עלייהו מירושלמי דמפורש יואל דצעי לצרכי קודם אירוסין וכן הציא מתלמודא דידן כתובות דף ז' וטעם המוס' שלא אמרו למצרכין עובר לעשייתן אלא כשעושה המצוה הוא המצרכין אבל כשהאחר הוא המצרכין אין לו לברך קודם ע"ש מה שהאריך, וטעם המוספות יש לומר כטעם האו"ז ז"ל ודו"ק.

וְהַגָּה כהדר"ג כתב צתש"ת הרמה דנ"ל פשוט שגם חזקת צתולה משנולדה יש לה ריעותא שהיא חזקה עשויה להשתנות ע"י צעילת האדם צאונס או אפילו ע"י פיתוי לא צדדה בזה חזקת כשרותה וכמש"כ הרב המ"מ צפ"א מה"א ה"ד דצבעילה שע"י פיתוי גם הר"מ מודה שאין זה משום לאו דלא תהיה קדשה וצוה נצטמד סברה כ"ק לתירוץ הפרישה וכו'. ולפי שלקט שכלי פעוט כמוני דבר זה דחוקה העשויה להשתנות בכלל, וגם דחוקת צתולה חזקה עשויה להשתנות מקרי, צריך עיון רצ ושקידה נפלאה צכ"מ צש"ס מה צצעוה"ר אין צי ולכן אמרתי להעלות צכתב מה שהעלתי צמנודתי צחוקה העשויה להשתנות בכלל, וממילא גם נצא לענינו אי האי חזקה עשויה להשתנות מקרי.

וְזוּה החלי גרסינן צגמרא נדה דף צ' צמשנה שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן הלל אומר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעל"ע. וצגמ' מ"ט דשמאי קסבר העמד אשה על חזקתה שהיתה צחוקת טהורה עומדת והלל אמר כי אמור העמד דבר על חזקתו היכא דלית לה ריעותא מגופה אבל איתתא כיון דמגופה קא חזיא לא אמרינן אוקמי אחזקתה. ופירש"י צד"ה כיון דמגופ' חזיא, מועדה ועלולה היא לכך אין לה חזקת טהרה. וצתוס' שם ד"ה דאיכא ריעותא מגופה כתבו אבל אי לאו האי טעמא הוה מוקמינן לה אחזקת טהרה אע"ג דהשתא ודאי טמאה כמו צנגע צאחד דמטעריס אף רצנן צראותי חי מצערב אע"ג דהשתא הוא מת.

אחי ממילא לא מקרי חזקה עשויה להשתנות אף שע"י מעשה אפסר שישתנה.

ובתשוי מהרי"ט ח"א תש"ו מ"א האריך הרבה בקטנה שנתקדשה ולא ידעינן בה אי היתה ודאי קטנה ואי סמיכין אחזקת קטנות ואחר שהציא שם ראיות הרבה כתב ח"ל מוכח להדיא דכל חזקה שרגילות הוא להשתנות אינה חזקה כ"ש חזקת קטנות שצכל יום ויום היא גדול לעיינו אין לה חזקה כלל ומשמע דוקא להחזקה עשויה להשתנות מחמת עצמה כגון קטנה שדרכה לגדל או מקוה שדרכה לחסור וכו' אבל היכי דבעי מעשה ועוד מעשה איסור ואפילו פיתוי עכ"פ לאו היתר הוא ודאי ע"ז לא אמרינן דעשויה להשתנות מקרי.

ובגמרא כתובות דף י"ג הנושא אשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתין והיה מקמי מקח טעות רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים נאנמת ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיינן אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שהציא ראיה לדברי' ובגמ' לימא ר' יהודה ורב הונא (דס"ל צרי ושמה צרי עדיף) דאמרי כר"ג ורב נחמן ורבי יוחנן (דס"ל אוקי ממונא בחזקת מרא צברי ושמה) דאמרי כר"י א"ל רב נחמן אגא דאמרי אפילו כר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג החס אלא דאיכא מיגו וכו' אי נמי ע"כ לא קאמר החס ר"י אלא דאמרי אוקמה אחזקה אבל הכא מאי חזקה אית ליה להאי. ופירש"י אוקמה אחזקה מספקא לן אשעת אירוסין אי בתולה הואי ונסתבעד לה מאתים או בעולה הואי העמד אשה על חזקתה ובתולה נולדה והך השתא הוא דאיתניס אחר אירוסין ע"כ. והשתא אי נימא דע"י ציאת אונס או פתוי חזקה דעשויה להשתנות מקרי אמאי מוקמינן לה אחזקה דבתולה נולדה אדרבה נימא כיון דעשויה להשתנות ודאי אית לה ריעותא ונימא דקודם האירוסין אנתנסא או נתפתתה וכ"ש דאין להוציא ממון ע"ז א"ו דלא הוי ע"ז חזקה עשויה להשתנות.

ובגמרא שם דף ט' האומר פתח פתוח מנאחי נאמן לאוסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא וכו' לא רריכא צאשת כהן ובתוס' ד"ה לא רריכא וא"ת ונוקמנה אחזקה שהיא כשרה לכהונה ונימא דלאו תחתיו ונתה וי"ל דאדרבה אית לן למימר דהשתא נבעלה דאוקמה אחזקת הגוף שהיתה בתולה ע"כ ונראה מדברי התוס' ז"ל דאפילו נגד חזקת כשרות לכהונה נמי אלימא חזקת בתולה שהיא חזקת הגוף ואי נימא דחזקה זו היא חזקה עשויה להשתנות א"כ אכתי תקשי קושית התוס' דנוקמה אחזקת כשרות לכהונה וכ"ש דאיכא נמי מיטעו נאנסות ומיטעו מפותות ונסמון האי

ופריך הש"ס ומאי שנא ממקוה דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע צין צר"ה צין צרה"י טמאות ומשני התם איכא למימר חסר ואחא חסר ואחא הכא מי איכא למימר חזאי ואחאי חזאי ואחאי. ופירש"י חסר ואחא ואיתרע לה חזקה מקמי הכי טובא ולא ידעינן מאמת הלכך רוע טפי מאשה וכו' ופריך מ"ש מחצית דתנן היה צודק את החצית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואח"כ נמצא חומץ כל ג' ימים הראשונים ודאי מכאן ואלין ספק וכו' ומשני התם איכא למימר החמין ואחאי החמין ואחאי וכו' ורמי חצית אמקוה.

והרימב"א ז"ל נדה שם ד"ה מ"ט דשמאי כתב ח"ל איכא דק"ל דהא לכ"ע טעמא דשמאי טעמא תרואת הוא ואפילו מדרבנן דהעמד אשה על חזקתה שכן דין כל ספקות דעלמא והכא מסקנא דגמ' וכו', וי"ל דהשתא ס"ד דהכא כיון דדרך הנשים לראות דם ומגופה חזיא ודם טיפה כחרדל קרוב לצאת צלא הרגשה דראוי הוא לחוש לו או מדאורייתא או מדרבנן דהורעה חזקתה והיינו דפרכינן ממקוה וחצית ומצוי דכולהו ריעותא דידהו מגופייהו אחי ע"כ.

והנראה מכאן דהני חזקות לולי דהוי ריעותא דידהו מגופייהו אחי לא הוי ריעותא והוי חזקה מעליא והטעם לזה נראה פשוט דחזקה עשויה להשתנות לא מקרי אלא מה שעשויה להשתנות מאליו בדרך הטבע שכן הטביע הקצ"ה בעולמא שחזקה זו ישתנה בזמן משא"כ היכי דבעי לעשות מעשה לשנות החזקה דמעיקרא לא מקרי חזקה העשויה להשתנות אם לא דמוכרח לעשות המעשה או דרוצ העולם נוהגים נגד החזקה וזה כמו שאמרו בתוס' דף ע"ה ונוקמה אחזקת פנויה ומירצו דחזקת פנויה לא הוי חזקה נגד חזקת הגוף, וכתב צש"מ משום דרוצ נשים נשאות.

ובתשוי פמ"א ח"א ס' ט"ו האריך הרבה צדיני חזקה וכתב בקיצור כל הדינים המסתעפים מפלפול זה, א) בכל ספק איסור הנולד לנו לא סמיכין אחזקה להחיר אכן צספק שנסתפק לנו להחזיק ריעותא למפרע לא מחזקינן ריעותא למפרע אלא היכי דאיכא למימר חסר ואחי או שיש ריעותא מגופה כמו אשה שהיתה עלולה לראות דם או שיש חזקת איסור כמו בהמה שצחי"י בחזקת איסור עומדת וכו' ע"ש ודמי קצת להא דאמרינן צפ' בתרא דנזיר אהא דתנן חזקת טמא טמא חזקת טהור טהור ואמר רב המנונא התם נזכר ועושה פסח שהלכו בקצר התהום צשציעי שלהם טהורים ואמר ליה רבא מודינא לך בעושה פסח דלא מחוסר כלום אמר ליה אצ"י והא מחוסר הערב שמש א"ל שמשא ממילא ערבא ע"כ הרי נמי נראה לדבר דאחי ממילא כגון הערב שמש מצטל החזקה ומקרי עשויה להשתנות משא"כ דבר דלא

מיעוטא לחזקת כשרות ודאי דחזקת בתולה או היא חזקה קלושה א"ו דס"ל דחזקת בתולה היא חזקה ברורה ולא מקרי עשויה להשתנות ע"י פתוי או אונס, דצעי מעשה ליה, ובעילת אונס מידע ידעה ליה ולא כסופה לה מלתא לאודיע דנבעלה כמו שכתב הרשב"א ז"ל צהא דתנוקת שגאנסה הציאו הש"מ כתובות דף י"ד ועיין ש"ס שמעמ"ב פ' ט"ז ודו"ק. ופתוי נמי ז"ל דהוי מיעוטא דמיעוטא.

ו)אגב נראה דהתוס' חולקין על סברת הרשב"א ז"ל דכתבו דף ט' ע"א ד"ה ואי בעית אימא ח"ל וי"ל דאם אימא דמוכת עץ הוא היא עווענת דאין גנאי בכך כמו דציאת אונס וכו' ע"כ משמע דס"ל דציאת אונס כסיפא לה מילתא לומר וללא כדעת הרשב"א ז"ל ע.

ו)בהתבונני בספרים מנאחי להריב"ש ז"ל ס' שע"ב שכתב הקשה על דברי תוס' כתובות הנ"ל שכתבו דאונס הוה מיעוט דאכתי נימא סמוך מיעוטא דאונס לפלגא דתחתיו שהרי יש ספק שמא אינה תחתיו ואיכתי לה רובא דרזון ונעמידנה בחזקת היתר לבעלה ותיירך וי"ל דדוקא מנחה זכרים ומנחה נקבות הוא ודאי ובהכרח כי כן יסד מלכו של עולם לקיום המין וא"כ ע"כ הזכרים הם מיעוט שהרי מיעוט מפילות ואין להמנע מזה משא"כ הכא מנין לנו זה שיהי' דתחתיו מנחה על מנחה ואף אם נאמר סמוך מיעוטא דאונס לאין תחתיו אכתי לא הוי תחתיו ברזון מיעוטא בודאי אבל עדיין אפשר זה כמו זה עכ"ל.

ו)דברי הריב"ש לכאורה מקושי הצנה נינהו וכי לא מצינו כמה פעמים דאמרינן סמוך מיעוטא אף שאין דוקא מנחה על מנחה ומה שייך דין סמוך מיעוטא למנחה על מנחה דוקא. שוב ראיתי שכן הקשה צ"ח שער רוב וחזקה ס"ק ח' צ"ס ס"ט סימן קפ"ו שהרי התוס' גדה י"ח כתבו בשליא דנימא סמוך מיעוטא לפלגא והתם ג"כ אינו צטבע שיהיה מנחה דוקא. ותיירך וי"ל, וי"ל דאין כונת הריב"ש שכך יסד מלכו של עולם שיהיה דוקא מנחה זכרים שהרי כתב לקיום המין ואינו צהכרח שיהיה מנחה זכרים או אף אם יהיו רובא זכרים וכי כולם נולדו בצעה אחת אלא כוונתו דדוקא דדבר שהוא ממילא וצטבע כמנחה זכרים ושליא אף שאין לנו יודעין אם הם מנחה או פחות או יותר מ"מ כיון שהוא צהכרח כן וממילא יוכל להיות זה כמו זה, משא"כ ונות דהוי ע"פ מעשה וכמו שאנו אומרים דרובא תלוי צמעשה לא הוי רובא ולא חשוב למיזל אצתריה ה"נ לענין מנחה לא חשיב ולא חשבינן ליה כפלגא דאינו צהכרח שיהי' תחתיו או לא תחתיו אף שכתבו תוס' ציצמות דיווג אדם חשוב ממילא היינו דוקא איש עם אשתו דהצטבע מחייב כן וכו' משא"כ

צונות דלררך לזה פתוי והשתדלות הוי ע"י מעשה ולא חשבינן לפלגא ע"כ. (והיולא לנו מדבריו ז"ל צונות צין דפתוי צין דאונס הוי ע"י מעשה דוקא ולא חשבינן לפלגא א"כ ודאי ג"כ לענין חזקה העשויה להשתנות נמי ודאי לא מקרי כיון דהוי ע"י מעשה דוקא) עוד נראה מדבריו ז"ל דהיכא דליכא חזקה לאיסור לא חיישינן כלל למיעוט וצמקום דאיכא חזקת איסור וי"ל סמוך מיעוטא לחזקה עכ"פ איסור מדרבנן ולרשב"א צמקום שהמיעוט אינו מתנגד לרוב, אבל אם המיעוט מתנגד לרוב לא סמוך מיעוטא עכ"ל. וא"כ הכ"נ צדין אפילו נימא דאיכא מיעוט מפותות מ"מ לא חיישינן ליה כלל דהמיעוט מתנגד להרוב שהוא צחזקת בתולה וזה לענ"ד ברור צס"ד.

ו)בגמרא כתובות דף ע"ה היו צה מומין ועודה צצית אציה לררך להציא ראייה שמשנתארסה היו צה וכו' טעמא דמייתי האב ראייה הא לא מייתי ראייה הצעל מהימן מני ר' יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיינן פי' ולא אזלינן צתר חזקה דגופה לומר הואיל וספק צדינו על שעת אירוסין מה הוא העמד גוף על חזקתו של קודם לכן והרי נולדה בתולה ה"נ לא אמרינן צלא ממון נכנסה וכו' אמר רבא לא תימא ר"י לא אזיל צתר חזקה דגופה כלל אלא כי לא אזיל ר"י צתר חזקה דגופה היכא דאיכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל ר"י צתר חזקה דגופה רבא אמר לעולם חזקה דגופה עדיף וכו' רב אשי אמר רישא מנה לאצא צידך פי' מתני' כולה כר"ג דחזקה דגופה עדיפא וכו'.

ו)בתבו התוס' צד"ה אבל היכי דליכא חזקה דממונא אזיל ר"י צתר חזקה דגופה וכו' פירוש אע"ג דאיכא חזקה אחרת כנגד חזקת הגוף כי הכא צצלאו חזקת ממון יש חזקה אחרת דהעמידנה צחזקת פנויה דדוקא כי איכא חזקת ממון לא אלימא ליה חזקת הגוף כנגד חזקת ממון אבל היכי דליכא חזקת ממון אלימא ליה חזקת הגוף משאר חזקות דאי ליכא שום חזקה כנגדה מאי אמי לאשמעינן פשיטא דאזיל צתר חזקת הגוף כיון דאין דבר מכחיש וכו' ומיהו תימנה לר"י דהיכי מצי למימר דאי לאו חזקת ממון דהכא הוי אזיל ר' יהושע צתר חזקת הגוף והא הוי חדא צמקום תרתי דאית לן למימר העמידנה צחזקת פנויה וכו' ונראה לרשב"א דחזקת פנויה לא חשיבא כלל חזקה לגבי חזקת הגוף ע"כ.

ו)הנראה מדברי התוס' ז"ל דחזקת הגוף הוא חזקה אלימתי לגבי שאר חזקות דאפילו הוי חזקה אחרת נגדה אלימא ליה חזקת הגוף וחזקת צמוליס נמי הוי חזקת הגוף כמו שכתבו התוס' ז"ל ואי נימא דהוי חזקה עשויה להשתנות

נמי האי חזקה דאוקי איתתא בחזקת נדקת וממילא אית לן עכשיו תרי חזקה חזקת הגוף וחזקת נדקת ורוב נשים בחולות נשאות וכנ"ל וזה לענ"ד ברור.

איברא דאפילו חזקה עשויה להשתנות אזלינן בתרה כ"ו דליכא חזקה אחרת נגדה, והוא מדברי תשובת הר"ן הנ"ל ז"ל שנשאל על מקוה שהוחזק להיות בו ארבעים וטבלו נשים בתוכה ולמחרת נמדד ונמצא כשיעור מכויין וכו' אם הוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות מארבעים סאה קרוב הדבר שאין לסמוך על חזקתו הראשונה אע"פ שעכשיו ג"כ נמצא שלם וראי' מעשרה יוחסין אתמר קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה והרי היא בוגרת רב ושמואל וכו' לימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידה בלי ראי' והן אין מוציאין מידו בלא ראי' דברי ר' יעקב ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להציא ראי' שהיה שכ"מ ואם שכ"מ הוא עליהם להציא ראי' שבריא היה נימא רב דאמר כרבי נתן ושמואל דאמר כרבי יעקב אמר לך רב אנא דאמרי כר' יעקב ע"כ לא קאמר ר' יעקב התם דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו אבל הכא מי נימא העמד גוף על חזקתו וקיי"ל כר' יעקב וטעמא משום דכיון דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו לא אמרינן העמד אדם זה בחזקתו חזקת בריא כמו שהיה מתחלה ואעפ"י שעכשיו ג"כ בריא לפי שאותה חזקה עשויה להשתנות שהרי החולי מצוי ולפיכך אפילו עכשיו נמי בריא אין אומרים חזקה מצטלת חזקת ממון וה"ל אם מקוה זו הוחזק להיות מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות מארבעים סאה אין חזקתו הראשונה שהוחזק להיות מ"ס יוציא הטמא מחזקתו וא"כ העמד טמא על חזקתו ואימר לא טבל וכו' אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כ"כ שיעמדו בפחות מארבעים סאה אעפ"י שפעמים מימיו עולים ופעמים מתמעטין מה בכך ע"כ.

והנה מבואר מדברי הר"ן ז"ל דלא אמי עלה אלא משום דאית לן חזקת טמא נגד חזקת המקוה וזה נמי טעמא דרבי יעקב משום דאית ליה חזקת ממון נגדו וכיון דעשויה להשתנות הו"ל כמו התם דר' יעקב דהחולי מצוי ונראה ברור דהיכי דליכא חזקה נגדו הכ"נ הו' אזלינן אפילו בתר חזקה דעשויה להשתנות והיכי דהו' חזקה מעליא אפילו איכא חזקה נגדה נמי אזלינן בתרה כמו במקוה שלא הוחזקה אף דאיכא חזקת טמא נגדו ועיין שם שמעתתא ש"ג פ"א וביגית וורדים סי' ס"ב.

והתום' כתובות ע"ה ע"ב ד"ה אבל (הבאתי דבריהם לעיל) שהקשו שיש כאן חזקה אחרת דנעמידנה בחזקת פנויה ותירץ הרשב"א ז"ל דחזקת פנויה לא חשיבה חזקה

מאי אלימתה הא אדרבה חזקה גריעותא היא דודאי חזקה העשויה להשתנות חזקה גרועה היא, ודו"ק.

וביטבי מתבונן תוהו ומשוטט צין כתבי האחרונים ז"ל מנאמי את שאהבה נפשי בקונטרס עץ הדעת למהר"מ בן חביב שורש הראשון שהציא דברי הריב"ש ז"ל וכתב עליו פי' לפירושו דשאלמא כשאנו יודעים דודאי שהענין מחנה על מחנה אף אנו סומכין המחנה למיעוט ומארכים אותם אבל כאן הספק הוא במציאות זאת האשה אם נבעלה תחתיו או לא ואין לנו שום מחנה כשאר הנשים שנבעלות וכו' כמ"ש הרב דבריו נכוחין למצין וישרים למוציא דעת.

אך קשה דעדיין אמאי נתיר צס"ס זה דהא כל אחד מהספקות הרוב מכריע לאיסור דבספק תחתיו ספק אין תחתיו איכא רוב גם חזקה דרוב נשים בחולות נשאות וחזקה נמי וכמ"ש התוס' דאדרבה אית לן למימר דהשתא נבעלה וא"כ הספק של תחתיו מכריע לאיסור מחמת החזקה והרוב של נשים בחולות נשאות וג"כ הספק של אונס מכריע לאיסור משום דאיכא טעמא דאונס קלא אית ליה והו' רוב מדרבנן ונהי דאיכא חזקת היתר לבעלה דמהני לצטל הרוב של רזון משום דמדרבנן הוא ולא אמרינן דהאי רוב עדיף מחזקה צס"ס אבל מ"מ הא איכא רוב גמור של נשים שבעלמא ואיכא נמי חזקת הגוף לאיסור וא"כ הורע כח ס"ס זה ע"כ.

והנה למדתי מדברי הר"מ בן חביב הללו תרי מילי חדא דהכא לצד מהחזקה חזקת הגוף שיש לן איכא נמי רוב המסייע להחזקה דרוב נשים בחולות נשאות א"כ ה"ל לדין האי אשה מרוב נשים הנשאות היא ועוד דס"ל דחזקת הגוף חזקה מעליא הוא ולא הו' חזקה עשויה להשתנות לא באונס דקלא אית ליה ולא ברזון וזה לענ"ד ראי' ברורה צס"ד. ומעתה לענ"ד אפילו אי נימא דבחזקה גרידא צעי לברורי וכדעת המג"א מ"מ הכא אפילו להמג"א נמי לא צעי לברורי וכולי עלמא מודי לזה דהיכא דאיכא רובא מסייע לחזקה דלא צעי לברורי וראי' לדבר מגמ' יצמות ריש האשה רבה דאפילו לר"מ דחייש למיעוטא היכא שיש חזקה עם הרוב וליכא חזקה אחרת כנגדה אפילו ר"מ לא חייש למיעוטא דהו' מיעוטא דמיעוטא והציאו בג"ו כלל ס"א ע"ש והכ"נ כן הוא כיון דאיכא תרומיהו רובא וחזקה לד"ה לא צעי לברורי.

והמהר"ם שם תירץ קושיתו דהא איכא דכל ישראל כשרים הם ואוקי איתתא בחזקת נדקת ובהך מדחיא רוב חזקת הגוף של בתולה וכו' וזה אמי שפיר לשיטתו שם דאל"כ ז"ל שזנתה תחתיו שהוא צסקילה ולדין אדרבה נרף

לגבי חוקת הגוף כלל ומשמע נמי דדוקא לגבי חוקת הגוף לא הוי חוקה דעשויה להשתנות וכמו שכתב בש"מ שדרכה לינשא אצל ודאי אי ליכא חוקה אחרת נגדה אזלינן בתרה שהרי הכי משמע הלשון לגבי חוקת הגוף לא הוי חוקה משמע אצל צפני ענמה הוי חוקה והשז שמעתתא דחה שם דברי המהרי"ט בחוקת קטנות אי הוי חוקה ומדברי התוס' לכאורה ראייה לדבריו ז"ל וי"ע שלא הרגיש בזה. ומעתה לדין נמי אפילו אי נימא דחוקת צמוליס הוי חוקה העשויה להשתנות מ"מ כיון דליכא חוקה נגדה חוקה מעליא היא ואזלינן בתרה כמו בכל שאר חוקות שאינן עשויות להשתנות בר מן מה שכתבתי בס"ד דלענ"ד הכא לא הוי עשויה להשתנות וכנ"ל.

דאפילו אי ליכא אלא רוב ישראל מצרכין אף ללא צירר אי זה הוא ישראל או לא ולדעת מג"א אמאי מצרך כשהרוב ישראל אחתי נימא כיון דאיכא לצרורי לא ליצרך עד דיצרר אי ישראל הוא או עכו"ם.

ואין לומר דמיירי באופן שא"א לצרר שהרי מייתי שם על זה עוד ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תנוק ואזוקה צידו צודק אחריו אם ישראל הוא מצרך אם נכרי הוא אינו מצרך ופריך מאי אריא תינוק אפילו גדול אמר רב יהודה אמר רב הכא בצמון לשקיעת החמה עסקינן גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא תינוק אימור ישראל הוא איקרי ונקט ע"כ. וא"כ ה"נ צרוב נכרים אמאי לא יצדוק אחריו.

איברא שהרי גם מהאי תנוק יש לפשוט דהא ע"כ הא דאצריכוהו לצדוק צתר האי תנוק הוא רק משום דהיה צמון לשקיעת החמה גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא אמנם אי הוה לאחר שקיעת החמה אפילו גדול נמי הוה צעי לצדוק אחריו וע"כ משום דליכא רוב ישראל אצל אי הוה רוב ישראל לא צעי לצדוק וכמו שכתב צבא ראשונה וא"כ הרי לן להדיא דאזלינן צתר רובא אפילו לענין צרכה אף היכי דאיכא לצרורי וי"ע.

והנה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל לא הביאו צהלכותיהם הא דאמרו בגמרא שם הא גופא קשיא וכו' מחנה על מחנה מצרך וכו' וכתב ה"ה צפכ"ט מהלכות שבת דכיון דצבר שאינו מנאי הוא לכן השמיטו הרי"ף ז"ל וכן הרמב"ם והרא"ש. וראיתי לפ"ח יו"ד סי' קי"ד סק"א שכתב צהא דאי מותר לשמות צמסיצה של עו"כ יין מצושל שאינו נאסר והביא ראייה דצמחנה על מחנה אסור וכתב אלא שיש לדקדק על זה מהא דאמרינן צפרק שמיני דצרכות היה מהלך חוץ לכרך וכו' ומדמאי לצרובי משמע דמחנה על מחנה אזלינן לקולא ע"כ.

ולפי דעת המג"א לכאורה יש לומר דלא קשה מידי דלכן לא הביאו הפוסקים האי פסקא להלכה משום דס"ל דצאמת צריך לצרר היכי דאפשר וא"כ לא אחי הא אוקימתא אליצא דהלכתא ודלא כה"ה וכפ"ח ז"ל אלא הטעם הוא משום דאיכא לצרורי אמנם הדרנא צי שהרי עכ"פ היכא דאיכא רוב ישראל פסקו דמצרך חוה לד"ה ולא צעי לצרורי ולדעת המג"א אפילו כה"ג צעי לצרורי אלא ודאי דאין זה הטעם התם אלא כדעת ה"ה או הפ"ח ע"ש. וא"כ הדרה קושיא לדוכתיה לדעת המג"א מאחר דאיכא לצרורי אמאי לא מצרינן, שוב ראיתי דצברים אלו לא קשיא מידי לדעת המג"א דהמג"א יפרש דכה"ג מקרי ליכא לצרורי מאחר דהוא חוץ לעיר והוי כמו צדיקת חמץ שינא חוץ לעיר ואף שיכול לראות האור

לאחר כתבי האיר ד' עיני ומנאחי וראיתי לרבינו הרמב"ן ז"ל צמלחמות כחצות דף ט"ז שכתב אמה שכתב בעל המאור ז"ל וכיון דרוב נשים צתולות נשאות כי לא אחי עדים מאי הוי פ"י ז"ל לרב קא מקשי וכו' וי"ל אפילו לשמואל כלומר וניהימנה אע"ג דאין הולכין צממון אחר הרוב משום דהכא צרתי רובא וחוקה דגופא והכא חדא חוקה דממונא מידי דהוי אטענה משארסתני נאנסתי דמהימנו לה משום האי טעמא עכ"ל, וכתב עליו צמלחמות ח"ל. ליכא הכא חוקה דגופא, דצשלמא כונס את הנערה שלא נישאת איכא חוקה דגופה דלא חיישינן שמא זינתה צננות ישראל צחוקת כשרות הן עומדות אצל צמשנתנו אינו טוען צחוקת צתולה כנסתיך ונמנאת בעולה אלא צחוקת אלמנה נשאתיך וכו' ואין צפתים אלו חוקה דגופא שאין האשה עומדת צחוקת שלא נישאת מעולם ואין לה צה אלא רוב אצל צחוקת שלא זנתה היא עומדת עכ"ל הקדוש. והרי לן צרור מילל דעת הרמב"ן ז"ל דצבריו הקדושים דלא חיישינן שמא זנתה צננות ישראל צחוקת כשרות הן עומדות ואיכא כאן חוקה דגופא מעליא ורוב נשים צתולות נשאות ונראה נמי דלא חייש לפתוי ג"כ וגם לא מחשב חוקה עשויה להשתנות דאל"כ עדיין מאי ניחותא, צכונס נערה שלא ניסת נמי ניחוש שמא נפתתה אלא ודאי דלא חייש לזה הרמב"ן ז"ל, וגם הצעה"מ ז"ל נראה צרור דלא חייש לזה, חוה לענ"ד ראייה חוקה צס"ד.

ובעיקר דברי המג"א לכאורה היה צל"ע מגמ' צרכות נ"ג ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מצרך אם רוב ישראל מצרך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מצרך הא מחנה על מחנה מצרך והדר תני או רוב ישראל מצרך הא מחנה על מחנה אינו מצרך צדין הוא דאפילו מחנה על מחנה נמי מצרך ואידי דתני רישא רוב נכרים תני סיפא רוב ישראל ע"כ והנראה מכאן

מ"מ לא הטריחוהו לחזור ולצדוק וכה"ג מקרי טרחא יתירא ולא הטריחוהו לצרורי אלא היכי דאפשר צלי טירחא.

ותבמי עיני צב"א ס"ק ט' שער רוב וחזקה שהקשה להמג"א ז"ל שהרי מצינו בכמה מקומות דאפילו דבר שיש לו חוקת איסור ואפ"ה אין צריך לזכור בגיטין דף ל' המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין (והתם גם צרכי מצרך) עוד שם רי"א בג' פרקים בודקין היין דאם הוא מצי להחמיץ משמע אבל חוץ לג"פ הללו א"צ לצדוק כלל ומשמע ודאי אפילו א"צ שום טורח כלל וכו', וי"א שם לחוק שיטת הצ"ח ז"ל דמחלק בין חזקה דממילא כגון חזקת כשרות שהוא בדרך הטבע מה שאין כן בחזקה שעל ידי מעשה חיישינן שמא היה איזה סיבה שעל ידי זה נמנע מלעשות ולכן צריך לזכור, וכתב דיש לן ג' מיני חזקות.

(א) **דבר** שחזקתו הוא ממילא כגון חזקת טבל, ואדם שנטמא, בהמה בחייה, וכיוצא בו. (ב) חזקה שע"י מעשה כגון שצדק סכין והוא יפה ועשה היליית בהכשר וכיוצא בו לכיוון שעשה צו המעשה הרי הוא בחזקתו שלא נפקס ונתקלקל. (ג) דבר שהוא בחזקת איסור עד שעושין לו הכשר שיוכשר. ובס"ק י"ב שם כתב ומאחר שהקדמנו כ"ו לפ"ז דברי הצ"ח צ"ח ס' ח' הביאו המ"א (שם יש ט"ס וז"ל כיון שאין החזקה בטבע) שם צרורים ונכונים באמת והמ"א כתב עליו ולא ידענא מאי קאמר אבל המעיין צ"ח יראה שהמ"א קי"ר בהעתקתו ולק"מ שכוונת הצ"ח לחלק בין דבר שחזקתו ממילא כחזקת בהמה לחזקה שע"י מעשה כגון חזקת צדוק, דבזה לא סמכינן אחזקה לכתחלה וצריך לשאול משא"כ בחזקה דממילא א"צ לזכור כלל וכ"כ בהדיא בצ"ח סימן תל"ז וכו' דהא דקיי"ל שמא מת לא חיישינן היינו דבר שחזקתו קבוע מנ"ד הטבע כחיות האדם וכשרות הבהמה למה ניחוש שנשתנה ממה שהיה שאותו חזקה שהיה לו קודם שייך ג"כ עכשיו כיון שהטבע גורם זה שהבהמה תהי' כשרה משא"כ צדור שאין הטבע מחייב חיישינן שמא נתקלקלו וכו' עכ"ל.

היוצא לנו מדבריו ז"ל חדה דהוא ז"ל גם כן השיג אמ"א ז"ל בזה טעמא דצעי לצרורי וס"ל נמי דהיכי דהוי חזקה מעליא לא צעי לצרורי ועוד דן דבר חדש, דחזקה שהטבע מחייבו לא חיישינן שמא נתקלקלה ולא צעי לצדוק אי נתקלקלה או לא, ולפי שיחתו הכי נמי הרי החזקה הוא מטבע מחייב ואין לנו ג"כ לילך ולראות אי נשתנה או לא אפילו לשיטתו ובפרט שכבר הראתי לדעת בעזה"י דהכא אפילו המ"א מודה דלא צעי לצדוק אחריו וא"כ ממילא א"א לעני"ד לומר טעם של הפרישה כטעם המג"א וכמו שכתבתי

במכתבי הקודם, וא"כ הדרא קושיא ראשונה על הפרישה לדוכחא וע"כ ז"ל כמו שכתבתי לישב, כנלע"ד.

והנה במכתבו הטורח ראיתי הקשה אדם קשה כצדוק קושיא כצדוק אצעל הלבושים ז"ל שהעתיק לשון הש"ע בהל' מקואות וז"ל אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין וכו' אינה צריכה לחזור ולטבול, והוסיף ולא חיישינן שמא עכשיו בשעת טבילה היה נתמעט לפחות ממ"ס כיון שאינו מוחזק בכך אוקמינן ליה למקוה אחזקתה שהיה בו מ"ס ואע"ג שיש חזקת האשה נגדו שהיא בחזקת טמא מ"מ כיון דידיעין בודאי שהמקוה היה מלא הוא כמו ס"ס ספק שמא לא נתמעט כלל ואח"ל נתמעט שמא לא נתמעט לפחות ממ"ס לפיכך טורח מ"מ כיון שדרכו להמעט טוב וכשר הדבר לעיין קודם טבילה אי יש בו מ"ס. וכדהרג"ק תמה מאין ילאו לו הדברים שמתירין מכה ס"ס וצ"ן כתב מפורש שממה שנתמעט לא איטיליד ריעותא כלל כיון שהחזק שאינו מתמעט פחות ממ"ס וא"צ להביא מכה ס"ס ע"כ.

והנה יודע אני מן ערכי ומיעוט ידיעתי, ומה אני להצין קושיא כהדר"ג וכ"ש לישב, מ"מ כדי שלא לשהיה לצעל הלבושים ז"ל כטועה במפורש הי' נלעג"ד לישב דבריו בדיוק לשון הר"ן ז"ל שכתב וז"ל אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כ"כ שיעמוד על פחות ממ"ס אע"פ שפעמים מימיו עולים מימיו מתמעטין אין צריכה לחזור ולטבול דהא איכא למימר אוקמינן אחזקתיה שהחזק שהיה בו מ"ס והא לא אחא כלל לידי ריעותא וכו'.

והנראה דהר"ן ז"ל דייק בלשונו הטורח שכתב אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטין כ"כ שיעמוד על פחות וכו' ומשמע דדוקא אחזקי הוא דלא הוחזק שיהיו מתמעטין יותר ממ"ס אבל באמת אפשר במציאות שיתמעטו פחות ממ"ס כיון שמימיו מתמעטין רק שלא הוחזק המקוה לזה אמנם ג"כ לא הוחזקה היפך זה היינו שנדע בצירור דלעולם לא יתמעטו פחות ממ"ס וכן כתב ג"כ אח"כ אין צריך לחזור ולטבול דהא איכא למימר אוקמינן אחזקתו שהחזקה שהיו בו מ' סאה וכו' הרי דכתב ג"כ רק לשון דאיכא למימר ולא כתב בצירור הדבר שהוא כן ולעולם אינו צרור למימר שהוא כך דאפשר דבאמת נתמעטו המים יותר ממ"ס בשעת הטבילה רק לעינינו לא נתחזק הדבר כך וא"כ לא נתחזק לא להיא גיסא ולא להאי גיסא.

ובהדר"ג פשיטא ליה דהר"ן מייירי נמי שהחזק שאינו מתמעט פחות ממ"ס וכמ"ס צדבריו הקדושים וז"ל והר"ן כתב מפורש שממה שנתמעט לא איטיליד ריעותא כלל כיון שהחזק שאינו מתמעט פחות ממ"ס. אמנם לעני"ד

טהורות עכ"ל וכו' והרי זכינו לדין דאע"ג דאיכא ס"ס ואם טבל בדיעבד טהור מ"מ לכתחילה לא יטבול וא"כ ודאי דינו של מהריצ"ל אמת ואע"ג דאיכא צאתו מקוה ס"ס מ"מ לכתחילה שאני והטעם כמ"ס הר"ן פ"ק דחולין ע"כ ע"ש. והנה יהיה איך שיהיה טעם מהריצ"ל עכ"פ נראה צרור דס"ל ז"ל דצמקוה ע"י ס"ס או שיש שום חשש נכון עכ"פ לכתחילה לעיין קודם טבילה, ומעתה יש לומר דזה נמי מה שסיים הלבוש ז"ל מ"מ כיון שדרכו להתמעט טוב וכשר הדבר לעיין קודם טבילה אם יש צו מ"ס ואף דהתם מיירי ממקוה שחסרה פחות, מ"מ לעצם הדין ראה לדברי הלבוש מתשו' מהריצ"ל הנ"ל.

ובדברי הלבוש הללו נלע"ד ליבש מה שהניח הגאון צעל פמ"ג צסקרו שושנת העמקים כלל י"צ ח"ד דברי המחבר צ"ע וז"ל אבל הא קשיא לי מ"ס המחבר צסק"ה דדין השני על המקוה שלא הוחזק להתמעט כ"כ לפחות ממ"ס אע"פ שלפעמים מימיו עולין ופעמים מתמעטין כ"כ לחזור ולטבול ומ"מ כשר הדבר לעיין קודם הטבילה. משמע לכאורה שעכ"פ אין ודאי שתמיד יש צו מ"ס אלא שלא הוחזק וכ"ז צסק"ה א"כ אמאי א"צ לחזור ולטבול הא איכא חזקת טמא צרי. ואי כיון דהעמד מקוה על חזקתו תו ליכא חזקה דטמא ז"א דמתוס' נדה ד"ה התם וכו' וכיון שמקוה זה עכ"פ הוחזק להיות מימיו מתמעטין ושמא נתמעטו פחות ממ"ס אמאי טהור וכ"ת דאח"כ שאין טהור עד שנמדד המקוה אחר הטבילה והוא שלם דהשתא איכא תרתי צמקוס חדא וכו' אבל הא ליחא דא"כ מה כשר הדבר וכו' והא מדינא כ"כ לעיין קודם הטבילה כיון שאח"כ צודאי כ"כ לצדוק ודאי טוב ויפה לצדוק קודם הצרכה משום צרכה ג"כ וז"ע קצת ע"כ.

והנראה להדיא דהוא ז"ל נמי מפרש צפי' הר"ן ז"ל דאין ודאי שתמיד יש צו מ"ס ולא הוחזק כ"כ אלא שלא הוחזק ג"כ להיפך ולזה היה קשה ליה כקושיית הלבוש הא איכא חזקת טמא וזה ראה צרורה צסק"ד לפירושי בדברי הר"ן ז"ל דגם הוא ס"ל דלא הוחזק המקוה שלא נתמעט פחות ממ"ס וצודאי דהכי נמי ס"ל הלבוש צפי' דברי הר"ן וכמ"ס צישוב דבריו צסק"ד. ונראה דהגאון צששה"ע ז"ל לא זכר עת כתבו מדברי הלבוש ז"ל דהוא ז"ל כבר תירץ קושייתו זאת מהעמד טמא על חזקתו דהכא הוא ס"ס ולכן לא חיישינן לחזקת טמא ג"כ מ"מ כשר הדבר לעיין, אפ"ה מקודם הטבילה וכנ"ל וזה נראה לענ"ד צרור צעוה"י צישוב קושיית השושנת העמקים בדברי הלבוש הנ"ל.

עוד רגע אדבר בדברי הפמ"ג הנ"ל שכתב שם וז"ל ואי כיון דהעמד מקוה על חזקתו תו ליכא חזקה דטמא

הקלושה לא מנאחי הוכחה צר"ן דס"ל דמיירי שהוחזק שאינו מתמעט פחות ממ"ס אלא שלא הוחזק ג"כ להיפך וכמ"ס. וא"כ ליכא חזקה לא לאיסור ולא להיתר ולזה ס"ל הר"ן דמ"מ כה"ג כיון שהוחזקה שהיו צו מ' סאה א"ל חוקי החזקה וא"כ אית לן חזקת כשרות שהיו צו מ' סאה והא לא הוחזקה להיות מתמעט יותר ממ"ס כדי שיהיה חזקה נגד החזקת כשרות סמכינן החזקה הראשונה אף דבאמת יש צמליאות שיתמעט מ"מ סמכינן החזקה ראשונה. ומעתה לפי זה י"ל דהא דלא נתמעט פחות ממ"ס לאו צרור הוא אלא כ"ז צסק"ה רק משום דמוקמינן החזקה שהיה זה מ"ס כזר.

ולפי זה היה קשה ליה להלבוש ז"ל אמאי אין כ"כ לחזור ולטבול כיון דאיכא חזקת טמא צרי היינו הטובל שהוא ודאי טמא וכיון דאיכא צמליאות שיתמעט המקוה נעמוד חזקת טמא נגדו וננטרך לחזור ולטבול ולזה התחכם הלבוש ז"ל וכתב ליבש קושיא זו דלא חיישינן שמא עכשו צשעת טבילה היה נתמעט לפחות ממ"ס וכונתו מאחר דאינו מוחזק נמי להיפך דאינו מתמעט וכנ"ל ולזה כתב ואע"ג שיש חזקת האשה כנגדו שהיא בחזקת טמא וממילא האיך סמכינן על זה כיון דאחתי איכא ספיקא דלמא נתמעטו רק שלא הוחזק וע"ז תירץ דהוי כמו ס"ס ספק שמא לא נתמעט כלל ואח"ל נתמעט לפחות ממ"ס וא"כ אפילו דאפשר צמליאות שיתמעט ביותר ממ"ס הוי מיעוטא דמיעוטא ולא חיישינן ככל ס"ס כנלע"ד. אמנם לפי זה קשה לן סיוס דברי הלבוש טובו וכשר הדבר לעיין אם יש צו מ"ס, כיון דאית לן ס"ס לטהר למה לן העיין צה.

וראייתי קדוש אחד מדבר בתשו' מהריצ"ל ח"ג סי' ע"א הביאו מהר"מ בן חציב הנ"ל וז"ל מקוה שנמצא חסרה לפעמים והיו נשים טובלות, וכתב דיש להם על מה שיסמוכו דהא איכא ס"ס ספק אם מעין מטהר ככל שהוא ואח"ל דלא ספק אם צשעה שטובלות היה המקוה השלם ולכתחילה החמיר הרב ז"ל שם אע"ג דאיכא ס"ס מתהפך. וכתב מהר"מ צ"ח דמשמע טעמו ז"ל הוא משום דאיכא חזקה המנגד לס"ס והחזקה הוא דהעמד טמא על חזקתו ואימא לא טביל וכתב עליו ז"ל תימא דהרי הרב כמה פעמים מתיר צסק"ס אלא ד"ל דאותו נדון של מקוה יש טעם גדול לאיסור והוא מ"ס דאין לעשות מעשה שיעבדו הנשים צאותו לכתחילה מטעם ס"ס וכו' שהרי כתב הרמב"ם פ"ד מה"א הטומאה וז"ל ספק מים שאובים למקוה כיצד ג' לוגין מים שאובין שנפלו למקוה פסלוה ספק נפלו ספק לא נפלו ואפילו נפלו ספק יש צהם שיעור או אין צהם ספיקו טהור והרי המקוה צטהרתו ואין מורין לו לטבול צמקוה זה ולעשות טהרות לכתחילה ואם טבל ועשה טהרות

סימן ז

ב"ה יום כ"ו אלול תשי"ז ירושלים ת"ו
בהשמע קול שופר תוחק לחיים טובים בספר וכו' כבוד
הרה"ג חר"ב קנקן חדש מלא ישן כו' מו"ה מנשה קליין
שליט"א רב לחברה בברוקלין.

יקרת מכתבך מלא וגדוש צה"ת קבלתי זה איזה שבועות
ונגעת בנקודות חשובות שיש להרחיב הדבור עליהן
ולדאבני לא אוכל למלאות חפצי וחפצך והשי"ת ישלח דברו
וירפאני בצריות גופא ונהורא מעליא כל זמן שהנשמה בקרבי.

ובחפץ לב הנני ממלא מבוקשך ההסכמה שדרשת ממני.
(ההסכמה תמלא בתחילת הספר.)

ידידך עוז דרושו"ט באה"ר, תחל שנה וברכותיה שנת גאולה
וישועה.

בעה"ח

ישראל זאב מינצבערג

סימן י

הערות מהרה"ג המפורסם מוה"ר מרדכי גרשון שפאלצער
רב מסאניק שליט"א, שהעיר בתשובתי זאת, וז"ל:

ברישי ד' ג' כ' ולטעם הראשון כ"ש דמבצר קודם דלא
צעינ לצר כלל עכ"ל.

י"ל דאין זה צרור דצשיטה לענין מעשה השחיטה ענמה
כבר כ' משום דצידו לא חיישינן לקלוקל וענין חשש
טריפות אף שזה אין צידו מ"מ לא נחצרר מיד צשעת
השחיטה רק לריך לנרוח לצדוק ואף שיכול להתצרר מ"מ
המנזה מן המוצחר לעשות הצרכה קודם עשי' לא נדחית
מפני חשש הזה, דכבר קיי"ל כר' יוחנן דעובר לעשייתו הוא
מנזה מן המוצחר אבל בצעילה שאין צידו ונחצרר תיכף צשעת
מעשה הקלוקל אז נדחה המנזה מן המוצחר נגד חשש
הקלוקל. ומן פירוש של רש"י ז"ל ראוי להפרישה דל"ל לרש"י
לומר צשחיטה משום שצידו תיפוק לי' דרוב מצויין אכל
שחיטה מומחין הן ולא יקלקל רק דמטעם זה הי' עדיין
קשה מאצו הבן שיעשה מקודם צרכתו ויסמוך על הרוב
מצויין אכל מילה מומחין הן, צפרט אס המוהל מוחוק
למומחה, וע"כ משום דזה הוה רק מנזה מן המוצחר לעשות
קודם נדחה מפני המיעוט ומוכרח רש"י לתרץ דהמוהל ענמו
והשוחט ענמו שהדצר צידם לא נדחה בהם המנזה מן המוצחר
ועושין הצרכה קודם, אבל בצעילה שאין צידו לתקן הרי דומה
ממש לאצו הבן שעושה צרכתו אח"כ ואינו דומה כלל לחשש
טריפות שיכול לבוא אח"כ ע"י צדיקה מפני זה לא נדחה
המנזה מן המוצחר.

ז"א דמתוס' נדה צ' צ' ד"ה התם משמע דאם היה הצית
טהור צאם נחסר הנגע תוך זיין ימי ההסגר היה נכנס צו
טהור אע"ג דהצית צודאי טמא ואוקי אחזקה דמעיקרא מ"מ
העמד גצרה אחזקתו כיון דצשעה וצומנן א' אנו דנין על צ'
חזקות כאחד והי"ה כאן וכ"ת כאן הרי טבל לפניך התם נמי
הרי צא לצית וכיון שמקוה זה עכ"פ הוחזק להיות מימיו
מתמעטין ושמה נתמעטו פחות ממ"מ אמאי טהור ע"כ.

והנה מאי דפשיטא ליה כ"כ להגאון ז"ל דכיון דצשעה א'
דנין על שני חזקות לא אמרינן העמד מקוה על
חזקתו לענ"ד הקלושה אחר נשיקת עפר רגליו אישחמיטתיה
מיניה דצרי הריטצ"א עירובין שכתב צדף ל"ו צשם הר"מ
צר שניאור וכ"כ צשו"ת מים עמוקים סימן כ"א לרצינו אליהו
מורחי מדעתיה דנפשיה דהא דלא אמרינן גצי מקוה העמד
טהרות על חזקתן משום דכלל מקום אין לנו לדון חזקה אלא
מדצר שהספק נולד צו ומש"ה קאמר הש"ס הכא וצקידושין
אדצרה העמד מקוה על חזקתו משום דצהמקוה נולד הספק
ועדיף חזקתו מחזקת הטמא עכ"ל, הריטצ"א ז"ל.

ולפי דעת הריטצ"א הללו יש ליטצ צפשיטות קושית
הששה"ע והלבוש ז"ל מהא דלא אמרינן העמד טמא
על חזקתו ולא מטעם ס"ס אלא דכיון דאין דנין השתא על
המקוה ומעמידין אותה על חזקתה תו ליכא חזקת טמא כלל
וצ"ע שלא הרגישו הגאונים צזה.

והנה על הלבוש לא קשה למה כתב מטעם ס"ס אף דיט
לו סצרת הריטצ"א ז"ל די"ל דכיון דהתוס' חולקין
על דעת הריטצ"א הנ"ל וכן מצאתי צספר חכמת צלאל על
מס' נדה מאת הג' צלאל רגנצבורג שכתב שם צדף צ'
דהתוס' חולקים צזה על הריטצ"א ז"ל ועיי"ש מה שהאריך
שם צצצרי הריטצ"א וצקושית מהר"מ צצצ"י עליו, וכתב שם
דהר"ן י"ל דס"ל כהר"מ צר שניאור ע"ש ודו"ק, ומעתה
כיון דהתוס' חולקין וס"ל דלא כהריטצ"א ולכן מיטצ הלבוש
אפילו לפי סצרת התוס' דלא תקשה לשיטתייהו האיכא חזקת
טמא, ותירץ מכת ס"ס, אמנס דצרי הששה"ע צזה לענ"ד
צ"ע דצצרי מיושצים צפשיטות צין לפי דעת הלבוש ולשיטת
התוס' צין לשיטת הר"מ צר שניאור ומהר"ס דכיון דאין דנין
על המקוה העמד מקוה על חזקתו וזה לענ"ד צרור צס"ד.

והנה כבר האצרכתי יותר משהפנאי מסכים ואהצה מקלקלת
השורה, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותי די
ויזיאני מצרה לרוחה, ונודה לפניו שירה חדשה הללו-ה.

דברי המשתחוה מרחוק מול הדר"ג ומבקש שאל יקפיד עלי
בהטריחו האי צדיק,

אני הצעיר מנשה הקמין
בן לאאמו"ר הקרוש אליעזר זאב הי"ד.

לפי"ד הפרישה מחדש פי' חדש ופשוט הוא כמ"ש לעיל. ומ"ש שנעלם מן הפרישה דברי ריא"ז א"י כוונתו. יותר קשה עלי לעיין במקום שאין לנו ספרים הנחוצים. ואני תפלתי כתפלתו לעיין שלא בקופיא דצדרי הנ"ל ע"כ.

סימן יא

תשובה לידידי הרה"ג המפורסם מוה"ר מרדכי גרשוני שפ"ט"א שליט"א.

אמר מגיד המשנה מה שרצה ידידי הרה"ג רמ"ג שפלטור לחלק בין שחיטה משום דבדו לתקן בשעת שחיטה משא"כ חשש טריפות דלא נתזרר מיד בשעת שחיטה ולא דמי לצעילה שאין צידו ונתזרר תיכף בשעת מעשה הקלקול או נדחה המזוה מן המזבח נגד חשש הקלקול. לאחר בקשת אלף מחילות דברים אלו לענ"ד לא זכיתי להבינם דהרי ודאי דחשש טריפות הוא ממש כחשש שמא ימלא פ"פ, דכמו דחשש פ"פ אנו חוששין שמא נבעלה מקודם ולא הי' לה בתולים בשעת ברכה על מה לצרך כמו כן בחשש טריפות אנו חוששין שמא הבהמה טרפה היתה בשעת שחיטה וממילא לא הי' לו על מה לצרך ברכת שחיטה דטריפה לאו בת שחיטה, ומאי נ"מ בזה אי נתזרר מיד בשעת שחיטה או רגעים לאחר שחיטה, סוף סוף לאחר שנתזרר דטרפה היתה ברכתו היתה לצטלה כמו בפ"פ ומאי נ"מ בינייהו דהכא חיישין והכא לא חיישין. ואי באנו לחלק יותר הי' מסתבר לחלק בין השוחט להצועל ולא בין שחיטה לצעילה, כלומר דהשוחט צידו הוא דהוא מומחה ויודע שלא יתעלף משא"כ הצועל דלמא לא יכול לצעול ויעשה ברכה לצטלה, אמנם חלוק זה א"א לומר דודאי הצועל נמי צידו הוא ועומד דעתו אם יכול לצעול או לא, אמנם עכ"פ זכה"ג הי' הדמיון עולה יפה אבל החלוק מהשוחט והצועל לא קרב זה אל זה לענ"ד דודאי חשש פ"פ דומה ממש לחשש טריפות אם נחוש לזה נחוש גם לזה, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דאי לא חיישין בחשש טריפה משום עובר לעשייתו ומזכרין קודם שחיטה הכ"נ בצעילה לא נחוש משום עובר לעשייתו.

בר מן דין אחיז ליה תיובתא מדברי הירושלמי הנ"ל שכתבו ר' יוסי בן נהוראי אומר משישחוט למה שמא תתנבל שחיטתה מעתה משיצדק הסימנים חוקת בני מעיים כשרים וכו', וכי הפנ"מ מעתה אי חיישין להכי א"כ משיצדק הסימנים כלומר אף לאחר שיצדוק הסימנים והן נשחטין כתיקון נחוש שמא ימלא אחיז טריפות צבני מעיים ומשני חוקת בני מעיים כשרים הן כל זמן דלא אחיליד בזה ריעותא כדתיני בצרייתא שחטה וכו' ע"כ. והנראה להדיא דהא דלא חיישין לחשש טריפות הוא רק משום דאוקמינן אחוקא

וד' הפרדס של רש"י ז"ל שהציא צאמת קשה להצין דצדו דמתחילה מחלק בין אבי הבן למוהל משום דהמוהל עוסק במזוה עצמה, וא"א בלא ברכה, אבל אבי הבן אינו עוסק בעצמו בהמזוה משמע הכוונה דהעוסק בעצמו יותר חל עליו המזוה מן המזבח לעשות עובר לעשייתו מן האב שאינו עוסק בעצמו ומה מקשה עוד להלן מן שחיטה ותקיעה הלא השוחט והתוקע עוסקים בעצמן בהמזוה, וי"ל דרש"י הקשה מן התוקע לחצרו והשוחט לחצרו שאין עליהם יותר חיוב מן האב במילה אבל המוהל בעצמו אף שעיקר החיוב על אבי הבן מ"מ המזוה הוא ג"כ על הצ"ד למוול וגם המוהל בכלל ושי"ך גבי יותר שעוסק במזוה עצמה, ולכך מוכרח רש"י לתרץ שם תי' אחר כיון שהוא צידו זה מסייע שהוא משער בעצמו שיעשה כתיקונו ולכך צריך לעשות מזוה מן המזבח לצרך עובר לעשייתו אבל אבי הבן שאין צידו לשער שיהי' כתיקונו ולא נשאר רק מה שהמוהל מוחזק למומחה או רוב מציין אלל מילה, מ"ה אין לו לעשות מזוה מן המזבח לצרך קודם ונחזור לראשון שצבעילה שאין צידו שיהי' לה בתולים רק מכח חוקה אין לו לעשות המזוה מן המזבח לצרך קודם כד' הפרישה הנ"ל.

ובאמת רש"י עצמו אחר שכי' החילוק בשחיטה ותקיעה משום צידו א"א שוב להחילוק הראשון בין העוסק במזוה עצמה להאם שאינו עוסק, ודי בחלוק הזה בין צידו לשאינו צידו, והבן. ולכך מסיים בקוף אבל אבי הבן שאין צידו, כ"ז כתבתי כפי לשון הפרדס המוצא בקונטרס ויכול להיות שלא נעתק הלשון אות באות.

ובן י"ל כוונת הרש"ש גאון מ"ש דשחיטה ותקיעה צידו הוא ומילה אין צידו של אב היינו משום דהשוחט והתוקע יכולים לשער בעצמם שיכולים לגמור כפי טוב אבל האב א"י לשער מה שאינו צידו, ודברי הרש"ש גאון לפי לשונו המוצא בקונטרס הזה לכאורה קשה, למה לא מקשה מהמוהל עצמו שעושה הברכה עובר לעשייתו כמ"ש רש"י בפרדס הנ"ל, ולפי דברי הנ"ל י"ל דממילה עצמה לא קשה לו שידע התירוץ של רש"י הנ"ל כיון שעוסק במזוה עצמה חל עליו יותר החיוב של מזוה מן המזבח לכך מקשה משחיטה ותקיעה כנ"ל ואחר שהשיב החילוק של תקיעה ושחיטה זה התירוץ עולה גם למילה ועיקר הפי' של צידו שיכול לשער בעצמו שיעשה כתיקונו ואיך שנפרש ענין צידו ל"ש זה בצעילה שאין צידו לתקן בתולים.

ובמה שמתמה בעל הקונטרס על הפרישה שמפורש ד' רש"ש גאון במה שאומר דאבי הבן אין צידו ופי' דחיישין שמא לא יעשה האחר המזוה למה כ' הפרישה ונראה שהרי כתב צפ"י כן, וכתב שהפרישה לא ראה גוף דצריהם זמ"ד,

סימן יב

אמר מגיד המשנה: הרצה יגעתי ולא מצאתי ההעמקה מהמכתב אשר כתבתי לכ"ק אדמו"ר הגה"ש מליובאוויטש שליט"א עת צואי מארצנו הקדושה, ותוכן הדברים היו לפי זכרי כי ציותי במוסקדות בצרף ישראל בנשיאות אדמו"ר הגה"ש מליובאוויטש שליט"א מסרתי לו פ"ש ודברים כהיומן ממנהלי המוסדות ומפעלתם הנשגבה. ובשלהי המכתב כתבתי מה שראיתי דברים תמוהין להגאון בעל חכמת שלמה אה"ע סימן ס"ט שיצא לתמוה אישית הפוסקים דסצירא להו מזונות אשה דרצנן מגמ' קדושין כ"ב דקאמר ויזאה אשתו עמו מכאן שרבו חייב במזונות אשתו, ומוכח להדיא להצטל חייב במזונות אשתו דאורייתא דאם לא כן לא יגרע כח האדון מהעבד עצמו שאינו מחויב לזונס והאדון חייב לזונס מדאורייתא, וקיים זה ברור ונכון. וכתבתי דברי הגאון לענ"ד תמוהין דאשמתיתיה מיניה ז"ל אגב חורפיה דברי הריטב"א ז"ל במקומו ודברי הרמב"ן על התורה במשפטים הנ"ל שפי' שם דמאה דחייבה התורה לאדון אינו מוכרח דמזונות אשה דאורייתא והוא רק מחמלת ד' עליה ולע"ג, ובחדושי הארכתי בעזה"י.

סימן יג

ב"ה, ימי הסליחות ה' תשט"ז ברוקלין נ"י
הרה"ג הור"ח אי"א גר"ג וכו' מו"ה מנשה שי' קליין.

שלום וזרכה: מכי תקבל ות"ת. ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולזכרה, הנני בזה להציע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיית וברוחניות.

בכבוד ובברכה
מ"מ שניאורסאהן

בהערת כת"ר צשולי מכתבו צמה שלא זכר בספר חכמת שלמה (להרש"ק) דברי הרמב"ן (עה"ת) והריטב"א (לקידושין כ"ב א') דרבו חייב במזונות אשתו מן התורה אף דמזונות אשה רק דרצנן כיון שדרך כל הארץ לפרנס אשתו וכו'. הספר הנ"ל אינו תחת ידי. אבל מעולם נתקשתי בצברת הרמב"ן והריטב"א, כי על פי זה צטלי כמה ילפותא דברשת רז"ל. ולדוגמא מנא לן כל הני הלכתא גברותא (ברכות ל"א, א), מנא לן דאצל חייב צעטיפת הראש וכו' (מו"ק ט"ו, א. שם כו ב). ועוד.

דכשרים הם, הא לאו הכי הוה חיישין אפילו לצני מעיים וכל חשאי טרפות ולא הוה מצרכינן לר"י עד שיבדוק הכל והי' ליה דין אחד עם השחיטה ולדעת כתר"ה הי' ליה להירושלמי לשנות דלא דמי שאר טרפות לשחיטה, א"ו נראה ברור מדברי הירושלמי דלא מחלק בין שחיטה לשאר טרפות מטעם שלא נצטר מיד או שאר חלוקים אלא הטעם דסמכינן ארובא הא לאו הכי הוה ליה דין אחד עם שחיטה, וממילא הכ"נ לענין פ"פ ליכא לחלק בין שאר טרפות לפ"פ וכמו דלא חיישין בשאר טרפות מטעם דסמכינן אחוקת כשרות הכ"נ סמכינן אחוקת בתולה ומצי לברך מטעם זה, וזה לענ"ד ברור.

ומעתה אזדה לה נמי לענ"ד פי' החדש שפי' שצידו הוא היינו שצידו לתקן ולא צעי לזה ועוד שהרי עכ"פ תקשה קושיתי אהא פי' שצידו לתקן לאחר שנתגבלה בשחיטה נמי אין צידו לתקן דמאי תקון שייך בגבלה ור"י דחייש צירושלמי ע"כ לא חייש אלא כגון דאין צידו לתקן דאי צידו לתקן הנבלה אמאי פליג אר"י דודאי מודה ג"כ דעובר לעשייתן מנזה מן המוצח, א"ו דהוא מיירי שנתגבלה בכה"ג שאין צידו לתקן וא"כ מאי תירוצא הוא שצידו הוא, א"ו דצידו פי' שצידו לקיים המנזה ולא חיישין דלמא יחזור צו ועומד בדעתו שיכול לקיים המנזה סמכינן ארובא וחוקתו ומצרכינן מקודם, משא"כ אצי הבן דאין צידו הוא לא מצרכינן דחיישין דהמהול יחזור, וזה לענ"ד פשוט וברור. ודברי רש"י ישצתי בעזה"י בשתובתי להגאון מהרי"ז מינצבערג שליט"א ע"ש. ויש לעיין אי יש נ"מ בזה אי ברכת המזנות דאורייתא או דרצנן דעת הירושלמי דהוא דאורייתא ודעת הבבלי דהוה דרצנן ודו"ק.

וב"ש דהפרישה מחדש פירוש חדש דדברי רש"ש גאון לא ידענא מה כוונתו בזה שהרי הפרישה שם הביא דברי רש"ש"ג ואמר וז"ל ונראה דהטעם הוא שמא לא יעשה האחר המנזה וע"כ דס"ל דזה הוא טעם הרש"ש"ג ואלו הי' לו פי' אחר הי' לו להזכיר הפי' האחר עכ"פ ולומר דנראה לו האי טעם לעיקר א"ו דלא ראה גוף דבריו ולכן כתב הטעם מעצמו וגם זה פשוט.

וזה נמי כוונתי צמה שכתבתי בעזה"י דלא ראה דברי ריא"ז, דלולי ראה דברי ריא"ז שפי' טעם אחר בזה לא הי' לחלוק עליו צלי ראייה ומסברא דנפשיה לומר טעם אחר וללא כריא"ז ועכ"פ הי' ליה להביא דבריו וכנ"ל.

והנה לקוצר הפנאי לא אטייל בצרכות וקצרות כמו שהי' ראוי לגאון כמותו ובפרט כי רייתי שיכנסו דברים אלו עדיין בתוך הדפוס כתבתי רק איזה הערות לישב דברי, ואי"ה לכשאסדר הכל אם אזכה עוד ארחיב את הענין בס"ד. מנשה הקמן

סימן יד

ב"ה יום שנכפל בו כי טוב ד' מרחשון תשי"ז פה ברוקלין
נ"י יצו"א

אל הנשר הגדול דזיו לי' כבר בתי' הרב הגאון האי חסיד
ועניו שמו מפארים סיני ועוקר הרים שמו הולך מסוף
העולם ועד סופו וכו' כקש"ת מוהרמ"מ שניאורסאהן
שלימ"א אדמו"ר מליובאוויטש.

הנני להודיע משמחתי ששמחתי בקצלי מכתבו היקר עם
צרכתו צרכת כוח"ט לי ולכל אשר לי וצרכת ת"ח
אפילו על תנאי הוא צא מכה מרובה מדה טובה ממדת
פורעניות מכ"ש שלי תנאי ויהא רעוא שיקויים צי ומצרכיך
צרוך מעתה ועד עולם.

והנה צדברי הגאון מהרש"ק שהבאתי לתמוה עליהם אחי
תלוי הסקרן אשר לא הרחצתי העיני אז יותר מה
כונתי צוה, והסבה כי אז רק צאתי מארצנו הקדושה והייתי
טרוד מאוד וצפרט שהי' קודם ימים הנוראים והקדושים
והי' עת לקצר ועתה אמרתי להרחיב הדברים וכוונתי צוה
קושיא וצתוך הדברים יסתבך כמה ענינים כדרכה של תורה
וגם שיטת הרמב"ן והריטב"א ז"ל שהקשתי מהם לצדרי
הגאון ז"ל. ולפי שכהדר"ג אין תח"י הח"ש הנ"ל אעתיק
כאן דבריו ז"ל.

וה"ל אלו הן עשרה דברים כו' נ"צ עיין צ"ש שהציא שיטת
הפוסקים דס"ל מזונות אשה דרבנן ותמיה לי טובא
מן הגמ' קידושין דף כ"ב דקאמר שם ויאלה אשתו עמו
א"ר"ט אם הוא נמכר אשתו מי ממכרה מכאן שרבו חייב
במזונות אשתו וא"כ מוכח להדיא שהצעל חייב במזונות אשתו
מה"ת ולכך עכשיו שמכר א"ע וא"א לפרנסה שרריך לעבוד
את רבו ע"כ רריך הרב לפרנסה ואי נימא שהוא עצמו פטור
ממזונותי' א"כ אם הוא עצמו פטור מדוע חייב הרב לפרנסה
ולא יגרע כוחו מהעצד עצמו ואין לפרש שהצעל התנה עמה
לזונה וחייב את עצמו צדצר שאינו חייב חדא דמלישנא דקרא
דאם צעל אשה הוא ויאלה אשתו עמו משמע שצכל ענין תמיד
ציש לו אשה האשה יולאת עמו משמע שעד הנה תמיד היתה
צרשות אדון היינו לענין מזונות א"כ משמע שתמיד ציש לו
אשה חייב לזונה דאל"כ הי' לו לצאר דהיינו דוקא בהתנה
עם אשתו, ועוד דהרי רריך להצין הטעם דלמה יתחייב האדון
במזונות אשתו לו יהא שהצעל חייב עכ"פ מה להאדון צכך
וצ"ל כיון שהצעל משועבד לה לזונה א"כ הרי שעבוד שלה
קודם דומה ללוקח שאם לקח שיעבוד המלוה יכול הוא לטרופ
ממנו הי"נ כיון שלקח הרב שעבוד שלה שהצעל משועבד לה
תחלה אם לא ירצה הרב לזונה צמקום הצעל אין המכירה
כלום דיכולה היא לטרופ ממנו שעבוד שלה וכו', א"ו שהאמת
דהדין כן שאף אם האדון מסכים צטרפא יכולה היא להכריחו

דוקא לזונה, וצ"כ הטעם כיון דהרב ידע צשעת קני' ציש
לו אשה וצנים וקנה אותו א"כ נחית הוא אדעתא דהכי והוי
כאלו התנה עמו ונתחייב צכך דכמו שנתחייב צמזון העצד
עצמו ע"י קנייתו כן נמי נתחייב צמזון אשתו וצניו כיון שידע
מהן ונחית אדעתא דהכי וא"כ ממילא מוכח דכל צעל חייב
במזונות אשתו וצניו מה"ת (מ"ש וצניו, עיין לקמן שהבאתי
צעזו"י דהוי דרבנן) דאם כל צעל פטור מניין ידע הרב שהוא
נתחייב לאשתו צדצר שאינו חייב לומר דנחית אדעתא דהכי
צשעת קנין מנין הי' יודע כל זה לכך נראה דמוכח מזה
צצירור דמזונות הדין צנתחייב לאחר לזון שג"כ יהי' הרב
חייב לזונה דאורייתא. גם אי מיירי שנתחייב צפירוש מכה תנאי
ואם צאמת הדין כן למה לא כתצה התורה הדין כל צכל אדם
ואם אין הדין כן צכל אדם מדוע יהי' צאשתו הדין כן אם
מה"ת הצעל אין רריך ליתן מזונות מן הסתם רק מכה אם
התנה צפירוש א"כ שוה הוא לכל אדם א"ו דהצעל חייב
במזונות אשתו מכה שאין צידה לפרנס א"ע כיון שהיא אשתו
וצריכה להשתדל צשלו לכך ממילא חייב הרב לזונה וכו'
ומוכח מזה דמזונות דאורייתא ודו"ק וכו' כיון שראתה
התורה שהיושר שהצעל זיון את אשתו תמיד א"כ צמכר
א"ע לאחריים מי יזונה לכך חייבה התורה את הרב לזונה
אבל אם אינו חייב לה מזונות רק אם נתחייב מרצונו מה
לי חוב זה ומה לי חוב אחר צע"כ מוכח דמזונות דאורייתא
ודו"ק וזה צרור ונכון עכ"ל העתקתי דבריו צאריכות מטעם
אמתיות מחכימות וד"ל.

ובתבתי צחידושי צס"ד דצדרי הגאון ז"ל צע"ג חדא
דאפילו לפי שיטתו ז"ל אי אפשר לפרש צדרי
הגמרא כפירושו שהרי אמרו שם צגמרא וו"ל ת"ר ויאלו
מעמך הוא וצניו עמו א"ר שמעון אם הוא נמכר צניו וצנותו
מי נמכרים מכאן שרבו חייב במזונות צניו כיואל צדצר אתה
אומר אם צעל אשה הוא ויאלה אשתו עמו א"ר שמעון אם
הוא נמכר אשתו מי נמכרה מכאן שרבו חייב במזונות אשתו
וצריכה דאי אשמעינן צניו משום דלא צני מיעבד ומיכל נינהו
אבל אשתו דבת מיכל ומיעבד היא אימא תעבוד ותיכול, ואי
אשמעינן אשתו דלא דירכה להדורי אבל צניו דדירכיהו להדורי
אימא לא צריכה ע"כ, ופירש"י הוא וצניו עמו, על כרחך צני
ישראלית דאי צצני כנענית האשה וילדי' כתיב (שמות כ"א).
והנראה מהגמ' שהאדון חייב במזונות אשתו וצניו ותרזויהו
שוין צניו כאשתו ואשתו צצניו ותרזויהו שמעין מקראי אשתו
מפ' משפטים וצניו צפ' צהר וכן הוא צספרא שם ועיין רא"ס
שם צפ"י רש"י משפטים.

וראיתי לצבותינו הראשונים ז"ל דנחלקו צטעם חיוצ מזונות
הצנים דעת הר"ן סוף פרק אע"פ דהא דחייב לזון

עוד נלע"ד ראה דהגמ' א"א לפרש כדעת הגאון ז"ל ממנה שאמרו שם וזריכא (פי' תרי קראי אחת לאשתו ואחת לבניו) דאי אשמעינן בניו וכו' והשתא אי נימא דשיטת הגמ' אליבא דמ"ד דס"ל דמונות אשה דאורייתא מאי קעביד זריכותא צהאי אופנא ודאי דזריכי תרי קראי דמאחר דמונות בניו לא הוי אלא מדרבנן ואשתו הוי דאורייתא אלא צעלה לא הוי ילפינן להו מהדדי דתרי מיילי נינהו ובודאי דאין לנו לחייב האדון לזונס מסצרא יותר משאר בני אדם משא"כ גבי אב אע"כ דתרווייהו כהדדי נינהו ותרווייהו מתקנת חז"ל הם ושיטת הגמ' כמ"ד מוונות אשה תקנתא דחכמים הוא ומעתה לא די שאין מכלן קושיא לשיטת הרמב"ן והריטב"א וכולהו דס"ל דמונות אשה הוי דרבנן אדרבה ראה ברורה לדבריהם ז"ל דהגמ' לא יתפרש צאופן אחר. גם מה שכתב הגאון ז"ל דכיון שהבעל משועבד לה לזונה א"כ הרי שעבוד שלה קודם וכיון שלקח הרצ שעבוד שלה אם לא ירצה הרצ לזונה במקום הבעל אין המכירה כלום, לענ"ד ז"ע תינח מוכר עצמו מכרוהו ז"ד מאי איכא למימר והכא במכרוהו ז"ד מיירי שמכרוהו בגנבתו ותינח היכי שנשא אשה קודם שגנב הוי שעבודה קודם אכל היכי שגנב ואח"כ נשא אשה ושוב מכרוהו דגניבתו מאכ"ל דהתם שעבוד האדון קודם שהרי נשתעבד להאדון משה שגנב וי"ל.

וב"ד לשיטת הגאון ז"ל אמנם לעיקר דינא אישתמיטת' מיני' דברי הרמב"ן ז"ל עה"ת והריטב"א ז"ל במקומו ועיין פי' הרא"ם והגר"א עה"ת שם. ומעתה גם פירוש הרמב"ן והריטב"א מוכרח צפי' הגמרא הנ"ל מכח קושיא הגאון ז"ל ולכן תירצו דהוא משום חמלת ד' עליהם כיון שדרך כל הארץ לפרנס אדם אשתו ובניו והגר"א כתב טעם משום כי טוב לו עמך ואם לא תהי' אשתו עמו ומונת לא יקיים כי טוב לו עמך (ובדרך נחות אמרתי דזה פי' חז"ל כל הקונה ע"ע לעצמו כקונה אדון לעצמו וכונתו דאשתו שהיא כגופו ושהיא עצם מעצמו אינו חייב דמונותיה מדאורייתא והקונה ע"ע חייב דמונות אשתו דאורייתא וזה כקונה אדון לעצמו) וכעין סברת הרמב"ן והריטב"א ז"ל מצאתי ג"כ בתוס' קידושין ל' ע"ב צד"ה שיש רשות אחרים עלי' חז"ל ואע"ג דמעשה ידיה לצעלה מדרבנן צעלמא מ"מ אינה מצויה אלא אציה אלא אלא צעלה ע"כ וכונתם נראה דהיא קשה להו איך הוציאה התורה לפטור האשה מכבוד מקרא משום רשות אחרים עליה הא מעשה ידיה גופי' רק מדרבנן ופי' מ"מ מצויה אלא צעלה ואין ראוי כ"כ ודו"ק. כ"ז היה כתוב בחידושי זשינוי קצת ובאריכות גדול צעוה"י בצירור דין מוונות אשה.

אמנם כבוד הד"ג הקשה כי ע"פ זה בטלי כמה ילפותות דבברי רז"ל ולדוגמא מנ"ל כל הני הלכתא גברותא

בניו ובנותיו הקטנים הוא מכח אמם דוקא ולכן כתב דדוקא כשאמם קיימת חייב לזונס משום כיון דנגררין אחר' עד בני שם א"ח לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם ובכלל מוונותיה היא ודעת הרמב"ם והרא"ש הביאם הב"י ס"ס ע"א בדין הבא על הפנוי שאם מודה שהוא בנו שהוא חייב לזונס מוכח דפליגי עליה דהר"ן כ"כ המ"ל פי"ב מאישות. והרה"מ שם כתב ז"ל ומדברי רבינו שכתב כשם שאדם חייב דמונות אשתו כך הוא חייב דמונות בניו ובנותיו הקטנים עד בני שש שנים משמע דס"ל כהר"ן דאל"כ למאי הלכתא לימא חייב אדם לזון את בניו. ובא"מ תירץ זה וכתב דגם דעת הרי"ף הרמב"ם היפך דעת ה"ה וכדעת המ"ל.

ובגמרא דף מ"ט אמר ר' אילעאי אמר רשב"ל משום ר' יודא בר חנינא צאושא התקינו שיהא אדם זן בניו ובנותיו כשהן קטנים איצעי להו הלכתא כותיה או אין הלכתא כותיה ת"ש כי הוי אחי לקמיה דר' יהודה אמר להו יארוד ילדה וכו' ומשמע דאין חייב לזונס התם מיירי בקטנים יותר משש עד שיצאו צ' שערות כמו שפי' רש"י ז"ל, אבל בקטני קטנים עד שש לד"ה חייב לזונס כדאיתא פרק אע"פ דף ס"ה דרש ר' עילאי אפיתחא דבי נשיאה אע"פ שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו הקטנים אבל זן אותם קטני קטנים וכמה עד בני שש דאמר ר"א קטן זן שש יוצא בעירוב אמו וכו' ע"ש.

והגמור א"ע ס' ע"א כתב חייב אדם לזון את בניו ובנותיו עד שהן בני שש וכתב הר"מ מרוטענבורג אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מצית אבי אמם חייב לזונס כיון דתקנת חכמים הוא וכו' דמונותיהם אפילו אם יש להם להתפרנס משלהם כו' והצ"ח שם כתב דעת הרמב"ם כהר"ן, ועיין ט"ז סק"צ ובס"י קי"צ סק"ה ובצית מאיר שם, ודברי הטור יתפרשו צב' פנים או יאמר דס"ל כדעת הר"ן והתקנה שזכר בזמן הבנים והבנות כונתו דתקנת חכמים הוא מכח אמם וכנ"ל, צ' דס"ל כדעת אציו הרא"ש וע"כ ז"ל דתקנה אחרת היתה לזון הבנים או דצאושא היו צ' תקנות וזו היתה ראשונה כדעת קצת פוסקים.

יהיה אין שיהי' עכ"פ לדברי הכל מוונות הבנים והבנות הוי רק תקנתא דרבנן ומעתה הדרא קושיא הגאון מהרש"ק ז"ל לדוכתא דכל מה שהוקשה באשה תקשה נמי בבניו האיך חייבה התורה לאדון לזונס מדאורייתא ובנים מאי צעי גבי ולא יהא כח האדון גרע מכח העבד עצמו שהוא פטור מדאורייתא ואמאי האדון יהא חייב דמונותם ובמכילתא ובספרי ובגמרא ילפינן מקרא שהוא חייב דמונות בניו וא"כ ז"ע אמאי לא הקשה הגאון גם מצניו כקושיא ז"ל.

(ברכות ל"א א') מנ"ל דאכל חייב בעטיפת הראש (מו"ק ט"ו א' שם כ"ז ב') ועוד ע"כ. ומה שהצנתי בכונת דברי מעלת כהדר"ג דמאחר דאמרינן לפי דעתם דאין לנו ללמוד ממנה שהעולם נוהג ואינו ד"ת א"כ האין ילפינן הני הלכתא גברותא ועיטוף אצילות ממנהג העולם וס"ל דהלכתא הוא ע"כ.

ובשאיני לענמי הי' נלע"ד דהם יפרשו דברי הגמ' באופן דלא תקשה להם משם והוא דודאי הני הלכתא גברותא דשמעינן מנה רק בדרך אסמכתא נישני דהרי הני הלכתא לענין תפלה נישנו וכמו שאמרו וחנה מדברת על לבה מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו ושפתותי נעות מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו (ובירושלמי איתא ומשמיע לאזנו והציאה הרב הזקן בשו"ע הרש"ז ז"ל סימן ק"א) וכן כולוהו גם מה שאמר לה עלי עד מתי תשתכרין וגו' א"ר אלעזר מכאן לרואה בחצירו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו נמי כתבו בתוס' פי' אע"ג דליכא איסורא דאורייתא דאי איכא איסורא דאורייתא הוכח תוכיח כתיב וכו' ע"כ בדרך אסמכתא אמרו כן וכולוהו מדרבנן הם, וע"כ ז"ל כן דהרי עיקר תפלה בענמה נמי לדעת רוב פוסקים דרבנן היא ואפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דאורייתא מ"מ נוסח התפלה וסדר התפלה ומה יתפלל והאין יתפלל ומתי יתפלל ודאי דרבנן היא, ואפילו בעת צרה ח"ו דהתם תפלה דאורייתא לרוב פוסקים מ"מ אופן התפלה לעולם דרבנן, וכן כתבו החנוך ושאר פוסקים לענין דהמ"ז וזה פשוט. ולפי זה יתפרשו דברי הגמרא שפיר אפילו לפי דעת הרמב"ן והריטב"א ז"ל דהפוסקים הם רק דרך אסמכתא ולא דאורייתא נינהו ודו"ק. [ועיין בזה עוד במשנה הלכות ח"ג סי' י'].
ובמה שאמרו דאכל חייב בעטיפת הראש מדקאמר רחמנא ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל דכולי עלמא חייבים נמי, כשאני לענמי הוה אמינא גם כן באופן זה דמאחר דעטיפת הראש לא הוי רק מדרבנן ככל דיני אצילות סבירא ליה להרמב"ן דלא הוי רק אסמכתא והכין יתיישב דברי הגמרא לשיטתי' וכן ראיתי במאירי מו"ק הנ"ל שכתב להדיא וז"ל אכל חייב בעטיפת הראש שלא יעמוד בגלוי הראש אלא שיעטוף ראשו עיטוף מקצת הפנים מכנגד העניים ולמטה כנגד השפה שיהא עומד כאדם נכנע ונשצר מדקאמר רחמנא ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל דכולי עלמא חייבים והמאורע אף שהוא חייב צדק מה"ת דכתיב ועל שפם יעטה ע"כ ומדכתב במאורע דחייב צדק מן התורה משמע דהאכל אינו חייב רק מדרבנן.

ותבמי עיני להרא"ם ז"ל פי' וינא שכתב דצ"ה והם ח"ל ז' ימי המשמה צירושלמי מו"ק וכן אמרו צ"ר וכו' וכ"ו דרך אסמכתא בעלמא שהרי זה של לבן אינו אלא מנהגא

בעלמא שהיו נוהגין בזמן הזה אכל בגמ' צבלי מו"ק מפיק לה מויעש שלמה וכו' וכיוצא בו מצינו בו ימי אצילות שהירושלמי הציא כמה מקראות ע"ז וכלן אינן אלא דרך אסמכתא בעלמא שהרי ז' ימי אצילות אינן אלא מדברי סופרים כדתי' צפ"ק דכתובות, וכתב הרמב"ם ז"ל אע"פ שנאמר בתורה ויעש לאציו אכל ז' ימים נתנה תורה ונתחדשה הלכה והדין עמו שהרי ע"כ לא קמייפלגי רבותא אם האצלות הוא מה"ת או מד"ס אלא ציוס ראשון אכל בשאר ימי אצלות לכ"ע אינה אלא מדרבנן ע"כ, ונראה מצוה מדרבנן דכל הני קראי אינם אלא אסמכתא בעלמא.

הן אמת דדברי המזרחי ז"ל ע"ג לפעוט כמוני צמה שכתב דלא פליגי רבותא אם האצלות הוא מה"ת או מד"ס אלא ציוס ראשון אכל בשאר ימי אצלות לכ"ע אינה אלא מדרבנן לא זכיתי להבין דבריו הקדושים ז"ל ואני איפכא שמענא לה וג' מחלוקת בדבר, דעת רב האי גאון והגאונים ז"ל דאצילות כל שבעה דאורייתא ודעת רבינו והרי"ף ומיימוני פ"ה מה"א דיוס ראשון הוי דאורייתא ושאר כל שבעה דרבנן ודעת התוס' והסמ"ג ואשר"י דליכא אצלות מדאורייתא כלל אלא אנינות וצ"ג פ"ג דמ"ק וברכות י"ב הציא השיטות הללו ועיין תר"י ברכות הנ"ל ור"ן פ"א דמגילה וטור ומחבר סי' שפ"ח וסי' שצ"ח וצ"י שם ציו"ד מהלכות אלו ועיין רי"ף ז"ל במו"ק הנ"ל, וצ"ג. [ועיין בחידושי משנה הלכות ס"ק י"ב].

שבתי וראיתי דהרמב"ן ז"ל לשיטתו אחי שפיר שכתב צפ' שמיני פ' י' ויאמר משה אל אהרן ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו וכתב הרמב"ם ז"ל אל תפרעו אל תגדלו שער מכאן שאכל אסור בתספורת אכל אחס אל תערבצו שמחה של מקום ולא תמותו הא אם תעשו תמותו לשון רש"י וזה שאמר מכאן שאכל אסור בתספורת אסמכתא בעלמא הוא, ועוד כי לפי זה לא ידרוש הא אם תעשו תמותו אכל יהי' רשות צבני אהרן שיאמר אינכם חייבים לפרוע ראשיכם ולקרוע בגדיכם כשאר האצלים ולא תמותו שלא תהיו חייבין מיתה צדק, כי שאר האצלים חייבים מיתה אם לא עשו כך וכך אמרו בגמ' במשקין אכל שלא פרע ושלל פרס חייב מיתה שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר שלא פרע ושלל פרס חייב מיתה, וכ"ו בדרך האסמכתות בתלמוד ואין פריעה ופרימה באצילות אלא מדברי סופרים או שיהי' יוס ראשון הלכה למשה מסיני נלמד מן האנינות כפי דעת הגאונים אכל עיקר הכתוב הזה אזהרה צבני אהרן כו' ע"ש, ונראה דעת הרמב"ן ז"ל דהוי רק מד"ס כל דיני אצילות ועיין צ"י בש"ע שהציא כן בשם הרמב"ן ואפילו יוס ראשון שכתב דא"י דהוי מה"ת הל"מ

ב) במ"ש בחירון הקושיא, דאח"ל דהרב חייב צמונות אשתו, ובכ"ז מוונות אשתו הוא רק מנהג בעלמא, דא"כ בטלו כמה ילפותי, ורובה לתרץ דכל הני ילפותי לחיוב מדרבנן. תמה אני שישימני לטועה ואומר דכל הני הלכתא גברותא (ברכות ל"א א) הן מן התורה. וצפרט כשנלמדים מנ"ך. וה"ה לעטיפת הראש דאבל וכיו"צ.

אבל פשוט שאין צוה נפק"מ אם ילפינן לחיוב דאורייתא או דרבנן, כיון שהנקודה היא: מנהג המוצא בתנ"ך, ה"ו הוראה שמחויבים בו או שיכול להיות רק בדרך סיפור ונשאר רשות. ואת"ל כסברא האחרונה, הרי מובן, שכסם שא"א ללמוד חיוב דאורייתא צמנהגים המוצאים בתורה, כמו"כ א"א ללמוד חיוב מדברי קבלה ומדרבנן צמנהגים המוצאים בדברי קבלה. ופשוט אשר לכן הוקשה לי כנ"ל.

ג) הערה דא"ג, אף שאין נוגע לענש השקו"ט, והוא אשר מה דפשיטא לי לכת"ר, דכיון דתפלה מדרבנן מוכרת לומר שכל הני הלכתי גברותא ג"כ דרבנן, לפע"ד אין תלוי זה צוה, דאפשר דתפלה ענמה אפילו תהי רשות, ובכ"ז כשמתפלל לפני ממה"מ הקב"ה יונחו עליו כמה גדרים ואפילו מן התורה, גדרים הקשורים והנוגעים בכבוד המקום, אהבת ד' ויראתו, האלקים צממים ואתה על הארץ ע"כ יהיו דברין מעטים ועוד ועוד. ולדעתי גם זה פשוט. [הערת ר' נצי האגער נ"י - עי' לקמן סי' י"ז. וכבר האריך צוה בספה"ק יסוד העבודה ח"צ פ"ט אות ו' ד"ה עוד ואות כ"ד דאפי' להפוסקים דתפלה דרבנן היינו משום שיכול לקיים מצות ולעצדו בכל לצבסם צלימוד תורה לשמה צאהו"ר כרשב"י שתורתו אומנתו וכו' אמנם כשהוא חפץ בתפלה ומתפלל בכל לצו צודאי הרי זה מקיים מצוה גדולה שהיא מה"ת ובה נכללו כמה עיקרי אמונה וקבלת עומ"ש וכמה מצות אהבת ה' ויראת ה' תמים תהיה ואהב"י צצקשו על הכלל ותשובה ומסיר מלצו כל מדות רעות וכו' ורבים טעו צוה וסברו דמחז"ל תפלה דרבנן היינו בכל ענינה אפי' המתפלל צכוונת הלצ וזהו טעות גמור ע"ש. וע"ע שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' י'.]

ד) בענין אצילות דאורייתא או דרבנן, נאספו צוה דיעות האחרונים וגם הראשונים צשדי חמד כללים מערכת אצל ס"ק ש"ו, ושם נסמן וצפאת השדה שם.

ה) במנהגים המוצאים בתנ"ך ותוקפם אם זה עושה אותם לחיוב או רק סיפור בעלמא, ציאר צוה כמה פרטים צס' תורת נציאים למהר"ץ חיות, עיי"ש.

בבבד ובברכה
מ' שניאורסאהן

הוא ולא מהני קראי יליף לה והני קראי כולהו רק בדרך אסמכתא נאמרנו ונמצא שפיר מיושב שיטת הרמב"ן והריטב"א ז"ל צס"ד מהני מקומות כנלענ"ד.

ומעתה אתן קנאי למלין וכבר הארכתי יותר מדאי ואהבה מקלקלת השורה ואני מצקש את כהדר"ג למחול לי צהטריחו צדברי ולא לדידי ולדכותי צריך ואם יראה צהם צברים ראויים לאומרם נא לקבלם ואם לאו נא להודיעני ואכריז עלי צברים שאמרתי טעות הם צידי צרם כך שמעתי וכו'.

ב"ד הטרוד מאוד צפרט עול השיצה והתלמידים המוטל עלי ועול הצעלי צמים עולה על כולם כי דעתם היפך דעת התורה כמו שכתב הריב"ש ז"ל צדורו וצפרט צמדינתינו שהלכו כמה פעמים אחרנית צעונ"ה. אני הצעיר המצפה לישועת ד' ולרחמי שמים בכל יום ערב וצקר וצהרים ואסיים צתפלת למען לא אצוש, בכל הכבוד ומתוך אהבת עולם ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותנו די צציאת צר נפלי צמהרה צצ"א.

בנשה הקמן

בלאאמו"ר הקדוש אליעזר ואב הי"ד

ובשלהי המכתב אציג כאן מה שקשה לי כעת מש"כ הח"ס יו"ד סי' רנ"ג צצמנע התשו' וז"ל הגע ענמן דמפריש תרומה לא יצרך דלמא מיתשיל ונמצא צירך לצטלה וכו' ואומר אני צטח אם יארע שאכל אחר מן הכרי ונתחרט על התרומה כו' והדר הכרי לצטלו אין לו לחוש צמה שאכלו טבלים דצטעה שאכלו צהיתרא קאכיל עכ"ל ע"ש וצ"ע שהרי צד"מ והציאו הש"ך צסי' הנ"ל ס"ק ו' מפורש היפך צבריו וצע"ג. וצתשובתי להגאון רי"ז מינצצברג שליט"א צירושלים עיה"ק הארכתי צוה צצהו"י. [עיין לעיל סי' ה' - ו', וע"ע ח"צ סי' נ"א].

סימן טו

ב"ה, י"א מ"ח תשי"ז ברקלין
הרה"ג ור"ח אי"א גו"נ עוסק בצ"צ רב פעלים מו"ה מנשה שי'.

שלוש וצרכה! צמענה על מכתבו מד' מ"ת, צהמשך למ"ש צס' חכמת שלמה צענין מוונות האשה אם הוא מן התורה או דרבנן, ומעתיק לשונו ושקו"ט צוה.

ויש להעיר במ"ש כת"ר, והוא:

א) פשיטא אשר אלו דסצירא להו דחיוב רבו צמונות אשתו מן התורה מוכיח דמונות אשה מן התורה, לימוד זה גופא מוכיח דמונות הצנים מן התורה כיון דרבו חייב צמונות צניו. וצצקי' לקרא דדחיק אנפשי' ואוקמי דקאי צצניו קטנים, וצטח גם להחכמת שלמה צ"ל כן.

סימן טז

מוצש"ק כ"ד מ"ח תשי"ז פה ברוקלין יצו"א

משכיל לאיתן חכם חרשים דזיו ליה כבר בתי' הרב הגאון חסיד ועניו מתלמידיו של אהרן שמו מפארים בכל קצו תבל פ"ה ע"ה אין גומרין עליו להלל וכו' כקש"ת מוה"ר רמ"מ שניאורסאהן אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א.

עֵתָהּ זאתי בשביל דברי תורה להשיב על תשובתו הרמה שקבלתי מאת כהדר"ג והי' לי למשיב נפש וזאתי להרחיב את הענין קצת ולא להקשות על דברי הדר"ג כי מה אדע אשר לא ידע, ולהסיר מעלי תלונותיו מדברי אשר לענ"ד נאמרו ביושר, ומחמת קולר הפנאי אקצר כפי האפשר וזה החלי.

(א) **בבורד** הדר"ג כתב פשיטא אשר אלו דסבירא להו דחיוז רבו צמונות אשתו מן התורה מוכיח צמונות אשתו מן התורה לימוד זה גופא מוכיח צמונות הצנים מה"ת כיון דרבו חייב צמונות צניו ושצקי' לקרא דדחיק ומוקי אנפשי' דקאי בצניו קטנים וצטח גם להחכמת שלמה ז"ל כן.

ובמה שסיים מר אפתח והנה מה שכתב דצטח להחכמת שלמה ז"ל דצניו נמי ק"ל חיוז מה"ת ודאי נראה דכן ק"ל וזה לענ"ד צרור ואמת ממה שכתב שם צא"ד וא"כ ממילא מוכח דכל בעל חייב צמזון אשתו וצניו מן התורה וכו' הרי שכלל צניו עם אשתו ואף שכלל הדברים שם לא הזכיר עוד כי אם אשתו מ"מ נראה דאתרווייהו קאי כמ"ש חו"פ וצרור כמו דפשיטא לי' להדר"ג. אמנם מה שהביא אשר אלו דק"ל צמונות אשתו מה"ת לימוד זה מוכיח צמונות צניו מה"ת וזה שהביא כן הגאון ז"ל להקשות לדעת הפוסקים דק"ל מדרבנן וסייעתא להפוסקים דק"ל דאורייתא, ודאי דצרי' לענ"ד צריכים עיון שהרי לא מצינו שום אחד מן הפוסקים לענ"ד ראשונים או אחרונים דק"ל צמונות צניו הוי דאורייתא, ואיכא שמענא לה דאף הפוסקים דק"ל צמונות אשתו מה"ת אפ"ה ק"ל צמונות צניו לא הוי רק מכת תקנה, הן אמת דדרכי התורה צעו"ה ממני סתומים ואין לי ידיעה בשיטת הפוסקים אפילו כטיפה מן היס רק מה שלקטתי בציוה מקומות מ"מ לא מנאחי מי שק"ל צמונות אשה דאורייתא וצניו בכלל מכת חיוז רבו צמונות אשתו וצניו כמו דפשיטא ליה לכהדר"ג ואביא איהו ראיות לדברי צעוה"י ואקצר לפי מיעוט הזמן לעיין בכל המקומות.

בגמ' כתובות ס"ה ע"ב דרש ר' עולא רבה אפיתחא דצי נשיאה אע"פ שאמרו אין אדם זן את צניו וצנותו כשהן קטנים אבל זן קטני קטנים עד כמה עד זן שש וכו', וע"כ מדרבנן הוא דאי מדאורייתא מאי לשון אע"פ שאמרו שיך הכא ומאי שייכות להו הא זה דאורייתא הוא אע"כ

למכת תקנה הוא ואע"פ שאמרו שזה אינה תקנה מ"מ צקטני קטנים תקנה היא וחייב והביאה הרי"ף והרא"ש ז"ל. אמנם הרמב"ם ז"ל פיי"צ מה"א כתב כשם שאדם חייב צמונות אשתו כך הוא חייב צמונות צניו וצנותיו הקטנים עד שיהו צני שש שנים מכאן ואילך מאכילין עד שיגדלו כתקנת חכמים ע"כ.

ובלשון רצינו הרמב"ם לכאורה הי' אפשר לדייק דעד שש הוי דאורייתא מדכתב כשם שאדם חייב וכו' וצמונות אשתו דעתו ז"ל דהוי דאורייתא כמו שכתב לעיל בפירקין וכיון דהקישם משמע דלגמרי הקישם וגם מדדייק לומר מכאן ואילך מאכילין כתקנת חכמים משמע דעד כאן לאו מתקנת חכמים היא וע"כ מדאורייתא היא, וכן ראיתי בצמ"ג לאוין פ"א וז"ל צפי' אע"פ דרש ר' שילא (ובגמ' גרס ר' אילע רבא) כשם שאדם חייב צמונות אשתו כך הוא חייב צמונות צניו וצנותיו הקטנים עד שיהו צני שש שנים ומשם ואילך תקנת חכמים להאכיל עד שיגדלו וכו' והנה מדבריהם ז"ל הי' נראה לכאורה ראוי גדולה לפי הדר"ג והח"ש וצפרט שהרמב"ם והסמ"ג הם מהפוסקים דק"ל צמונות אשתו דאורייתא.

וראיתי בהגהות מיימוני שם סק"ט כתב דצברי הרמב"ם ח"ל, באושא התקינו שיהא אדם זן צנים וצנות כשהן קטנים וכו' עד שיצא צ' שערות ע"כ, ודבריו תמוהים לכל מעיין דמאי ראוי מיימתי מתקנת אושא עד שיצא צ' שערות לדעת הרמב"ם שכתב עד שש וצפרט כי אין לא קיי"ל שיהא חייב עד שהביא שערות ומה שנראה לענ"ד להגהות מיימוני לשון הרמב"ם קשייתיה מה שכתב מכאן ואילך מאכילין כתקנת חכמים ואיזה תקנה מצא הרמב"ם ז"ל מכאן ואילך והלא אין לא קיי"ל כתקנת אושא אע"כ ז"ל דכוונת הרמב"ם הוא כך דצאמת תקנת אושא היתה מיום הולדו עד שתצא שערות אמנם חלוקים יש דצבר, עד שש מחויב לעולם זין יש לו זין אין לו ומשם ואילך היתה התקנה באופנים והיינו כשיש לו וכל האופנים וכגון שהוא אמיד ומה שאמרו דאין הלכה כוונתם רק למעלה משש דאין חיוז אבל פחות משש התקנה בתקפה וחייב לוונס, ולפי זה הכי יתפרש לשון הרמב"ם ז"ל חייב צמונות צניו וצנותיו הקטנים עד שיהיו צני שש שנים בכל אופן שהוא מכאן ואילך וכו' כתקנת חכמים ופירושו שכך הי' תקנת חכמים דעד שש מחויב ומשם ואילך מתורת נדקה אמנם ק"ל דצאמת הכל הי' תקנה אחת רק שיש חלוקים, וזהו יתיישב הלשון שכתב רצינו ומכאן ואילך כתקנת חכמים צ' הדמיון ולא כתב מתקנת חכמים וכוונתו דאי כתב מתקנת חכמים הו"א דעד שש לאו מתקנת חכמים הוא לכן כתב כתקנת חכמים והיינו שכך היתה

דאין להם מזונות דאורייתא כלום רק מכח אמן ואי מתה פטור מכלום ו"פ. ועיין משנת מהרשד"ם יו"ד סי' קס"ו.

ובירו שלמי פ"ד ה"ה משמע דמתקנת אושא הוא ח"ל אר"ל משום ר"י בר חמא נמנו באושא שיהי' אדם ון בניו הקטנים ומשמעות הלשון שם משמע דקאי אקטני קטנים ועיין מ"פ שם ובירושלמי גיטין פ"ה ה"ג דו"ק.

ומצאתי להר"ם מלובלין ז"ל סי' ע"ט שכתב ח"ל ומ"מ מה שכתב הטור (בסי' קי"ג) אצל בחייו חייב לזונן מתקנת אושא אינו מדוקדק דכ"פ נערה שנפתחה לדעיל משמע דתקנת אושא הוא ביותר משש דקאמר אמר ר"א באושא התקינו וכו' ועלה צעי התם הלכתא כותי' וכו', אצל עד שש חייב לזונן לכ"ע והיינו ההיא דסוף פ' אע"פ אם לא נאמר דתקנת עד שש הוא ג"כ תקנת אושא ותרי תקנות היו באושא מתחלה תקנו עד שש ואח"כ תקנו ג"כ לאחר שש ולאחר שש מיבעי' בגמרא אי הלכתא כן אצל עד שש לכ"ע הלכתא וכמדומה לי שבהגהות מיימוני איתא כלשון הטור ע"כ. וצ"ע על דבריו הקדושים ז"ל שלא זכר השר דברי ה"ה שהבאתי לעיל שזה הוא גירסת הר"י לדעתו ז"ל וה"ה ג"כ הסכים לזה וזה נראה דעת הטור ז"ל.

וראיתי בא"מ שכתב ליישב קושיא המהר"ם לובלין, ח"ל ונראה לפמ"ש צשיטה מקובצת פרק נערה בזה דצעי הלכתא כותי' ח"ל כלומר יש לסמוך על דברי ר' אילע' שכך התקינו באושא ואסקינן דלית הלכתא כר"א ולא תקינו באושא אלא בקטני קטנים ע"כ, ודבריו ז"ל לכאורה צ"ע ממה שכתב הרמב"ם ז"ל דמכאן ואילך מאכילין כתקנת חכמים משמע דגם ע"ז יש תקנה הראשונה וי"ל.

עוד כתב בתשו' מהרמ"ל הנ"ל ח"ל כי מה שאמרו חייב אדם לזון את בניו כשהן קטני קטנים כדלעיל היינו דוקא בחייו אצל לאחר מותו אין שום חיוב כלל וזה מזוהר בהדיא מדברי הר"י וכל הפוסקים הרא"ש והרמב"ם והטור והגה"מ ויתר הפוסקים שהרי על מה דאיתא בסוף פ' נערה שנפתחה דצעי התם בת יבמה וכו' כתב הר"י וכו' אצל בחיי אביהן חייב לזונן עד שש שנים כדכתיבנא לעיל עכ"ל הר"י וזה דקאמר כדכתיבנא לעיל היינו מה שכתב בזהאי פירקא אמתני' דהאז אינו חייב במזונות בתו וכו' ואיתא בגמרא אמר ר"א וכו' ע"ז כתב הר"י שם וה"מ בניו ובנותיו קטנים, אצל קטני קטנים אע"ג דלא אמיד לדקא כייפינן ליה בע"כ ומייתי עלה הא דסוף אע"פ ר"ל במה שכתב בסוף הפ' על בני צעיות והנ"מ לאחר מיתה אצל בחיי אביהן חייב לזונן וכו' וכלשון הר"י כתב ג"כ הרא"ש והרמב"ם ויתר הפוסקים וכו' ע"ש וכן כתב בתשו' מהריב"ל פ"ב ס"ב ושהדי לי במרומים כי צ"ה בעצמי כונתי לדעתם הרמה ז"ל.

התקנה וזה לענ"ד ברור ויתישבו היטב דברי הגהות מיימוני ג"כ שהביא דברי הרמב"ם ז"ל.

עוד נלע"ד ראי' ברורה דעת הרמב"ם דמזונות בניו היו דרבנן ממה כתב בפרק י"ט מהלכות אישות הי"ד ח"ל בת הממאנת הרי היא כשאר הצנות ויש לה מזונות אצל בת היבמה ובת השניה ובת הארוסה ובת האנוסה אין להם מזונות אחר מיתת אביהם בתנאי זה אצל בחיי אביהן הוא חייב במזונותיהן כדין שאר הצנים והצנות בחיי אביהן ע"כ. [וע"ע משנה ח"ד סי' קכ"ג ד"ה אלא שמה].

ובתב ה"ה כל אלו צעי דלא איפשיטא שם פרק נערה דף נ"ד ובהלכות הלכך לית להו דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע וה"מ לאחר מיתת אביהן אצל בחיי אביהן חייב לזונן כתקנת אושא עד ו' שנים כדכתבין לעיל ע"כ לשון ההלכות וכבר נתבאר פ' י"ב מה אלו דיני האב במזונות בחייו ע"כ. והנראה מזה, ראשית דמזונות בניו לאו במזונות אשתו תליא דהרי הכא אין לאשה מזונות כלל ואפ"ה חייב במזונות בניו וע"כ צ"ל דמשום תקנה חייב לזונן והיינו תקנת אושא כמו שכתב ה"ה להדיא בשם ההלכות ולא מדאורייתא ועוד מדכתב דדוקא בחיי אביהן חייב במזונותן ולאחר מיתתן לא, מוכרח מזה דמזונותן מדרבנן דאי דאורייתא נינהו לאחר מיתה אמאי פטור הא הוא כחוב דעלמא דמחייב גם לאחר מיתתו מבני חורין אמנם אי מתקנתא אחי שפיר דלאחר מיתה לא תיקנו חכמים וזה ברור.

והטור א"ע סי' ע"א כתב חייב אדם לזון את בניו ובנותיו עד שהן בני שש וכתב ר"מ מרוטנבורג אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מצית אבי אדם חייב לזונם כיון דתקנת חכמים היא וכו' במזונותיהם אפילו יש להם להתפרנס משלהם והצ"ח ז"ל מדייק שם מדכתב הרמב"ם כשם שחייב אדם לדעתו כדעת הר"ם מרוטנבורג והיינו דהאי כשם כוונתו דלעולם מחויב לזונם אפילו יש להם משלהם ע"כ. והטור סי' קי"ג כתב ח"ל וכן מיבעיא בנושא שניה וילדה ליה בת וכו' בכל הנך מיבעיא ולא איפשיטא ואין להם מזונות ד"א אחרי מותו אצל בחייו חייב לזונם מתקנת אושא עד ששה שנים ע"כ.

והגה דעת הרמב"ם ז"ל דמזונות אשה דאורייתא, וכן פסק הטור סי' ק"ט ואפ"ה פסקו דמזונות צנים לא היו רק מתקנת אושא, והצ"ח כתב דדעת הרמב"ם כדעת הר"ן ז"ל דמזונות צנים רק מכח אדם וכן הבאתי לעיל במכתבי הראשון דזה הוא מחלוקת האחרונים ז"ל אמנם צס' בית מאיר כתב בפשיטות דזה אינו שהרי הר"ן צעצמו כתב דהמפרשים לא ס"ל כותי', וע"כ הרמב"ם מכללם אמנם אפילו אי נימא כדעת הר"ן ס"ל כ"ש דאיכא ראי' לדברי

אשתו וקורא וכו' ובתוס' שם הקשו וא"ת והא מה"ת אין לבעל פירות בנכסי אשתו אלא תקנתא דרבנן בעלמא א"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא וי"ל דרך נשים שנותנות פירות לבעליהן וכי האי גוונא איירי קרא וכענין זה אמרינן ריש קידושין דף ד' אי כתב רחמנא מעשה ידי' לאציה דקא מתזנא מיניה ואע"ג דמדלאורייתא אינו מחויב במוזנות בתו אלא דאורח ארעא הוא שהוא זן אותה ע"כ, ולדעת הגאון יקשה הכא ג"כ מה יענה להקרא וי"ע וי"ל דיעמוד כמו שכתב הרשב"א שם בתי' הב' על קושיא זו ודו"ק. מ"מ נראה ברור דגם דעת התוס' ז"ל ס"ל דמוזנות לא הוי רק דרבנן צבת וק"ל. ולשון כשם שכתב הרמב"ם, בא"מ מישב שם לשונו למה הקיש או כדעת הב"ם ז"ל.

ב) ב"ש כהדר"ג אצל פשוט שאין צוה נ"מ אם ילפינן לחיוב דאורייתא או דרבנן וכו' דא"ל דמנהג המוצא בתנ"ך אינו אלא דרך סיפור ונשאר רשות ומוצן דכשם שא"ל ללמוד חיוב דאורייתא במנהגים המוצאים בתורה כמו"כ א"ל ללמוד חיוב מדברי קבלה ומדרבנן במנהגים המוצאים בדברי קבלה ע"כ.

הנה בדברי התקנות צעונו"ה לא העלתי אפילו כמלא פי השה ועכ"פ מהמיעוט שלקטתי נראה ודאי דחכמינו ז"ל כשראו כשר הדבר לתקן יהי' מה שיהי' נמנו על זה ותקנוה כפי השגתם הנשגבה ופעמים שסמכוה אקרא כשמלאו לסמכו ופעמים בלי קרא ואפילו צוה מזינו כמה פעמים בתקנה שלא נתפשטה ברוב ישראל שאינה תקנה אף שתקנוה ואפילו אסמכוה אקרא ופעמים שראו מנהג טוב שהנהיגו עזמם הנביאים אף שלא תקנוה לעשות כן מכח תקנה קבלה על עזמם כמו שנהגו וראיה לדבר חיוב ערבות דהוי מנהג נביאים ואין מצרכין עליה ללא הוי תקנה רק מטעם שנהגו נביאים כן והרי לן להדיא דאף דהוי מנהג נביאים מ"מ לברך עליה אין למדין מנהג והי' צריך תקנה אחרת לזה אולי ראו לעשותה חיוב גמור.

גם נראה שפעמים אשר היו תקנות קדמוניות מימי משה ואילך ובמשך הזמן נשכחה האף נתקנה וע"ז אמרו כמה פעמים ונראה עורא היכי תקן וכדומה ישו צו סמכוה אקרא, ועיין ירושלמי פ"א בתקנת אל יבצו יותר מחומש כך היתה הלכה צידם ושכחוה ועמדו השנים והסכימו על דעת הראשונים וכו' ע"ש (ועיין משנה הלכות ס"ק קמ"ו), וכן עוד ברכות ל"ג ע"א מכדי אנשי כנה"ג תקנוה להם לישראל ברכות וכו' נחזי היכי תקון ועיין ראציה סי' קנ"א דהציא ירושלמי פסחים פרק ו' הלכה א' והלא א"ל לז' שבועיות שלא יחול י"ד להיות בשבת ולמה נתעלמה הלכה, פי' איך שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה שבת אחרי שהוא דבר הרגיל

ומעתה זכינו לדין דדעת הרמב"ם והטור אף דס"ל דמוזנות אשה דאורייתא מוזנות בניס לא הוי אלא מדרבנן ועוד שלישי' והוא דעת הרשב"א דס"ל ג"כ דמוזנות אשתו דאורייתא ובניו הוי דרבנן והוא שכתב בשם הרשב"א ח"צ סי' שכ"א בצניו ובנותיו הקטנים שאם יש להם נכסים ממוקם אחר אינו חייב לזונם אפילו עד בני שש ופליג אמרה"ם מרובטבורג ז"ל דחייב לזונם מכח התקנה הציאו הכנה"ג סי' ע"א ומעתה ע"כ דס"ל דמוזנות בניו לאו דאורייתא דאי תימא דאורייתא א"כ מאי איכפת לן ביש להם נכסים ממוקם אחר סוף סוף יש להם מוזנות מאז מדאורייתא ומה שייכות ליה בממונס שיש להם ממוקם אחר א"ו דס"ל דמתקנתא הוא וכה"ג לא תקנו וז"צ לענ"ד. ומעתה סלקא לן הלכתא אליצא דהני תלתא עמודי דאע"ג דס"ל דמוזנות אשה דאורייתא מ"מ מוזנות בניס אפילו קטני קטנים הוי דרבנן וע"כ דזה הוא ג"כ שיטת הסמ"ג שאזיל שם בשיטת הרמב"ם ז"ל.

וא"כ אי כמו דפשיטא ליה לכהדר"ג דאלו דס"ל דמוזנות אשתו מה"ת מכח דהרצ חייב לזונם הכ"כ לענין בניס לא ידענא כמאן אזולא ליה הא שיטתא שהרי הפוסקים שס"ל דאורייתא לא ס"ל שיטת החכ"ם ז"ל, ופוסקים אחרים לא מנאחי לענ"ד מי שס"ל דמוזנות בניס הוי דאורייתא, ואפי' אי נימא דאית לן פוסקים אחרים דס"ל כן מה שאיני יודע מהם מחמת מיעוט השגתי בתלמוד ופוסקים מ"מ עדיין קשה אחכ"ש ז"ל שלא הקשה קושיתו גם לדעת הפוסקים דס"ל מוזנות אשתו דאורייתא וס"ל דמוזנות בניו דרבנן והיינו הרמב"ם והרשב"א והטור תקשי להו נמי קושיתו ז"ל דמוכח דהוי דאורייתא, א"כ אמאי לא כתב קושיתו רק אהפוסקים דס"ל דמוזנות אשה דרבנן ולשיטתם תקשה קושיתו נמי אהרמב"ם והרשב"א והטור, א"ו כמ"ש צעזעה"י בראשונה בדברי החכ"ש כפשוטן אזלי ואע"ג לענ"ד.

ורבינו ירוחם צמשרים נתיב כ"ג ח"ד כתב, וכתב הרמ"ה שאפילו יש להם נכסים שנפלו להם מצית אמן חייב לזונם כיון דתקנת חכמים הוא זכו במוזנותיה וכו' ובסמ"ג כתב וכתבו התוס' ואף על פי שתקנו פרקונה תחת פירות הוא תועלת שלה וכו' כי פרקונה היא שלא תטמע בין הגוים וכן כתב הרא"ש לא שהמוזנות תקנת חכמים אלא מדאורייתא וכ"כ הרמב"ם ז"ל כתובות (פ"צ) והרי נמי כתב דמוזנות קטני קטנים הוי מתקנת חכמים כדעת הרמ"ה ובמוזנות אשה פסק כרמב"ם דהוי דאורייתא ולשיטת כהדר"ג היאך הוא מוכח שטרא אליצא דתרי.

עוד קשה לי כעת אדעת הגאון ז"ל מהא דאמרו בגמ' גיטין מ"ז ע"ב ולציתך מלמד שאדם מציא זיכורי

לדעתו דאין תלוי זה צו דאפשר דאפילו תפלה יהא רשות וצ"ו כשמתפלל לפני המקום יונחו עליו כמה גדרים ואפילו מה"מ, הנה ודאי מודה אני דאצט"ד ויראתו הו"מ מה"מ אמנם לענ"ד אין זה ענין לתפלה וזה בכל עת ובכל שעה ורגע מחויב לאהוב אותו צ"ש ולא דוקא בתפלה ולדבקה צו וליראה אותו אבל דברים הנוגעים רק לענין תפלה לענ"ד ודאי דכולהו הם מדרבנן דלא יהא הלמד חמור, ויצ"ב בארעא וגירא צממי שמיא צרם לא לריך זה לדידי דהדבר מפורש צ"ש"ע דכולהו רק דרבנן מינהו וכמ"ש כהדר"ג ג"כ. גם כתבתי דאפילו למ"ד תפלה דאורייתא אופני התפלה ועיני' לא הו"י רק דרבנן ועיין חנוך סי' ת"ל והרמב"ם פ"א מהל' תפלה ומה שכתב הכ"מ שם.

ובעת מנאמי דצדרי מאירי יומא כ"ח שכתב ח"ל וכבר בארנו במקומו שאע"פ שמראה מה"מ להתפלל מ"מ ענין התפלה וקציעות זמניהם אינו מה"מ וחכמים התקינו כנגד התמידין וכו' ע"ש עכ"פ נראה לענ"ד צדור דעניני התפלה הם רק דרבנן, ועיין ג"כ צרכות דף כ"א מה שמיישב דעת הרמב"ם מקושית הרמב"ן עיי"ש ודו"ק. ועיין ש"ע הרב הזקן הרש"ו ז"ל סי' קפ"ה וסי' קפ"ז ס"ב.

ב"ז כתבתי בחפזון צלי עיון מחמת טרדות ופגעי הזמן השם ירחם ואני חותם מעין הפתיחה כי היה לי עונג גדול בקבלו תשובתו הרמה והנני מסיים באהבה אהבת עולם ובכל הכבוד והוקרה עד עולם.

אני הצעיר המצפה לבנין בית הבחירה בביאת בר נפלי ולהרמת קרן התורה ברוב רחמיו וחסדיו.
 מנשה הקטן
 בן לאאמו"ר הקדוש אליעזר זאב הי"ד

סימן יז

ב"ה כ"ח מ"ח תשי"ד ברוקלין
 הרה"ג ור"ח אי"א גר"נ עוסק בצ"צ מו"ה מנשה ש"י.
שלוש וצרכה! צמענה על מכתבו מכ"ד מ"מ, צו האריך בצקיאות וצפולפולא צהמשך למכתבים הקודמים, אבל לאחר בקשת סליחתו, לא ידעתי מה אדון צו, כי צמה שהאריך הוא לא מאותו הענין צו נדבר צמכתבים הקודמים. ואפרש כונתי על סדר ג' הסעיפים.

א) **בהנוגע** לחיוב צמונות צנים ובאס קשור צוה - הוא כמו שמעתיק גם צמכתבו זה, אשר אלו דקצירא להו לחיוב רצו צמונות אשתו מן התורה מוכיח צמונות האשה (על הצעל) מן התורה - לימוד זה גופא מוכיח צמונות הצנים (הוא על האב ג"כ) מן התורה וכו'

ומשני כדי ליתן גדולה להלל. וצראצ"ה הקשה שם עוד דלמה לא פריך כוה צר"ה ל"צ ע"א צפולגתא דר"ע ור' יוחנן צן נורי צמלכיות וצרונות שופרות דנחוי היכי תקון דהוא דבר הנוהג צכל שנה ואין שכתוהו ע"כ, וכעין זה הקשו צענין תר"מ תש"מ וכן קשה צתפילין דרש"י ודר"מ ועוד כמה ועיין תשו' מהרי"ל סימן קנ"ח צהך דצני צתירא ושו"מ תה"ד סימן קצ"ו וצנ"י ר"ה י"ח ע"א צמשנה. וכעין זה כתב צגליוני הש"ס כתוצות מ"ז ע"צ שארה אלו צמונות וכו' נ"צ עיין ישעיה ד' א' לחמינו נאכל ושמלתינו נלצב ע"ש צפי' הרד"ק ולמ"ד צמונות דרבנן צ"ל דישעיה דבר צהווה שהדרך לזון את אשתו וגם י"ל דתקנתא דרבנן ציוון הצעל את אשתו כצר היתה צימי ישעי' ועלי' כוונת המקרא ולפי"ז עדיפא משאר דרבנן דהו"י לה דצרי קבלה ע"כ. הרי נמי שהתקנה היתה מתקנות הראשונות ומה שהציאה הקרא לדעתו הוא שצבר ה"י תקנה כזו וא"כ מקרא נציאים אפשר שצבר מיירי מן התקנה וא"כ אין זה ראייה למנהג שה"י סתם קודם תקנת חז"ל.

וב"ש דתקנה קדמוניות הו"י מדצרי קבלה עיין צרכי יוסף או"מ סימן קל"ה וארעא דרבנן אות תקל"ח ובכלל אין לנו אלא מה שתקנו חכמים והם ידעו איזה מהם לדרוש או לא לדרוש גם אין לדמות תקנת חכמים זו לזו כמו שכתבו התוס' כתוצות פ"ד וצ"ו ידי אליהו קיבץ כל דיני תקנת חז"ל שהם קע"צ וסימנס עקב, אמנם אין לי הספר לעיין צו צפנים.

וגדולא מו"י מנאמי בתפלה שתקנום אצות כמו שאמרו יומא כ"ח ע"צ אצרהם תקן תפלת שחרית ויצחק תפלת מנחה ואפ"ה לא הו"י אלא דרבנן ואף שסמכו אקראי, וצגמ' אמר רצ יוסף אכן מאצרהם ניקוס ונגמר ועיין פירש"י צאה ללמדנו להיות זריזין כאצרהם אמנם צערוך פי' האין ללמוד מאצרהם שקיים את התורה עד שלא נתנה ואין לנו ללמוד אלא ממנהג נציאים מפני שנהגו צהלמ"מ וכן פי' ר"ח שם ועיין תו"י שם וצמונות אשה עצמה לדעת הפוסקים דהוא דרבנן אף דהוה מנהג כן מ"מ תקנו מכת תקנה לזונה א"כ אפשר דהכי נמי צהלכתא גצרוותא הכי הוה או יאמר דכאן הלמוד הוא מדלתי עלי ואמר תוכחה למה עשתה כן מזה למדו דאסור לעשות כן דאל"כ למה ליה להוכיחה או יאמר דלכאורה קשה אי הוה המנהג להתפלל כמו שהתפללה חנה א"כ אמאי חשדה עלי ואמר עד מתי תשתכרין עד שאמרה לו לא אדוני כי אשה קשת רוח וכו' מזה אפשר דגם או לא ה"י כן עדיין דרך התפלה רק שאחר כך תקנו חז"ל להתפלל כך וסמכוה אקרא של חנה ועדיין צ"ע צכל זה.

ג) **מה** דפשיטא לי דכיון דתפלה דרבנן מוכרח לומר דכל הני הלכתא גצרוותא ג"כ דרבנן וכהדר"ג כתב

וצטח גם החכמת שלמה ס"ל כן. מזה מובן (וגם בלאו הכי היה מובן) אשר אלו דקצירא להו דהבעל חייב צמונות אשתו מלימוד אחר - פס"ד שלהם צנוגע לחיוב האצ צמונות צניו - אין נוגע להשקוט צהן דנינן. והם הרמב"ם (הלכות אישות פרק י"ג) והטור והסמ"ג שהעתיקו לשונו. ועליהם דן במכתבו.

הערה: אף שאינו שייך להנ"ל, מה שנדחק כ"ת להוכיח אשר הרמב"ם ס"ל דמונות להצניס אפילו קטני קטנים הוא דוקא מדרבנן - שהוא היפך פשטות ותוכן לשונו לגמרי, וכמו שכת"ר מעתיק במכתבו, אין מובן כלל מה מכריחנו לכוון בכל אותן הדיחוקים, ולומר ג"כ שהרמב"ם וכל אלו שמעתיקים לשונו צנוגע לצניס קטני קטנים, כוונתם לרמוז כמה חילוקים צדיוק הלשון "כתקנת חכמים" ולא מתקנת חכמים (להעיר הגר"א ע"ז שכתב ז"ע ולא ציאר כוונתו) וצתתלת הלשון מאריכים צכמה מיצות: כסס וכו' - אשר פי' הפשוט צזה הוא להיפך - צמונות הצניס מה"ת.

בב"ש אני דאת"ל דהנהגה המוצאה צתנ"ך אין הנהגה תמיד פסק דין, כי אפשר שאינה אלא דרך סיפור, כמובן אין צזה נפק"מ צין סיפור אשר צחמשה חומשי תורה וצין סיפור אשר צנ"ך, ומקשה על זה שמצינו כמה תקנות חכמים אשר אסמכוה אקרא. ואינו מובן איך מפר"ך זה צצרתי שהיא צנוגע לאופן לימודי התורה, כמו הענין צצו אנו דנין, והוא - מנהג שאין צו חיוב מן התורה, שהבעל זן את האשה שע"ז אמרתי שאין כל מקום צשכל לחלק ולומר אחרת צהדיניס המוצאים צנ"ך צקשר לסיפור והנהגה, וגם צהם י"ל שהנהגה אינה חיוב אלא רשות צעלמא, (והרי פשוט שא"א לומר צמונות האשה שעל הבעל - מדרבנן למדין מזה שהאדון חייב צמונות אשת עצדו מן התורה, ולא צאופן דאסמכתא. וכמוצן שאין דינין דרבנן מוצאים צחמשה חומשי תורה. ואסמכתא אינה מחדשת דין, ורק משמשת ענין של זכרון לדין שכבר ישנו. ודא"ג - גם צזה אין נפק"מ צין דאורייתא ודרבנן והלכה למשה מסיני - דאסמכוה אקרא (עיין פסחים ז"ו צ' קידושין נ"ו צ' לרש"י עירובין ד' צ. ועוד צכ"מ שצינו צצנניקלופדיה תלמודית מע' אסמכתא).

ג) במה שכתבתי דאפשר שתפלה תהי' רשות וצכ"ז צשמתפלל יונחו צזה כמה גדרים ואפילו מה"ת מפני הענין דאהבת ה' ויראתו וכו' ומקשה ע"ז לחיובים דאהוי"ר הן צכל עת ולא דוקא צתפלה. וגם צזה אינו מובן מה קושיא היא זו, כי צכל עת וצכל שעה אינו עומד לפני המקום משא"כ צשעת התפלה. וע"ד שהוא צנפש כן הוא צמקום, אשר אין חיוב לעלות ולראות (מלבד ג' רגלים, כמובן), וצכ"ז כשעולה ונראה ישנס עליו גדרים מפני מורא המקדש

וכו' וה"ה צנוגע לתפלה, וכמו צהני הלכתא גצרותא צענין דשכור אסור להתפלל שאף שלא מצניו שזהו דאורייתא, מובן אשר צד"א כשאין הדבר נעשה צאופן דהיפך כבוד המקום, כ"א שנסתכר והגיע זמן לתפלה ורוצה להתפלל, משא"כ צאס יהי' הדבר צאופן דציון וגידוף - ה"ו היפך דיראת ה' שהוא דאורייתא. ואין מספר לעניינים של רשות אשר צאופן עשייתם ישנס חיובים ואיסורים דאורייתא וכמו שכתבתי במכתב לאחד ז"ע, אשר אפשר דגם למ"ד קצורה אינה מן התורה וצכ"ז אין קוצרין רשע אצל לדיק יהיה מן התורה.

ובב"ש צענין זמן התפלה ונוסחת התפלה וכו' - אינו ענין לאהבת ה' ויראתו וכו' כי כל הנסחאות הצד השוה צצנייהם שמסדרים צצחו של מקום וכו'.

בכבוד ובברכה
מ' שניאורבאהן

ע"פ סיוס הש"ס צצרכות (ל"א צ') כאלו עוע"ז וצעירובין (ס"ד, א) שתפלתו מועצה - לכאורה היה אפ"ל שזה איסור דאורייתא. אצל דין שכור צצרכות מוכיח לא כן. ועיין ש"ע לרבנו הזקן תאו"ס סו"ס קפ"ה.

סימן יח

אמר מגיד המשנ"ה: לפי שכעת אני עוסק בהדפסת חבורי בס"ד ולא היה בידי פנאי להשיב יותר ולבא בארוכה כראוי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א ולכן לא השבתי עוד תשובה ערוכה בזה רק כתבתי לישב בקיצור איזה הערות ואי"ה לכשאפנה אשנה עוד פרק זה בס"ד.

הערה א). דאלו דס"ל דהבעל חייב צמונות אשתו מלימוד פס"ד שלהם צנוגע לחיוב האצ צמונות צניו אין נוגע להשקוט צהן דנינן וכו'. ולא זכיתי להצין דצריו הקדושים דכיון דהרמב"ם וסמ"ג והטור דס"ל דמונות אשה דאורייתא מלמוד אחר לא ס"ל מוונות צניס דרבנן וא"כ מי הם הפוסקים דס"ל דהוכיחו דמונות אשה מה"ת מכת דחיוב רצו צמונות אשתו מה"ת ולענ"ד לא מצאתי אפי' אחד מהפוסקים שס"ל כן. ועוד עכ"פ לפי זה קשה נמי קושית הגאון ז"ל לדעת הרמב"ם וסמ"ג והטור דס"ל דמונות צניס דרבנן מקרא דהאדון מחיוב צמונותיו ולמה לא הקשה הגאון כן גם עליהם ז"ל.

עוד שם צאותה הערה. וז"ל מה שנדחק כ"ת להוכיח אשר הרמב"ם ס"ל דמונות להצניס אפילו קטני קטנים הוא דוקא מדרבנן וכו' אין מובן כלל מה מכריחנו לכוון בכל אותן הדיחוקים וכו' אשר פי' הפשוט צזה הוא להיפך צמונות הצניס מה"ת.

בהערה ב' צעמין הנוגע לענין הנהגה המוצאה צמ"ך וכו'. כבר הבאתי מתפלה דמפורש צמורה ואינו אלא מדרבנן וכן כמה דברים ודאי שאסמכתא אינה מחדשת דין אמנם מ"מ הסיפור צמורה אינו מחייב הדין עד שנדע שכך נזנו הצורה לעשות. וצפשי מנלתי לרבינו הריטב"א ז"ל (ר"ה ט"ו ע"א) כתב שכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיד הקב"ה שראוי לעשות כן אלא שלא קצבו חובה ומסרו לחכמים וזה דבר ברור ואמת. ולא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים ולא שכוונת התורה לך, ח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר, שזו דעת מינות הוא אצל התורה העירה בך ומסרו חיוז הדבר לקצבו לחכמים אם ירצו כמ"ש ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך, ולפיכך תמצא החכמים נותנין בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא לדצריהם מן התורה כלומר שאינם מחדשים דבר מלבס וכל תורה שצ"ע רמוזה צמורה שכתב שהיא תמימה וח"ו שהיא חסירה עכ"ל.

והנראה מדברי הריטב"א ז"ל דצאמת כל תקנות חז"ל כבר הם צהערה מה"ת רק שלא קצבוהו לחיוז ומסרוהו ביד החכמים כפי אשר יטב צעיניהם לטובת הכלל או לפי הענין אשר יהי' בימים ההם. ולפי דבריו ז"ל ודאי דאה"נ מוונות אשה כן הוא דכבר היה כן צהערה רק שלא צמורת חיוז.

ובגמ' מגילה י"ד ע"א ת"ר מ"ח נציאים ושצע נציאות נתנצאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב צמורה חוץ ממקרא מגילה וכו'. וכתב הר"ן והאיכא נר חנוכה וכו', שאע"פ שיש כמה תקנות ואיסורין דרבנן התם הנהו סייג לתורה ולמזוה או גדר לעצירה ואיכא אסמכתא דאורייתא דכתיב ושמרתם את משמרתיו וכו'. ועיין רמב"ן עה"ת פ' צהעלתך צס מגילת סתרים ורש"י תענית כ"ח ע"ב ד"ה מנהג.

ומעתה הרי לן דעת הריטב"א ז"ל כדברי צעוה"י דהסיפור או האסמכתא אינו מחייב הדבר עד שנדע שכך נצטוינו או מתקנת חכמים או מהלכה למשה מסיני ומקבלה. והנה לא יכולתי להאריך בכל פרט ופרט מחמת חוסר הפנאי כי אני טרוד צהדפסת חצורי צס"ד ולענ"ד די צוה ליטב דברי הראשונים ולהסיר תלוונות מעלי ואי"ה לכשאפנה עוד אשנה פרק זה צס"ד.

הנה מה שנדחקתי צוה הוא כיון ללא מצינו לענ"ד להפוסקים מפורש דס"ל מוונות צנים דאורייתא ואיכא שמענא לה כלל גדול צידינו דהאיך דאפשר להשות שיטת הפוסקים להדדי ולמעט צמחלותק עדיף וכיון דדברי הרמב"ם סובל פירושי זה ואדרבה מוכרח ממקומות אחרים וגם נראה שהצ"ח והמ"ל ומהר"מ מלובלין והאצ"מ ושאר אחרונים נמי ס"ל צדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דמוונות הצנים דרבנן וכמו שהצאתי צמכתאי השנית א"כ צריכין אנתנו למשכוני נפשו ולפרש דברי הרמב"ם ז"ל נמי הכי.

ואף שלענ"ד זה ברור צדברי הרמב"ם ז"ל, חפשי צאמתחת הספרים וצא לידי צשאלה מאת ידידי הרה"ג מוהר"ר פ' הערשקאוויטץ שליט"א ספר ידי אליהו מהגאון אליהו גאליפאפה ז"ל שאסף גורנה כל תקנות חז"ל וכתב צתיקון נ"ה וז"ל כשם שאדם חייב צמוונות אשתו כך הוא חייב צמוונות צניו וצנותיו הקטנים עד שיהיו צני שש שנים מכאן ואילך מאכילן עד שיגדלו צתקנת חכמים ואם לא רצה גוערין וכו', עד אמנם מה שיראה צדעת רצנו דמוונות הצנים עד שש שנים לאו מתקנת אושא הוו אלא חיובו צהם הוא מכלל מוונות האשה דצתת אמניהו שייכי וחד גופא נינהו וכו' וכן כתב הר"ן ז"ל צפרק אע"פ דמדנתן מוסיפין לה על מוונותיה משום דצעי למיכל צהדה אלמא מוונות הצן הנגרר אחריה הרי הן כמוונותיה עכ"ד נמצא לפי זה דמוונות הצן מדין מוונות אדם נגעו צוה הוא שכתב רבינו "כשם שחייב אדם צמוונות אשתו כך הוא חייב צמוונות צניו וכו'" דמה צורך לאריכות זה ולדמות מוונות הצנים למוונות האשה ולא כתב צקיור חייב אדם צמוונות צניו וכו' אלא כונתו לומר דמדין מוונות האשה חייב צהם וכו', ולא יתחייב מפני זה שיהיו מוונות הצנים מדאורייתא כיון דמדין מוונות נגעו צוה ומוונות האשה הוי דאורייתא לדעת רבינו אין הדבר כן אלא שחכמים חייבוהו צמוונות הצנים שלא להפקיע זכייתה צמוונות שזכתה לה תורה, ולעולם הם מדצריהם וכו' ע"ש. ושפתי כעל כל הון אשר צ"ה הנחני צדרך אמת לפרש דברי הרמב"ם ז"ל ולענ"ד יש עוד די צדיקים שדייקתי צדברי הרמב"ם ג"כ אפילו אי לא נימא דס"ל כהר"ן ופ"ה ס"ל דמוונות צנים הוו דרבנן וכמ"ש צסם האחרונים ז"ל וזה ברור.

ומעתה נשמור את חקה מימים ימימה, ונהגה יומם ולילה בתורה שהיא תמימה, והכל בה רמוזה, הפך בה ותמצא מה שבה גנוזה. המצפה לבנין בית הבחירה בביאת בר נפלי, ולהרמת קרן התורה ולומדיה, מנשה הקטן בן לאאמו"ר הקדוש ר' אליעזר זאב הי"ד.

מפתחות ותוכן הענינים למדור שו"ת

חלוק אי האוכל שואל או האחר. אסור לעשות איסור למפרע כגון לשאול על התרומה. וכן בחולין בעזרה. ראי' ממנחות מ"ח וכריתות י"ג. בעיקר שאלת הח"ס בגר קטן מפורש בכה"ג ור"ע גאון ז"ל דמברכין עליו.

תשובה מהגאון המובהק מוהרי"ז מינצברג. לפי דעת המג"א או"ח סי' ח' דבברכות לא אזלינן ב"ר היכא דאפשר לברורי. יש לישב דעת הפרישה דחיישינן שמא ימצא פ"פ. פי' בדברי רמב"ן ז"ל. הערות נוספות ע"ד הח"ס התמוהין. בעיקר השאלה מפורש בבעל הנפש להראב"ד דמברכין לגר קטן.

עוד להגאון הנ"ל. מ"ש לישב דברי הפרישה לפי דברי המג"א. ראי' לדבריו מדברי הפמ"ג והרשב"א ז"ל. איברא דדברי המג"א גופי' צ"ע. ראי' מאו"ח י' תל"ז, ב"י פ"ח שם. ולעיקר הדבר הכי אפילו למג"א לא בעי לברר כיון דאיכא חזקה מעליא. ראי' משחיטה דאין בודקין אחר שאר טריפות קודם ברכת שחיטה. פי' הא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם. סתירה בד' המג"א מתחלה כ' במקוה סמכין אחזקה וא"צ לברר ובתוך כ"ד כ' דמ"מ חייב לבדוק. ישוב לדבר מס' ח"מ. סברא חדשה דהיכא דנמתין לברר לא יברך עובר לעשייתן לא מקרי אפשר לברר. למה אין מברכין ע"ל במילה כשאבי הבן מברך. בשלהי המכתב צ"ג בדברי רע"א בגה"ש סי' ע"ב מתש' הר"ן והריטב"א ז"ל.

עוד תשובת הגאון הנ"ל. ויצא לידון בדבר חדש דחזקת בתולה הוי דבר העשוי להשתנות ע"י פיתוי או אונס. ויתישב שפיר טעם דבעי לברורי מקודם. הערות נוספות ע"ד המג"א התמוהים. תמיה עצומה בדברי הלבוש שכתב יו"ד סי' ר"א במקוה שלא הוחזקה להיות מימיו מתמעטין כשרה מטעם ס"ס, וצ"ע בחמד משה. וע"ד קושיתו על הגרע"א התמיה קיימת ול"ל פתרון.

עוד להגאון הנ"ל. מה שהקשיתי אמאי לא חיישינן בשחיטה לברר מקודם ואח"כ לברך, דבר זה גופא הוא מחלוקת בירושלמי ברכות. ראי' לדברינו מירו' הנ"ל. הירו' לא ס"ל טעם דבידי'. כל מצוה שלא כרך מקודם עשייתה יברך לאחר כן. צ"ע בדברי הפרדס לרש"י כמה דמחלק בין מילה לשחיטה ותק"ש. טעם חדש מאו"ז דמי שאינו עושה המצוה בפועל לא בעי ע"ל. שיטת רש"ש גאון כשיטת רש"י. ישוב לסתירת רש"י. הפרישה נראה דלא ראה דעת או"ז ורש"ש גאון. ישוב להטור מתמיהת הב"י מהא דאין לברך אלא לאחר המילה. ברכת אירוסין הוי בכלל ברכת

להגאון המובהק אברק"ק בריסק שליט"א. דעת הרי"ז והד"מ באה"ע סי' ס"ג דברכת בתולים בעי כוס, והפרישה השיגם. ישוב לדבריהם. פי' חדש בדברי הרא"ש ובמקור הברכה. תמיה לפרישה ואחרונים שנמשכו אחריו. ישוב לפי' הר"ש והרא"ש פ"א דכלים מ"ד, דלפנים מן החומה מקודש לענין שוחט על חמץ. מתמיהת הגרע"א והרש"ש ז"ל מגמ' דפסחים. במע"ש או טבל, ואיסורי הנאה, יש נ"מ לפנים מן החומה או חוץ לחומה, באיסורי הנאה אי אמרינן אע"פ שאינו ברשותו עשאו הכתוב כאילו ברשותו.

דברי הגאון המובהק אב"ד רק"ק בריסק לזה והסכמה על חיבורי. קושיא מהגאון המובהק אב"ד דק"ק טשעבין שליט"א מירושלמי פסחים בתכ"נ ובתי מדרשות שבירושלים היו צריכים בדיקה. מה שנלע"ד בזה.

להגאון המובהק ר' צבי פסח פראנק שליט"א. דעת הראב"ד א"א לומר כפי טעם הרא"ש ז"ל דברכת אירוסין אינו ברכת המצוה משום דפלגש הוי בלא קידושין, שהרי הריב"ש כתב דהראב"ד מן האוסרים פלגש בזמה"ז. קידושי אשה אי הוה מצות עשה. ראי' מירושלמי דב"א הוי מצוה, ובעי עובר לעשייתן. וכן דעת התשב"ץ והראב"ד בהשגות. אין מברכין אקב"ו על קידושי אשה. קושי' בדברי העמק שאלה. ישוב לשון הראב"ד למה כתב כברכת המצות בכ' הדמיון.

להגאון המובהק מוהרי"ז מינצברג בירושלים. טעם הרמב"ן דאין מברכין בקידושי ביאה בשעת מעשה משום דאז הוא עמה במטה. והפרישה הקשה עליו מברכת אלקי נשמה דמברך עם אשתו במטה. ישוב לשיטת הרמב"ן דהכי עדיין לאו אשתו היא. הפרישה נתן טעם משום שמא ימצא פ"פ, ודבריו צ"ע. קושי' מהגאון שליט"א בראיותי נגד הפרישה. ישוב לדברי הטוען פ"פ מקח טעות לגמרי. נשים שאין להן כתובה אי יש להן תוס'. גר קטן אי מברכין עליו. שו"ת ח"ס אוכל אדם מן הכרי המתוקן ולא חיישינן דמיתשל על התרומה ונמצא אכל טבלים למפרע. הטוען פ"פ ושוב רוצה לקיימה אי בעי קידושין מחדש. תמיה בדברי הח"ס הנ"ל מד"מ וש"ך יו"ד סי' שכ"ג מפורש היפך דבריו ז"ל. ישוב לדבריו מתו"ט גיטין פ"ג מ"ה דאפילו כבר אכל הטבל מחויב להפריש. אמנם דברי התו"ט תמוהין מירושלמי דמאי פ"ז. סתירה בדברי הרמב"ם מ"פ מהמ"א לפי"ב. ישוב לדבריו בחילוק בין טבל לדמאי. קושיא ברש"ש נדרים נ"ט האיך שואל על התרומה והא יעבור על לא תשא למפרע.

א.
ב.
ג.
ד.
ה.
ו.
ז.
ח.

עוד להגה"צ אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א. ביאור קושיתי לרש"ק מגמר' עצמה שהביא הגאון ז"ל, והוא מוכרח בגמר' ואדרבה מגמר' משמע היפך הגאון ז"ל. בירור דמוזנות בנים הקטנים לד"ה מדרבנן. והני הלכתא גברותא דילפינן להו ממנהג הם רק דרך אסמכתא מדרבנן. אפי' למ"ד תפלה הוי דאורייתא נוסח התפלה לד"ה דרבנן. ומה שאבל חייב בעטיפת הראש נמי מדרבנן. צע"ג בדברי המזרחי דס"ל דאבילות כל ז' לד"ה דרבנן.

עוד תשובה מהרהגה"צ אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א. מישב דעת החכ"ש דא"ל דאותם דס"ל דמוזנות אשה דאורייתא ס"ל דמוזנות בנים דאורייתא. ואי ילפינן ממנהגא המובא בתנ"ך אין נ"מ אי הוה דאורייתא או דרבנן. הערה חדשה דאף בתפלה דרבנן יש בה כמה דברים מה"ת.

עוד להרהגה"צ אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א. צ"ע להחכ"ש דמוזנות בנים דאורייתא דלא מצינו פוסקים דס"ל מוזנות בנים דאורייתא. ואף שפשטות דברי הרמב"ם משמע דהוי דאורייתא (ועיין ארעא דרבנן אות מ') תמיה בדברי הגהמ"י דהוי תקנת אושא עד שתביא ב' שערות. דיוק בדברי הרמב"ם דס"ל דהוי דרבנן וישוב לדברי הגהמ"י. עוד ראי' מוכרחת פ"ט מה"א דעת הרמב"ם והרשב"א והטור דס"ל מוזנות דאורייתא ומזונות בנים קטנים דרבנן. עוד קושיא מגיטין מ"ז. תקנות חכמים האיך תקנו ותקנות שתקנו בימי משנה ונשתכחו. דבר שמפורש בבבאיים בקרא אפשר שכבר ה' תקנת חכמים. מפורש במאירי דכל עניני תפלה הוו דרבנן.

עוד תשובה מהרהגה"צ אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א. מפשטות לשון הרמב"ם משמע דמ"ב הוי דאורייתא. ולמה נדחוק לפרש היפך. אין נ"מ בסיפור המובא בתורה או בתנ"ך ללמוד הימנו מנהג. י"ל בתפלה גדרים דאורייתא אף שהוי דרבנן כמו שאין חיוב לעלות ולראות לבהמ"ק וכשעולה יתחייב בדברים דאורייתא. אפילו למ"ד קבורה אינה מה"ת אין קוברין רשע אצל צדיק אפשר דהוי מה"ת.

הערה, מאחר דלא מצינו שום פוסקים דמ"ב דאורייתא י"ל דגם דעת הרמב"ם כן. וכן פירשו בדבריו הב"ח ומהר"ם לובלין והאב"מ ובס' יד אליהו. דבר חדש מהריטב"א ר"ה כל מה שיש לו אסמכתא העיד הקב"ה שראוי לעשות כן אלא שלא קבעה התורה חיוב ומסרה לחכמים. ולפי זה כל תקנות חז"ל מפורשים בתורה, והפך בה דכולא בה, ומנה לא תזוע.

יד. המצות ובעי עובר לעשייתן. בירור מש"ס ופוסקים בדין מתי מקרי חזקה עשו' להשתנות. חזקת קטנה אי הוי עשו' להשתנות. בתולה מוקמינן אחזקתה. ואונס ומפתה הוי מיעוטא. והא דלא סמכינן מיעוטא דאונס לפלגא דתחתיו כבר תי' הריב"ש. היכי דהמיעוט מתנגד לרוב לא אמרי' סמוך מיעוטא. פירוש מהר"ם בן חביב בדברי הריב"ש הנ"ל. העולה לדינא דבתולה אית לה תרי חזקות ורובא. חזקת הגוף וחזקת צדקות ורוב נשים בתולות נשאות, וע"י פיתוי ואונס לא מקרי עשו' להשתנות. אפילו חזקה עשו' להשתנות אזלינן בתרה כ"ז דליכא חזקה אחרת נגדה. ראי' ממלחמות לדברי. צ"ע לד' המג"א מגמ' ברכות, אמנם הדרנא כ"י. קושית הב"א להמג"א דאפילו דבר שיש לו חזקת איסור צריך לברך עליו. ג' מיני חזקה הם. ישוב לדברי הב"ח מקושית המג"א. דברי הפרישה עלו בתימה. ישוב לבעל הלבושים למה בעי ס"ס במקוה ולא סגי בהעמד על חזקתו. פי' אחר בתשו' הר"ן וראי' לפירושו מפמ"ג בששה"ע. כ' מהריב"ל דמקוה שהוכשרה בס"ס לכתחילה אין טובלין בה. ולכן כתב הלוש דלכתחילה בעי בדיקה. קושית השש"ע למה לא אמרינן העמד טמא על חזקתו. ישוב לדבריו. דעת הפמ"ג דהיכי דבשעה א' דיינינן על שתי חזקות לא אמרינן העמד מקוה על חזקתו. וצע"ג לדבריו מהר"ם בר שניאור בריטב"א עירובין ל', ובשו"ת מים עמוקים.

יג. עוד תשובה מהגאון מהר"ו מינצברג שליט"א והסכמה.

יד. הערות מידידי הגאון ר"מ שפלאר שליט"א. בתש' ח', ומחלק בין שחיטה לחשש טריפות בין אי נברר מיד או לאחר זמן. ישוב אחר בסתירת דברי הפרדס, וכוונה אחרת ברש"ש גאון בטעם דשחיטה ותק"ש בידו הוא. ישוב לטעם הפרישה.

יא. להגאון רמ"ש הנ"ל. חילוק בין שחיטה לטריפה צ"ע, ויותר ה' לחלק בין שוחט לבעל דהשוחט מומחה הוא ובעל דילמא לא יכול. תיובתא לחלוק הנ"ל מירוד' דבשש טריפות לא נתנו הטעם משום דלא נתברר מיד. וגם צ"ע שחיטה לאחר שנתבל מאי בידו לתקן שייך. דברי הפרישה צ"ע.

יב. להגה"צ אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א. תמיה בדברי מהרש"ק בחכ"ש א"ע במזונות אשה דאורייתא ואישתמיטתי דברי הרמב"ן והריטב"א שם.

יג. תשובה מהרהגה"צ אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א. קושי' בסברת הרמב"ן והריטב"א דמוזנות אשה הוא רק מחמת ד', מהני הלכתא גברותא ברכות ל'.

